

ČASOPIS ZA PRAVNU TEORIJU I PRAKSU

# PРАВНА МІСАО

---

5 – 6

svibanj – lipanj / maj – juni

Sarajevo 2024.

**Izdavač:** BOSNA I HERCEGOVINA  
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE  
FEDERALNO MINISTARSTVO PRAVDE  
ZAVOD ZA JAVNU UPRAVU

**ISSN** 0555-0092

**ID** 4200785450004

**UPLATU UPUTITI NA:** Federalno ministarstvo financija/finansija  
Union Banka dd Sarajevo  
Transakcijski račun: 102-050-00001066-98  
Budžetska organizacija: 1501001  
Vrsta prihoda: 722597  
Općina: 077

**ADRESA REDAKCIJE:** Federalno ministarstvo pravde  
Zavod za javnu upravu  
Sarajevo, Ul. Valtera Perića 15  
Tel.: +387 33 203 918, fax: 668 956  
Email: Pravna.Misao@fmp.gov.ba

**GODIŠNJA PRETPLATA:** Za organe i organizacije na teritoriji BiH 120,00 KM  
Za pojedince 100,00 KM  
Za studente i neuposlene 50,00 KM  
Za inostranstvo 200,00 KM

*www.fmp.gov.ba*

Časopis "**PRAVNA MISAO**" upisan je u evidenciju javnih glasila u Ministarstvu obrazovanja, nauke, kulture i sporta, pod brojem 727 od 23.10.1997. godine.

**Glavna i odgovorna urednica:** prof. em. dr. Hajrija SIJERČIĆ-ČOLIĆ

**Izvršna urednica:** Bojana TODORVIĆ

**Redakcija časopisa:**

doc. dr. sc. Enver IŠERIĆ, prof. dr. sc. Alena JURIĆ, prof. dr. Mirko PEJANOVIĆ,  
prof. dr. Meliha POVLAKIĆ, Krešimir ZUBAK

**Međunarodni redakcijski odbor:**

prof. dr. Tomislav BORIĆ (Pravni fakultet Univerziteta u Grazu),  
prof. dr. Katja FILIPČIĆ (Pravni fakultet Univerziteta u Ljubljani),  
prof. dr. Ivan KOPRIĆ (Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu),  
prof. dr. Jelena SIMIĆ (Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu)

**Produkcija:** Federalno ministarstvo pravde

**Štampa:** "Štamparija Fojnica" d.d.

**Za štampariju:** Šehzija Buljina

**DTP:** Federalno ministarstvo pravde

**Grafičko rješenje:** Ice-net d.o.o. Sarajevo

**Tiraž:** 50 primjeraka

Časopis izlazi dvomjesečno.

Časopis "Pravna misao" indeksira se u bazama ERICH PLUS i Legal Source (EBSCOhost), a uvršten je i u Ulrichweb Global Serials Directory.

# SADRŽAJ

<b>Uvodna riječ glavne urednice .....</b>	<b>5</b>
---	----------

## **PREGLEDNI ZNANSTVENI RAD**

Almir Jašarević	Promijenjene okolnosti u Zakonu o javnim nabavkama Bosne i Hercegovine .....	7
Sead Bandžović	Mehanizam pojedinačnih žalbi po Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima: primjer Bosne i Hercegovine .....	36

## **STRUČNI RAD**

Elmedin Ahmić	Pravni osnov upisa vlasništva u postupku harmonizacije nekretnina u Općinskom sudu u Travniku .....	56
---------------	---	----

## **PRIKAZ**

Medina Fazlić	Holokaust i genocidi: nepodnošljiva lakoća ponavljanja (Zarije Seizović, Studije holokausta i genocida, Univerzitet u Sarajevu – Fakultet političkih nauka, 2021.) ....	79
Mirza Buljubašić	Kriminologija i ratni zločini. The Oxford Handbook of Criminology, 2024 .....	83

## **SUDSKA PRAKSA**

<b>Ustavni sud Bosne i Hercegovine</b> (Miodrag N. Simović) .....	<b>86</b>
--	-----------

<b>Evropski sud za ljudska prava</b> (Harun Išerić) .....	<b>107</b>
--	------------

<b>Sud Evropske unije</b> (Nasir Muftić) .....	<b>118</b>
---	------------

<b>Upute za autore</b> .....	<b>124</b>
------------------------------	------------

## CONTENTS

<b>Foreword of the Editor-in-Chief</b> .....	5
--	---

### SCIENTIFIC REVIEW

Almir Jašarević	Changed circumstances in Bosnia and Herzegovina's Public Procurement Law .....	7
Sead Bandžović	Individual complaint mechanism from the Covenant on Civil and Political Rights: example of Bosnia and Herzegovina .....	36

### PROFESSIONAL PAPER

Elmedin Ahmić	Legal basis for the ownership registration in the procedure of real estate harmonisation in the Municipal Court in Travnik .....	56
---------------	--	----

### OVERVIEW

Medina Fazlić	Holocaust and Genocide: The Unbearable Ease of Recurrence (Zarije Seizović, Holocaust and Genocide Studies, University of Sarajevo - Faculty of Political Sciences, 2021) .....	79
Mirza Buljubašić	Criminology and war crimes. The Oxford Handbook of Criminology, 2024 .....	83

### COURT PRACTICE

<b>Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina</b> (Miodrag N. Simović, Vladimir M. Simović) .....	86
--	----

<b>European Court of Human Rights</b> (Harun Išerić) .....	107
---	-----

<b>Court of the European Union</b> (Nasir Muftić) .....	118
--	-----

<b>Instructions for authors</b> .....	124
---------------------------------------	-----

## UVODNA RIJEČ GLAVNE UREDNICE

Poštovane čitateljice i poštovani čitatelji!

U ovom dvobroju možete pročitati veći broj priloga koji se odnose na različite oblasti prava, napisanih iz akademsko-istraživačke, teorijske i praktične perspektive, te nacionalne i međunarodne.

Pregledni naučni rad pod naslovom „Promijenjene okolnosti u Zakonu o javnim nabavkama Bosne i Hercegovine“ analizira normiranje pravnog instituta promijenjenih okolnosti u Zakonu o javnim nabavkama, razloge za to, te način konkretne primjene ovog instituta u ugovorima o javnim nabavkama. Pored toga, analizira se i dosadašnja supsidijarna primjena Zakona o obligacionim odnosima, koji na opšti način normira institut *rebus sic stantibus* u sistemu obligacionih odnosa. U radu se zaključuje da se izmjenama Zakona o javnim nabavkama uspostavlja veći stepen pravne sigurnosti u kontekstu izvršenja ugovora, jer sve promijenjene okolnosti koje ne zadovoljavaju kriterije propisane za primjenu pravila o promijenjenim okolnostima ne dovode do izmjene ili raskida ugovora o javnim nabavkama. Na ovaj način osigurano je strožije poštovanje načela *pacta sunt servanda* te su ponuđači unaprijed upoznati da će snositi posljedice redovnog poslovnog rizika. Također, zbog antikoruptivnih mjera postoji veća pravna sigurnost za izvršenje ugovora, jer su propisani uslovi u kojima se ugovor može izmijeniti te van njih izmjena ugovora nije dopuštena.

U članku „Mehanizam pojedinačnih žalbi po Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima: primjer Bosne i Hercegovine“ (pregledni naučni rad) raspravlja se, primjenom deskriptivne i uporedne metode, o radu Komiteta za ljudska prava (HRC), njegovim dosadašnjim odlukama po predstavkama iz Bosne i Hercegovine, te obimu njihove implementacije od strane domaćih vlasti. U radu se navodi da je Komitet donio ukupno 15 odluka po predstavkama iz naše zemlje koje se u najvećem dijelu odnose na probleme u pronalasku nestalih osoba iz oružanog sukoba u BiH (1992-1995), onemogućenu reparaciju njihovim preživjelim srodnicima i žrtvama kroz ujednačavanje njihovih prava na državnom nivou kao i probleme u okončanju preostalih predmeta ratnih zločina. Autor zaključuje da je Bosna i Hercegovina

djelimično postupila po preporukama Komiteta za ljudska prava u dijelu koji se odnosi na olakšice kod ostvarivanja prava žrtava na socijalna davanja u entitetima, ali da je u ključnim oblastima napredak izostao. Uz navedeno, u članku se obrađuje i pitanje učestalosti korištenja ovog univerzalnog mehanizma zaštite ljudskih prava u poređenju s onima regionalnog karaktera.

Stručni rad pod naslovom „Pravni osnov upisa vlasništva u postupku harmonizacije nekretnina u Općinskom sudu u Travniku“ ima za predmet istraživanje i identifikaciju nekretnina zemljišnih knjiga s katastrom nekretnina, pravnih činjenica, pravnih osnova, te kvalifikaciju istih u postupku prenosa prava vlasništva u novi premjer na nekretninama koje su u postupku harmonizacije u okviru Projekta registracije nekretnina koji provodi Federalna uprava za geodetske i imovinskopravne poslove Federacije Bosne i Hercegovine. Autor zaključuje da je Projekat registracije nekretnina te izjednačavanje podataka katastra i zemljišne knjige u pogledu identifikacije i površine postojećih nekretnina rezultirao ažuriranjem zemljišne knjige sa stvarnim stanjem na terenu, što je doprinijelo, između ostalog, sigurnijem pravnom prometovanju i investiranju, kao i većem povjerenju u zemljišne knjige.

U ovom broju možete pročitati prikaz knjige „Holokaust i genocidi: nepodnošljiva lakoća ponavljanja“ autora Zarija Seizovića, profesora na Univerzitetu u Sarajevu – Fakultet političkih nauka, te osvrt na sedmo izdanje "The Oxford Handbook of Criminology" i poglavlje o ratnim zločinima pod naslovom „Criminology and Atrocity Crimes“ autora Mirze Buljubašića, višeg asistenta na Univerzitetu u Sarajevu – Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije.

U rubrici sudska praksa predstavljene su izabrane odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, Evropskog suda za ljudska prava i Suda Evropske unije.

Glavna i odgovorna urednica  
Prof. em. dr. Hajrija Sijerčić-Čolić

# PROMIJENJENE OKOLNOSTI U ZAKONU O JAVNIM NABAVKAMA BOSNE I HERCEGOVINE

pregledni znanstveni rad

UDK 351.712:347.447.63(497.6)

Almir Jašarević\*

## Sažetak:

Izvršenje ugovora o javnim nabavkama je veoma važna obaveza i odgovornost javne vlasti kako bi se osiguralo zadovoljenje javnih potreba građana. S ciljem usklađivanja prava Bosne i Hercegovine s komunitarnim pravom i otklanjanja problema u primjeni zakona o javnim nabavkama u Bosni i Hercegovini je normiran pravni institut promijenjenih okolnosti u Zakonu o javnim nabavkama. Ovime se primjena instituta promijenjenih okolnosti uvodi u sistem javnih nabavki uporedo s njegovom primjenom prema pravilima obligacionog prava.

U radu se analizira razlog njegovog posebnog normiranja u sistemu javnih nabavki Bosne i Hercegovine te način konkretne primjene ovog instituta u ugovorima o javnim nabavkama. Pored toga, vrši se i analiza primjene ovog instituta u okviru sistema javnih nabavki kao i odnos dosadašnje supsidijarne primjene Zakona o obligacionim odnosima, koji na opći način normira institut rebus sic stantibus u općem sistemu obligacionih odnosa, i novih izmjena Zakona o javnim nabavkama. U radu se izvodi zaključak da li su postojeća zakonska rješenja u koliziji i da li je novo zakonsko rješenje prihvatljivo za tijela javne vlasti i izabrane ponuđače prilikom izvršenja ugovora.

## Ključne riječi:

promijenjene okolnosti, rebus sic stantibus, javne nabavke, izvršenje ugovora, izmjene i raskid ugovora

---

\* MA . iur. doktorant na Pravnom fakultetu Univerziteta u Sarajevu

## 1. Uvod

Ugovori o javnim nabavkama u Bosni i Hercegovini su oduvijek bili predmet posebnog interesovanja javnosti i svih učesnika u postupcima javnih nabavki. Razlog za ovo je ostvarivanje ciljeva javne vlasti i zadovoljenje potreba građana koje nije moguće bez sprovođenja postupaka javnih nabavki roba, usluga i radova. Posebno je interesantna pravna priroda ugovora o javnim nabavkama, koja se u našem zakonodavstvu bitno razlikuje od pravne prirode ovih ugovora u zemljama Evropske unije (dalje: EU). Za razliku od zemalja EU u kojima su ugovori o javnim nabavkama upravni/javni ugovori u našem pravu ugovori o javnim nabavkama su građanski ugovori.<sup>1</sup> Stoga se na realizaciju ugovora o javnim nabavkama primjenjuju pravila Zakona o obligacionim odnosima (dalje: ZOO),<sup>2</sup> a što je konkretno propisano i Zakonom o javnim nabavkama (dalje: ZJN).<sup>3</sup>

U praksi poseban problem predstavlja realizacija ugovora o javnim nabavkama. Usvajanjem novog ZJN u 2012. godini u Bosni i Hercegovini je uspostavljen potpuno novi sistem javnih nabavki. Međutim, vremenom se pokazalo da postoji mnogo problema u vezi s realizacijom ugovora. Nakon zaključenja ugovora o javnoj nabavci pa sve do okončanja nastaju nepredviđene okolnosti uslijed kojih dolazi do odstupanja od ugovora ili ugovorenih uvjeta, koji su sastavni dio tenderske dokumentacije, te time i ugovora.

Izmjene uvjeta za izvršenje ugovora o javnoj nabavci osim što dovode do kršenja ZJN i navedenih ugovora jednako obesmišljavaju postupak javnih nabavki, jer se postavlja pitanje kakvi bi rezultati bili da su ostali ponuđači u ponudi mogli ponuditi drugačije uvjete od onih koji su traženi javnim

---

<sup>1</sup> Upravni ugovor se može odrediti kao pravni posao što ga država ili drugo javnopravno tijelo sklapa s trećim osobama, fizičkim ili pravnim, koji je usmjeren na postizanje stanovitog cilja za koji postoji širi društveni interes, i to pod uvjetima koji su predviđeni posebnim pravilima. Ljubanović, B. (2010) Upravni ugovori i upravno sudovanje, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, God. 47, Br. 1/2010, str. 38.

<sup>2</sup> Zakon o obligacionim odnosima („Službeni list SFRJ“, broj: 29/78) i Uredba sa zakonskom snagom o preuzimanju Zakona o obligacionim odnosima („Službeni list RBiH“ broj: 2/92).

<sup>3</sup> Zakon o javnim nabavkama („Službeni glasnik BiH“, br. 39/14 i 59/22).



pozivom.<sup>4</sup> Navedeno predstavlja i jedan od razloga zbog čega postoji visok stepen percepcije korupcije u javnim nabavkama, ali i stvarna korupcija s obzirom da ostali ponuđači nemaju informacije o izvršenim izmjenama ugovora, te zbog toga ne mogu podnijeti tužbe za poništenje ugovora.<sup>5</sup>

Cijeneci da se realizacija ugovora sprovodi prema ZOO, jedno od osnovnih pitanja koje se postavlja je odnos ZJN i ZOO, odnosno da li tokom realizacije ugovora o javnim nabavkama dolazi do kršenja odredaba ZJN koje dovode do ništavosti ugovora o javnoj nabavci. Stoga je uticaj promijenjenih okolnosti na izvršenje ugovora o javnim nabavkama od posebnog značaja.

Ovaj institut obligacionog prava<sup>6</sup> se na ugovore o javnim nabavkama primjenjivao prema pravilima obligacionog prava bez ograničenja. To znači da su se svi uvjeti, koji dovode do izmjena ili raskida ugovora zbog promijenjenih okolnosti, mogli primijeniti i na ugovore o javnim nabavkama ako proizvode takve posljedice koji otežavaju ili onemogućavaju izvršenje ugovora.

Izmjenama i dopunama ZJN iz 2022. godine institut promijenjenih okolnosti je uveden i u sistem javnih nabavki Bosne i Hercegovine.<sup>7</sup>

Ovo znači da se ugovori o javnim nabavkama mogu izmijeniti tokom njihovog trajanja prvenstveno prema pravilima ZJN, a potom supsidijarno i prema pravilima ZOO.

U radu je predstavljen dosadašnji način primjene pravila o promijenjenim okolnostima na ugovore o javnim nabavkama, kao i novo zakonsko rješenje prema izmjenama i dopunama ZJN. Dodatno, posebna

---

<sup>4</sup> Ured za reviziju institucija Bosne i Hercegovine (2018) Izvještaj revizije učinka upravljanje procesom realizacije ugovora o javnim nabavkama u institucijama Bosne i Hercegovine, broj: 05-16-1-985/16.

<sup>5</sup> Agencija za javne nabavke (2022) Priručnik za sprječavanje korupcije u javnim nabavkama, str. 8-9. Dostupno na: <https://www.javnenabavke.gov.ba/hr/news/346/prirucnik-za-sprjecavanje-korupcije-u-javnim-nabavama>.

<sup>6</sup> U historijskom razvoju od perioda postglosatora koristio se izraz klauzula rebus sic stantibus ili doktrina rebus sic stantibus. Sa konstantnim razvojem, rastućim značajem i primjenom najviše u građanskom pravu, ali i ustavnom i upravnom pravu te međunarodnom javnom pravu, rebus sic stantibus danas predstavlja zaseban pravni institut koji čini skup pravnih normi u različitim granama prava kojim se regulišu pravne posljedice promijenjenih okolnosti u društvenim i pravnim odnosima.

<sup>7</sup> Zakon o izmjenama i dopunama zakona o javnim nabavkama („Službeni glasnik BiH“ broj: 59/22).

pažnja je posvećena obimu i načinu primjene direktiva komunitarnog prava na koje ZJN direktno upućuje u vezi primjene svih odredaba ZJN, te konsekventno i pravila o promijenjenim okolnostima.

U posljednjem dijelu rada se ukazuje da li je novo rješenje svrsishodnije cilju predstavljenih izmjena ZJN-a, da li pruža veću pravnu sigurnost u oblasti primjene ZJN i izvršenja ugovora o javnim nabavkama, te koje je rješenje pragmatičnije s obzirom na probleme s kojima se ugovorni organi i ponuđači suočavaju u praksi.

## **2. Izmjene ili raskid ugovora o javnim nabavkama prema ZOO**

Donošenjem ZJN u 2012. godini uvodi se potpuno novi sistem javnih nabavki. Ovaj sistem obuhvata pravila za postupke javnih nabavki, i to na način da se definišu prava, dužnosti, odgovornosti i pravna zaštita učesnika u postupku javnih nabavki, te nadležnosti Agencije za javne nabavke Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: AJN) i Ureda za razmatranje žalbi Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: URŽ). Navedeni postupci javnih nabavki se odnose na nabavku robe, usluga ili radova koje sprovodi ugovorni organ ili sektorski ugovorni organ iz čl. 4. i 5. ZJN, u skladu sa ZJN i podzakonskim aktima.

Prema članu 118. ZJN na izvršenje ugovora o nabavci roba, usluga ili radova supsidijarno se primjenjuje ZOO. Ovo je značilo da ako tokom izvršenja ugovora o javnoj nabavci dođe do nastupanja promijenjenih okolnosti, koje otežavaju ili onemogućavaju ispunjenje obaveze jedne ugovorne strane ili ako se zbog njih ne može ostvariti svrha ugovora u toj mjeri da je očigledno da ugovor više ne odgovara očekivanjima ugovornih strana i da bi, po opštem mišljenju, bilo nepravično održati ga na snazi takav kakav je, ugovorna strana kojoj je otežano ispunjenje obaveze odnosno ugovorna strana koja zbog promijenjenih okolnosti ne može ostvariti svrhu ugovora, može zahtijevati da se ugovor raskine. Iako ugovorne strane nisu jednake u upravnim ugovorima, što proizilazi iz opće pravne prirode ugovornog organa kao tijela javne vlasti, ugovor o javnim nabavkama je prema postojećem zakonodavstvu klasični građanskopravni ugovor.<sup>8</sup>

---

<sup>8</sup> Čizmić, M. (2021) Pravna priroda ugovora o javnim nabavkama u pravnom poretku Bosne i Hercegovine, Anali pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici, God. 14, Br. 27, str. 163-164.

Shodno ovome, prilikom izvršenja ugovora mora se osigurati primjena općih načela obligacionog prava poput ravnopravnosti ugovornih strana i jednake vrijednosti uzajamnih davanja. Stoga je važno pravilo da odabrani ponuđač može zahtijevati izmjenu ili raskid ugovora kada nastupe promijenjene okolnosti koje se ne mogu otkloniti, a koje se kao pravni standard utvrđuju u svakom konkretnom slučaju.

Praktično, ovo znači da se odabrani ponuđač za javnu nabavku roba, usluga i radova poziva na član 133. ZOO sa zahtjevom da se ugovor izmijeni zbog povećanja cijena predmeta ugovora ili nastupanja nepredviđenih okolnosti, koje onemogućavaju izvršenje ugovora na način predviđen prvobitno zaključenim ugovorom. U slučaju izostanka pozitivnog odgovora za izmjenu ugovora od strane ugovornog organa, u pravilu dolazi do raskida ugovora. U ovim situacijama nastaju dodatni problemi za ugovorne organe pošto za izvršenje preostalog dijela ugovora je potrebno raspisati novi tender s cijenom koja odgovara preostalom iznosu vrijednosti nabavke iz plana javnih nabavki. Pošto se u pravilu za preostali iznos vrijednosti nabavke javna nabavka okončava odlukom o poništenju postupka, jer ponuđači nisu zainteresovani za ugovore male vrijednosti,<sup>9</sup> ugovorni organ mora promijeniti plan javnih nabavki, povećati novčani iznos za planiranu nabavku te potom ponovo raspisivati tender sve dok se ne pojavi zainteresovani ponuđač s prihvatljivim ponudom. Tokom ovog perioda ugovorni organ je uskraćen za robu, usluge ili radove iz raskinutog ugovora.

Stoga se pristupa pragmatičnijem rješenju izmjene ugovora o javnoj nabavci, ali tek nakon što i ugovorni organ uradi dubinsku analizu (*due dilligence*) radi ocjene osnovanosti zahtjeva ponuđača. U slučaju da je zahtjev ponuđača djelimično osnovan, tada se ugovor o javnoj nabavci mijenja samo u tom dijelu, kao npr. kod izrazito otežane nabavke određene robe čiji se rok produžava zbog poremećaja u lancu snabdijevanja, jer ovakav poremećaj po svojoj prirodi prelazi granice normalnog poslovnog rizika.<sup>10</sup>

---

<sup>9</sup> Politike i prakse javnih nabavki na lokalnom nivou u Bosni i Hercegovini – izvještaj (2023). Sarajevo, str. 4. (dostupno na: <https://www.javnenabavke.gov.ba/bs-Latn-BA/news/362/izvjestaj-o-politikama-i-praksama-javnih-nabavki-na-lokalnom-nivou-u-bosni-i-hercegovini>)

<sup>10</sup> Šabić Učanbarlić, A. (2022) Obaveza ispunjenja ugovora u uslovima pandemije SARS–Cov–2, Zbornik radova Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse, br. 19, str. 266.

Članom 133. ZOO definisan je institut rebus sic stantibus te su propisane pretpostavke pod kojima ugovorna strana može zahtijevati raskid ili izmjenu ugovora. U teoriji se navodi ukupno sedam pretpostavki za primjenu člana 133. ZOO.<sup>11</sup>

Promijenjene okolnosti se moraju pojaviti na strani jednog ugovarača u dvostrano teretnom obveznom ugovoru u odnosu na okolnosti koje su postojale prilikom zaključenja ugovora. S obzirom da ZJN ne poznaje dobročine ugovore niti takvi postoje u praksi, ova pretpostavka za primjenu promijenjenih okolnosti se smatra ispunjenom momentom zaključenja ugovora.

Promijenjene okolnosti moraju biti izvanredne i nepredvidive te da se nisu mogle predvidjeti u vrijeme zaključenja ugovora niti su se mogle otkloniti intervencijom ugovornih strana. Pojam nepredvidivosti je u pravnoj teoriji bio predmet žestokih kritika iz razloga što je napretkom tehnologija i dostupnosti informacija malo šta nepredvidivo, pa je uvođenje ovog pojma neadekvatno.<sup>12</sup> Prema prirodi izvanredni i nepredvidivi događaji su prirodni događaji – potresi, poplave, suše i sl.; određene upravne mjere – kao što je zabrana ili ograničenje uvoza ili izvoza i druga ograničenja prometa robom te uvođenje i izmjene sistema cijena i tarifa; izuzetne ekonomske pojave – nagli, izuzetni i velik pad ili skok cijena i dr. Prilikom odlučivanja o osnovanosti zahtjeva o promijenjenim okolnostima, koji ponuđač uputi sudu ili ugovornom organu, u svakom konkretnom slučaju se mora utvrđivati da li posljedice prethodno navedenih izvanrednih i nepredvidivih događaja proizvode pravnorelevantne posljedice i dovode do poremećaja načela poštenog prometa, cilja ugovora, prelaze normalni rizik kod ugovor određene vrste, ili narušavaju opšti interes kao i interes i motive ugovornih strana, koji su kao relevantne okolnosti propisane članom 135. ZOO.<sup>13</sup>

Ispunjenje konkretnog ugovora je inače objektivno i subjektivno moguće, te pravno i moralno dopustivo, a osim toga nastale promijenjene okolnosti odnose se na bitne sastojke ugovora (*essentialia negotii*), a ne na neke nevažne sporedne sastojke ugovora (*accidentalia negotii*). U ovom slučaju se

<sup>11</sup> Bukljaš, I., Vizner, B. (1978) Komentar zakona o obveznim (obligacionim) odnosima. Zagreb: Riječka tiskara, str. 530-532.

<sup>12</sup> Blagojević, B., Krulj, V. (1983) Komentar zakona o obligacionim odnosima I (Drugo izdanje). Savremena administracija, Beograd, str. 403.

<sup>13</sup> Vrhovni sud Republike Srpske, broj: 71 0 P 236150 21 Rev od 12.08.2021. godine.

sprječava zloupotreba primjene instituta promijenjenih okolnosti, odnosno da se ovaj institut koristi samo izuzetno jer je korektiv principa *pacta sunt servanda*.<sup>14</sup>

Samo one promijenjene okolnosti nastale nakon zaključenja ugovora, koje otežavaju ispunjenje ugovorne obaveze jednoj ugovornoj strani i toliko je ekonomski pogađaju da bi nakon ispunjenja obaveza ta ugovorna strana bila ekonomski uništena ili bi zapala u teške ekonomske prilike, se smatraju pravno relevantnim za primjenu člana 133. ZOO. S obzirom da je ovdje riječ o pravnom standardu ugovorni organi prilikom ocjene osnovanosti zahtjeva za izmjenu ili raskid ugovora moraju u svakom konkretnom slučaju utvrđivati koji je to „pretjerano značajan intenzitet“ zbog čega posljedice promijenjenih okolnosti prelaze uobičajeni poslovni rizik. Dakle, ne radi se o nemogućnosti izvršenja ugovora već o tako teškim povredama principa jednakosti uzajamnih davanja ugovornih strana i principa ravnopravnosti ugovornih strana da je pravično ugovor izmijeniti.<sup>15</sup> Za ponuđače je od velikog značaja dobit koju očekuju izvršenjem ugovora, međutim cjelokupna dobit iz jednog pravnog posla ulazi u normalan poslovni rizik pa se dobit, makar i cijela, ne može uzeti u obzir i poslužiti kao osnov za raskid ugovora, već samo ona šteta koja je nastala u imovini ponuđača.<sup>16</sup> Ovakav stav ima svoje uporište u načelu autonomije volje, odnosno da je tender poziv da se učini ponuda pa kako svaki ponuđač prilikom sastavljanja ponude uračunava troškove i očekivanu dobit od urednog izvršenja posla, jednako pristaje i na rizik koji nastaje za vrijeme izvršenja ugovora i u većem obimu od onih na koje računa prilikom slanja ponude i zaključenja ugovora s ugovornim organom.<sup>17</sup>

Intenzitet promijenjenih okolnosti mora biti takav da osujećuje svrhu i cilj ugovora koje je ugrožena strana imala u vrijeme sklapanja ugovora pa shodno tome ugovor više ne odgovara očekivanjima ugovornih strana. Iz ove definicije proizilazi da naš ZOO prihvata teoriju frustracije (osujećenja)

---

<sup>14</sup> Zindović, I. (2017) Revizija ugovora zbog promjenjenih okolnosti – uporednopravna rešenja o klauzuli rebus sic stantibus. Strani pravni život, broj 3, str. 50.

<sup>15</sup> Perović, S., Stojanović, D. (1980) Komentar zakona o obligacionim odnosima – knjiga prva. Pravni fakultet Kragujevac i Kulturni centar Gornji Milanovac, str. 428.

<sup>16</sup> Blagojević, B., Krulj, V., *op cit*, str. 404.

<sup>17</sup> Goldštajn, A. (1980) Privredno ugovorno pravo (treće izdanje). Zagreb: Informator, str. 183.

ugovora koja je karakteristična za anglosaksonsko pravo<sup>18</sup> i njemačku teoriju propadanja osnove posla<sup>19</sup> pri čemu će sudovi imati posebno težak zadatak za utvrđivanje da li je osujećena svrha ugovora.<sup>20</sup> Shodno tome uvjeti za postojanje svrhe ugovora se moraju cijeliti subjektivno prema Oertmanovoj teoriji propadanja osnove posla i objektivno prema Larencovoj teoriji propadanja osnove posla.<sup>21</sup> Naše pravo je kao kriterij mjerila za svrhu ugovora prihvatilo načelo pravičnosti i opšte mišljenje. Međutim ovo predstavlja poseban izazov ugovornim organima da utvrđuju svrhu ugovornih strana, s obzirom da je svrha ugovora poznata kod ugovornog organa, ali se kod ponuđača mora posebno utvrđivati. Vodeći se karakteristikama teorije osujećenja ugovora, ovdje se može prihvatiti uvjet iz anglosaksonskog prava, da poznavanje volje druge ugovorne strane nije uvjet za postojanje osujećenja svrhe ugovora, već je dovoljno da osujećenje postoji prema objektivnim mjerilima.<sup>22</sup> Stvarna volja, objektivna i subjektivna, relevantna za svrhu ugovora se utvrđuje prema zahtjevu za raskid ili izmjenu ugovora ponuđača i dokazima kojima dokazuje svoje tvrdnje. Tek na ovaj način se može ostvariti cilj instituta o promijenjenim okolnostima i ujedno cilj načela pravičnosti tj. ponovna uspostava ravnoteže između ugovornih strana.

Da bi se ponuđač uspješno pozvao na pravila o promijenjenim okolnostima on ne smije biti u docnji. Ovo iz razloga što dužnik stupanjem u docnju s izvršenjem obaveza snosi sve rizike neblagovremenog izvršenja, uključujući i posljedice promijenjenih okolnosti nastale u docnji. Izuzetak postoji ako je dužnik zapao u docnju bez svoje krivnje,<sup>23</sup> međutim prema načelu *pacta sunt servanda* dužnik mora izvršiti svoju obavezu kako glasi u ugovorenom roku inače snosi sve posljedice zakašnjenja, jer da je izvršio obavezu u roku ne bi došlo do pretjerano teškog izvršenja. *Ratio legis* ovog shvatanja se ogleda u obavezi ugovornih strana da savjesno postupaju u

---

<sup>18</sup> Krell v Henry [1903] 2 KB 740.

<sup>19</sup> Krulj, V. (1967) Promijenjene okolnosti i ugovorna odgovornost. Beograd: Institut za uporedno pravo, str. 41.

<sup>20</sup> Perović, S., Stojanović, D., *op. cit.*, str. 428.

<sup>21</sup> Čobeljić, Đ. (1972) Promijenjene okolnosti u privrednom i građanskom pravu (Clausula rebus sic stantibus). Beograd: Savremena administracija, str. 28.

<sup>22</sup> Chapman, T.W., (1960) Frustration of purpose. Michigan Law Review, Vol. 59, No. 1, str. 102-103.

<sup>23</sup> Blagojević, B., Krulj, V., *op cit*, str. 404.

skladu s načelima obligacionog prava iz člana 17. ZOO (Dužnosti ispunjenja obaveza) i člana 18. ZOO (Ponašanje u izvršavanju obaveza i ostvarivanja prava).

Ugovorna strana koja se poziva na promijenjene okolnosti podnosi zahtjev za raskid ugovora. Ovo proizilazi iz sadržaja stava 1. člana 133. ZOO te stava 5. u kojima je propisano pravo da se traži raskid ugovora i da o tome sud odlučuje. U odnosu na stav 5. člana 133. ZOO, prema kojem sud u svakom slučaju može odlučivati o raskidu ugovora potrebno je analizirati i sadržaj odredbe iz stava 4. istog člana, prema kojem se ugovor neće raskinuti ako druga strana ponudi ili pristane da se odgovarajući uvjeti ugovora pravično izmijene. Iz ovog proizilazi da je autonomija volje ugovornih strana prioritet u rješavanju ugovornih odnosa, kod kojih sada postoje izmijenjene okolnosti, iz razloga što se u stavu 4. decidno i kogentno propisuje da se ugovor *neće* raskinuti, za razliku od dispozicije date ugroženoj ugovornoj strani da *može* zahtijevati raskid ugovora uslijed nastupanja promijenjenih okolnosti. Na ovaj način se omogućava dosljedno sprovođenje principa *pacta sunt servanda*, ali i načela autonomije volje, načela savjesnosti i poštenja i načela jednake vrijednosti davanja. Iz proširenog tumačenja sadržaja odredbe iz stava 4. navedenog člana proizilazi da su obje strane ovlaštene da predlože izmjene ugovora zbog nastalih promijenjenih okolnosti. Naime, iako zakon daje pravo ugroženoj strani da zahtijeva raskid ugovora i samim tim izmjenu ugovora, niti jednim članom nije zabranjeno neugroženoj strani da sama ponudi izmjenu ugovora uslijed nastalih promijenjenih okolnosti kako bi se ugovor održao na snazi. Ovim se poštuje načelo jednakosti stranaka u obligacionom odnosu, jer se nastupanjem promijenjenih okolnosti mogu narušiti i opravdani očekivani ekonomski interesi neugrožene ugovorne strane koji proizilaze iz dvostranoobveznog naplatnog ugovora. Na ovaj način se omogućava neugroženoj strani da zaštiti svoje interese sprječavanjem raskida ugovora dostavljanjem pravično revidovanog ugovora, ako ugrožena ugovorna strana pristane na nove uvjete.

Pored ovoga, ugovorna strana koju pogađaju promijenjene okolnosti ne mora tražiti isključivo od suda raskid ili izmjenu ugovora. U skladu s načelom autonomije volje, bez obzira da li postoji subjektivna ekvivalencija volja,<sup>24</sup>

---

<sup>24</sup> Kovačević-Kuštrimović, R. (1979) Klauzula rebus sic stantibus prema zakonu o obligacionim odnosima. Zbornik radova Pravnog fakulteta Univerziteta u Nišu, Knj. 19, Niš, str. 292.

ugovorna strana koju pogađaju promijenjene okolnosti može se zahtjevom obratiti drugoj ugovornoj strani sa zahtjevom za izmjenu ili raskid ugovora, prije nego takav zahtjev uputi sudu.

Bitno je istaći da promijenjene okolnosti mogu nastati samo nakon potpisivanja ugovora, a ne prije, jer su ih u tom slučaju ugovorne strane dužne spriječiti ili otkloniti.<sup>25</sup> Takođe, promijenjene okolnosti moraju postojati u vrijeme podnošenja zahtjeva za raskid ugovora te se samo tada ugrožena ugovorna strana može pozivati na iste, a ne nakon što su protekle okolnosti koje otežavaju ili teško ekonomski pogađaju jednu od ugovornih strana.

Ugovorna strana, koju pogađaju promijenjene okolnosti, ne može zahtijevati da sud utvrdi ništavost ugovornih odredaba primjenom člana 103. ZOO, već samo raskid ili izmjenu ugovora, pošto su ove pravne posljedice promijenjenih okolnosti propisane članom 133. ZOO.<sup>26</sup>

Prije posljednjih izmjena ZJN, ugovorni organi i sudovi su o osnovanosti zahtjeva za izmjenu ili raskid ugovora o javnoj nabavci primjenjivali član 133. ZOO bez ograničenja. Poslije posljednjih izmjena ZJN za ugovorne organe postoje zakonska ograničenja za izmjene ugovora o javnoj nabavci.

### **3. Promijenjene okolnosti prema ZJN**

Izmjenama ZJN iz 2022. godine institut promijenjenih okolnosti je propisan članom 75. ZJN. Izmjena ugovora o javnoj nabavci tokom njegovog trajanja bez sprovođenja novog postupka javne nabavke može se zahtijevati ako su kumulativno ispunjeni sljedeći uvjeti: a) do potrebe za izmjenom došlo je zbog okolnosti koje pažljiv i savjestan ugovorni organ nije mogao predvidjeti, b) izmjenom se ne mijenja cjelokupna priroda ugovora, c) svako povećanje cijene nije veće od 30% vrijednosti prvobitnog ugovora i ne može imati za cilj izbjegavanje primjene ZJN. Dodatno su predviđeni i minimumi uvjeta koji moraju biti ispunjeni da bi suprotna ugovorna strana zahtijevala izmjenu ugovora. Shodno tome izmjena ugovora nije moguća ako se radi o povećanju cijena do 5% vrijednosti prvobitnog ugovora o nabavci roba i usluga, odnosno do 10% vrijednosti prvobitnog ugovora o javnoj nabavci

---

<sup>25</sup> Kantonalni sud u Sarajevu, broj: 65 0 Ps 189285 20 Pž 3 od 08.09.2020. godine.

<sup>26</sup> Vrhovni sud Republike Srpske, broj: 71 0 P 191883 17 Rev od 11.10.2017. godine.



radova. Zakon predviđa i obim izmjene koji druga ugovorna strana može postaviti tokom trajanja ugovora i odnosi se samo na razliku u cijeni koja prelazi 5%, odnosno 10%, osim ako je do povećanja cijena došlo poslije dobavljačevog dolaska u docnju, a ako je učinjeno nekoliko uzastopnih izmjena, ograničenje se procjenjuje na osnovu neto kumulativne vrijednosti svih uzastopnih izmjena.

Da bi se postigla transparentnost postupaka javnih nabavki propisane su obaveze o dostavljanju obavještenja o podacima koji su od interesa, pa je tako i propisana obaveza da se na portalu javnih nabavki objave svi osnovni elementi ugovora o javnim nabavkama, kao i izmjene ugovora do kojih dođe u toku realizacije ugovora.<sup>27</sup> U pogledu ugovornih odredbi o indeksaciji cijene (odredba o promjenjivosti cijene s objektivno utvrđenim pravilima o promjenjivosti cijene), referentna vrijednost za izračun maksimalnog povećanja cijene je ažurirana cijena prvobitnog ugovora u trenutku izmjene. Svi dokazi za navedene promjene kojima se potvrđuje postojanje prethodno navedenih činjenica i okolnosti moraju biti u pismenoj formi i dostavljeni ugovornom organu.<sup>28</sup> I kod dostavljanja obavijesti se supsidijarno primjenjuju pravila obligacionog prava pa propust ugovorne strane da blagovremeno obavijesti ugovorni organ o promijenjenim okolnostima ne znači gubitak prava na izmjenu ili raskid ugovora, ali ima za posljedicu odgovornost za naknadu štete.<sup>29</sup>

---

<sup>27</sup> Ovi elementi su: a) redni broj, b) opis i oznaku po JRJN, c) vrsta postupka i broj obavještenja o dodjeli ugovora sa portala javnih nabavki, za postupke javne nabavke za koje postoji obaveza objave obavještenja o dodjeli ugovora, d) podaci o dobavljaču/dobavljačima u okvirnom sporazumu (naziv, ID broj, mjesto), e) osnovni elementi ugovora/okvirnog sporazuma (vrijednost, period trajanja/rok izvršenja, rok plaćanja, garantni period i dr.), f) opis izmjene osnovnih elemenata ugovora sa datumom izmjene, g) ostatak vrijednosti ugovora nakon učinjene izmjene/ostatak vrijednosti okvirnog sporazuma (nakon zaključenog pojedinačnog ugovora), h) datum zaključenja ugovora, i) datum potpune realizacije ugovora/okvirnog sporazuma i ukupna utrošena vrijednost, j) napomenu/obrazloženje (značajnije izmjene, raskid ugovora i sl). Član 75. stav 2) i 3) ZJN.

<sup>28</sup> Klasiček, D., Ivatin, M. (2017) Modification or dissolution of contracts due to changed circumstances, *Pravni vjesnik*, God. 34, Br. 2, str. 34-35.

<sup>29</sup> Masleša, H. (2007) *Clausula rebus sic stantibus* (neobjavljeni magistarski rad), Sarajevo: Pravni fakultet, str. 45.

S ovim izmjenama je institut *rebus sic stantibus* propisan i u ZJN te se postavlja pitanje odnosa sa definicijom ovog instituta u ZOO. Prije svega važno je istaći da se radi o vrlo specifičnoj primjeni općeg pravnog načela *lex specialis derogat legi generali*. U konkretnom slučaju članom 133. ZOO je na jedan opći način regulisano pitanje primjene instituta *rebus sic stantibus*, a na osnovu ovih izmjena ZJN primjena ovog instituta se ograničava samo na ugovore javnih nabavki. Međutim, ona se ne odnosi u cijelosti na član 133. ZOO već samo na one dijelove koji su posebno definisani članom 75. stav 4) do 10 ) ZJN. Pored ovoga, ZJN predviđa samo izmjenu ugovora prema navedenim uvjetima, a van ovih uvjeta postavljenih ZJN ugovor je moguće jedino raskinuti. Stoga se postavlja pitanje, da li su navedene izmjene ZJN prema izvršiocima ugovora o javnim nabavkama u suprotnosti sa općim načelima obligacionog prava poput pravičnosti, savjesnosti i poštenja, ravnopravnosti ugovornih strana i jednake vrijednosti uzajamnih davanja?

Može se desiti da okolnosti koje su manje po obimu i vrijednosti drugu ugovornu stranu dovedu u teži položaj za izvršenje obaveza i onemogućavaju joj ostvarenje svojih ekonomskih interesa prema ugovornoj volji, koja je postojala u vrijeme zaključenja ugovora. Da bi se izbjegli teoretsko-apstraktni izgovori za apsolutnu primjenu instituta promijenjenih okolnosti i kršenje načela *pacta sunt servanda*, što je bio argument protivnika instituta *rebus sic stantibus*,<sup>30</sup> u pravnoj teoriji i sudskoj praksi<sup>31</sup> je utvrđeno da su promijenjene okolnosti od uticaja samo ako bitno utiču na izvršenje ugovora.<sup>32</sup>

Novim izmjenama ZJN je već određeno da svako povećanje cijene od 5% kod nabavke roba i usluga, odnosno 10% kod nabavke radova u odnosu na ugovorenu cijenu predstavlja promijenjene okolnosti uz kumulativno ispunjenje preostala tri uvjeta: nepredvidljivost promijenjenih okolnosti, očuvanje prirode ugovora i maksimalan iznos promjene cijene do 30%. U ugovorima o javnim nabavkama se unaprijed određuju objektivni kriteriji za nastupanje promijenjenih okolnosti te sadržaj odredbi iz člana 75. ZJN ne sadrži pravne standarde poput „nemogućnost ostvarenja svrhe ugovora“, „ugovor ne odgovara očekivanjima ugovornih strana“, „po opštem mišljenju bi bilo nepravično održati ugovor na snazi“, koje sadrži član 133. ZOO. Bez ovih

---

<sup>30</sup> Đurđević, M. (1994) Raskidanje ili izmena ugovora zbog promjenjenih okolnosti (neobjavljeni magistarski rad). Beograd: Pravni fakultet, str. 63.

<sup>31</sup> *Davis Contractors v Fareham*, UDC [1956] AC 696.

<sup>32</sup> Marić, D. (2020) Očigledna nesrazmera u ugovornom pravu (doktorska disertacija). Univerzitet u Novom Sadu, Pravni Fakultet, str. 239.

vanpravnih kriterija<sup>33</sup> koji predstavljaju i moralna načela, poput načela pravičnosti i koji se utvrđuju u svakom konkretnom slučaju, nije moguće obrazložiti institut *rebus sic stantibus* niti je moguće primijeniti ga bilo da se radi o općem sistemu obligacionih odnosa iz ZOO ili pravilima ZJN. Na prvi pogled, ne uzimajući u obzir cilj izmjena ZJN, proizilazi da definicija instituta *rebus sic stantibus* iz ZJN nije u cijelosti komplementarna sa pravnom prirodom instituta *rebus sic stantibus* u pravnoj teoriji obligacionog prava i sudskoj praksi.

Međutim, za potpunije razumijevanje instituta *rebus sic stantibus* u ZJN potrebno je razmotriti i cilj izmjena ZJN, tj. zbog čega je zakonodavac odlučio ovaj pravni institut posebno propisati i u sistemu javnih nabavki. U zakonodavnoj proceduri u obrazloženju prijedloga zakona pred Parlamentarnom skupštinom Bosne i Hercegovine se navodi da su predmetne izmjene rezultat obaveze Bosne i Hercegovine da uskladi ZJN sa Direktivama EU.<sup>34</sup> U svom mišljenju Direkcija za evropske integracije Bosne i Hercegovine (dalje: DEI) je isto utvrdila prihvatajući obrazloženje uz amandman prijedloga izmjena i dopuna ZJN.<sup>35</sup> DEI konstatuje da se izmjenama člana 75. ZJN i propisivanjem uvjeta za primjenu instituta *rebus sic stantibus* osigurava normalno funkcionisanje sistema javnih nabavki povećanjem stepena fleksibilnosti kod ugovora čija je realizacija suočena s vanjskim okolnostima koje ugovorni organi nisu mogli predvidjeti u momentu zaključenja ugovora.<sup>36</sup> Za potpunije razumijevanje predloženih izmjena ZJN važan je zaključak DEI da se izmjenama člana 75. ZJN izvršilo samo djelimično usklađivanje sa članom 72. Direktive 2014/24/EU<sup>37</sup> i članom 89. Direktive 2014/25/EU<sup>38</sup>. O značaju

---

<sup>33</sup> Bukljaš, I., Vizner, B., *op cit.*, str. 73.

<sup>34</sup> Obrazloženje uz član 56. Prijedloga zakona Vijeća ministara BiH, broj: 05-02-1-2931-17/20 od 16.03.2021. godine.

<sup>35</sup> Mišljenje Direkcije za evropske integracije Bosne i Hercegovine, broj: 03/B-06-2-AP-1073-29/18 od 20.06.2022. godine, str. 2.

<sup>36</sup> Učešće DEI u zakonodavnoj proceduri je obavezno prema Odluci o postupku usklađivanja zakonodavstva Bosne i Hercegovine sa pravnom stečevinom Evropske unije („Službeni glasnik BiH“ broj: 75/16 i 2/18).

<sup>37</sup> Direktiva 2014/24/EU Evropskog parlamenta i vijeća od 26. februara 2014. o javnim nabavkama i o stavljanju van snage Direktive 2004/18/EZ („Službeni list Evropske unije“ broj: L 94/65 od 28.03.2014).

<sup>38</sup> Direktiva 2014/25/EU Evropskog parlamenta i vijeća od 26. februara 2014. o nabavci subjekata koji djeluju u sektoru vodne privrede, energetskom i

ovih Direktiva govori i član zakona kojim se preuzimaju odredbe Direktive 2014/24/EU i 2014/25/EU što je od posebnog interesa.<sup>39</sup> Na ovaj način se ispunjavaju ranije preuzete obaveze propisane Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju<sup>40</sup> i ispunjavaju prioriteti o realizaciji reformi prema zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u EU.<sup>41</sup>

Jedno od osnovnih pitanja koje se nameće je način na koji se preuzimaju odredbe komunitarnog prava u pravo Bosne i Hercegovine, a koje su relevantne za primjenu instituta *rebus sic stantibus* u sistemu javnih nabavki. DEJ je već u smjernicama za usklađivanje propisa ukazao da se ne treba pozivati direktno na propise EU, a prilikom usklađivanja propisa s pravnom stečevinom EU odredbe zakona se moraju propisivati jasno, precizno i razumljivo u skladu s terminologijom koja se koristi u Bosni i Hercegovini. Posebno se preporučuje izbjegavanje prepisivanja pravnih akata država članica ili država kandidatkinja zbog razlika u pravnim sistemima, pogrešnog i nepotpunog preuzimanja, nepravilnog i neodgovarajućeg korištenja terminologije, preuzimanja nevažećeg pravnog akta i pozivanja na pravne akte EU.<sup>42</sup>

Odluka zakonodavca da propiše odredbu kojom se preuzimaju odredbe komunitarnog prava se mora tumačiti isključivo u svrhu praćenja i informisanja javnosti o preuzimanju pravne stečevine EU u zakonodavstvo Bosne i Hercegovine, a nikako se ne smije tumačiti kao pravni osnov za direktnu primjenu komunitarnog prava.<sup>43</sup> Radi ostvarenja načela pravne države potrebno je dosljedno realizirati načelo zakonitosti (vladavine zakona)

---

saobraćajnom sektoru te sektoru poštanskih usluga i stavljanju van snage Direktive 2004/17/EZ.

<sup>39</sup> Samostalan član 56. (*Usklađivanje sa pravnom tekovinom*) Zakona o izmjenama i dopunama zakona o javnim nabavkama („Službeni glasnik BiH“ broj: 59/22).

<sup>40</sup> Član 74. Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju („Službeni glasnik BiH - Međunarodni ugovori“, broj: 10/08).

<sup>41</sup> Analitički izvještaj u prilogu dokumenta Saopštenje komisije Evropskom parlamentu i Vijeću Mišljenje Komisije o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji, broj: SWD (2019) 222 final, 2019, str. 92.

<sup>42</sup> Smjernice za usklađivanje propisa Bosne i Hercegovine sa pravnom tečevinom Evropske unije, Sarajevo: Direkcija za evropske integracije, 2020, str. 27.

<sup>43</sup> *Ibid.*, str. 28.

pa se prava i obaveze građana i države mogu regulisati samo zakonom i sličnim pravnim aktima koji se mogu preispitivati.<sup>44</sup> U ovom kontekstu se norma iz člana 56. izmjena ZJN mora posmatrati kao dispozitivna dispozicija koja po svojoj prirodi odgovara oblasti građanskog prava,<sup>45</sup> a ipak je dovoljno određena i upućujuća na primjenu komunitarnog prava, ali samo kao sredstvo tumačenja domaćeg prava,<sup>46</sup> a ne kao osnov njegove direktne primjene.<sup>47</sup>

No, u konkretnim slučajevima ostaje još uvijek nedorečena definicija instituta *rebus sic stantibus* na ugovore o javnim nabavkama. Slijedeći cilj izmjena ZJN i svrhu odredbe o preuzimanju komunitarnog prava, za potpuno razumijevanje primjene instituta *rebus sic stantibus* potrebno je isti posmatrati i tumačiti u kontekstu izvora izmjene člana 75. ZJN, tj. u smislu člana 72. Direktive 2014/24/EU i člana 89. Direktive 2014/25/EU. Oba člana su identična i na isti način propisuju način izmjene ugovora o javnim nabavkama tokom njegove realizacije.<sup>48</sup>

Prema Direktivi 2014/24/EU (dalje: Direktiva) o javnoj nabavci ugovor i okvirne sporazume je moguće mijenjati bez sprovođenja novog postupka u slučajevima kada su, bez obzira na novčanu vrijednost ugovora izmjene predviđene putem jasnih, preciznih i nedovsmislenih revizijskih klauzula koje mogu uključivati klauzule o izmjeni cijene, ili opcije. U ovim klauzulama se navodi obim i priroda mogućih izmjena ili opcija kao i uvjeti u kojima se mogu upotrijebiti, ali se ne predviđaju izmjene ili opcije koje bi izmijenile ukupnu prirodu ugovora ili okvirnog sporazuma.

Pored ovoga, izmjena ugovora o javnoj nabavci ili okvirnog sporazuma je moguća i za dodatne radove, usluge ili robu koju isporučuje početni ugovaratelj, koja se pokazala potrebnom i koja nije uključena u prvobitnu nabavku, ako promjena ugovaratelja: a) nije moguća zbog privrednih ili tehničkih razloga, kao što su zahtjevi za međuzamjenjivošću i

---

<sup>44</sup> Ademović, N., Marko, J., Marković, G. (2012) *Ustavno pravo Bosne i Hercegovine*, Sarajevo: Fondacija Konrad Adenauer, str. 65.

<sup>45</sup> Lukić, R. (1957) *Teorija države i prava – II knjiga Teorija prava* (drugo popravljeno izdanje), Beograd: Naučna knjiga, str. 95.

<sup>46</sup> Čačić, N. (2016) *Osnovna načela u postupku javne nabave u zakonodavstvu Republike Hrvatske*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Tuzli, God. II, Br. 1, str. 163-164.

<sup>47</sup> Sud Evropske Unije, C-263/19 od 14.05.2020. godine.

<sup>48</sup> Softić, E. (2020) *Bitna obilježja instituta javnih nabavki*, Anali Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici, God 13., br. 24, str. 151-152.

interoperabilnošću s postojećom opremom, uslugama ili instalacijama koje se nabavljaju u okviru prvobitne nabavke, i b) prouzročila bi značajne poteškoće ili znatno udvostručavanje troškova za javnog naručitelja.

Kao opći maksimum, iznad kojeg ne smije biti povećanje je 50% od vrijednosti prvobitnog ugovora, a ako je učinjeno nekoliko uzastopnih izmjena onda se ovo ograničenje primjenjuje na vrijednost svake izmjene, s tim da ove izmjene ne smiju imati za cilj izbjegavanje odredbi Direktive.

Izmjene ugovora ili direktnog sporazuma moguće su i ako je do potrebe za izmjenom došlo zbog okolnosti koje pažljivi javni naručitelj nije mogao predvidjeti, ako se izmjenom ne mijenja cjelokupna priroda ugovora i ako svako povećanje cijene nije veće od 50 % vrijednosti prvobitnog ugovora ili okvirnog sporazuma. I kod ove opcije izmjena ugovora opći maksimum se odnosi na sve uzastopne izmjene koje ne mogu za cilj imati izbjegavanje primjene odredbi Direktive.

Predviđeno je i da se ugovor o javnoj nabavci može izmijeniti tokom trajanja ako novi ugovaratelj zamjenjuje ponuđača, kojem je ugovorni organ prvobitno dodijelio ugovor i ako je ugovornom klauzulom predviđena takva isključiva izmjena ili je izmjena posljedica već navedene prirode revizijske klauzule, koje mogu uključivati izmjene cijene ili opcija prema unaprijed određenom obimu mogućih izmjena ili opcija i uvjeta u kojima se mogu upotrijebiti. Kao okolnosti koje su od značaja za izmjenu ugovora nastale tokom njegove realizacije su i statusne promjene kod prvobitnog ugovarača nastale nakon restrukturiranja poduzeća, uključujući preuzimanje, spajanje, stjecanje ili insolventnost, od strane drugog privrednog subjekta koji ispunjava prvobitno utvrđene kriterije za kvalitativni odabir, pod uvjetom da to ne znači druge značajne izmjene ugovora, te da nema za cilj zaobilaženje primjene Direktive. Dodatno je predviđeno i da sam ugovorni organ preuzme obaveze glavnog ugovarača prema podugovaračima, ako je takva mogućnost predviđena u nacionalnom zakonodavstvu.

Posebnost u definisanju promijenjenih okolnosti predstavlja odredba prema kojoj su izmjene ugovora dopuštene ako nisu značajne tj. ako se njima značajno ne mijenja priroda ugovora ili okvirnog sporazuma u odnosu na prvobitno zaključen ugovor ili okvirni sporazum.<sup>49</sup> Ovakva definicija

---

<sup>49</sup> *Promjena podugovarača dovodi do suštinske promjene ugovora kada je priroda ugovora takva da je podugovarač odlučujući faktor u dodjeli ugovora.* Sud Evropske unije, C-91/08 od 13. 04. 2010. godine.

povezana je s karakteristikom pravnog standarda koju institut rebus sic stantibus ima u općem sistemu obligacionog prava.<sup>50</sup> Međutim, Direktivom su utvrđeni posebni kriteriji pa se značajnim izmjenama smatraju: a) novi uvjeti koji bi, da su bili dio prvobitnog postupka nabavke, dopustili prihvatanje drugih ponuđača od onih koji su prvobitno odabrani ili prihvatanje ponude različite od ponude koja je izvorno prihvaćena ili privlačenje dodatnih učesnika u postupak nabavke, b) izmjenom se mijenja ekonomska ravnoteža ugovora ili okvirnog sporazuma u korist ugovarača na način koji nije predviđen prvobitnim ugovorom ili okvirnim sporazumom, c) izmjenom se značajno povećava obim ugovora ili okvirnog sporazuma, d) ako novi ugovarač zamijeni onoga kojem je prvobitno ugovorni organ dodijelio ugovor, osim u slučajevima zamjene ugovarača zbog statusnih promjena ili preuzimanja obaveza prema podugovaračima od strane ugovornog organa. U ovom dijelu se mora ukazati da značajna promjena ekonomske ravnoteže ne postoji uvijek već se cijeni prema izmijenjenim okolnostima u odnosu na okolnosti prilikom zaključenja ugovora u svakom konkretnom slučaju.<sup>51</sup>

Direktivom su dopuštene izmjene ugovora o javnoj nabavci ili okvirnog sporazuma i onda kada ne postoje ovi uvjeti bez sprovođenja novog postupka javne nabavke u slučajevima kada je vrijednost javne nabavke ispod pragova<sup>52</sup> propisanih Direktivom<sup>53</sup> i kada se radi o izmjeni cijene od 10% za ugovore o javnoj nabavci robe ili usluga<sup>54</sup> i 15% od prvobitne vrijednosti za ugovore o javnoj nabavci radova. U ovom slučaju takođe vrijedi pravilo da se za uzastopne izmjene, vrijednost procjenjuje na osnovu neto kumulativne vrijednosti uzastopnih izmjena. Za ugovore o javnoj nabavci koji sadrže odredbu o indeksaciji cijena, ažurirana cijena je referentna vrijednost.

Definišući institut rebus sic stantibus na ovakav način Direktiva sadrži mnogo više kvalitativnih kriterija prema kojima se ocjenjuje da li

---

<sup>50</sup> Šabić Učanbarlić, A., *op. cit.*, str. 265.

<sup>51</sup> Petrić, S. (2007) Izmjena ili raskid ugovora zbog promijenjenih okolnosti prema novom zakonu o obveznim odnosima, Zbornik radova Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Vol. 28, Br. 1, str. 150-151.

<sup>52</sup> Član 4. Direktive 2014/24/EU.

<sup>53</sup> Član 15. Direktive 2014/25/EU.

<sup>54</sup> *Proširenje obima usluga koje dovodi do povećanja vrijednosti preko 15% znači materijalnu izmjenu koja predstavlja novu dodjelu ugovora.* Sud Evropske unije, C-160/08 od 29.04.2010. godine.

nepredviđene izmijenjene okolnosti mogu proizvesti pravnu posljedicu izmjene ugovora za ugovarača kojeg pogađaju i kojem otežavaju izvršenje ugovora. Zbog karakteristika ugovora o javnim nabavkama smisao ovakvog definisanja uvjeta za primjenu instituta *rebus sic stantibus* ogleda se u antikoruptivnim mjerama i politikama organa EU i država članica.<sup>55</sup> Ostavljajući neodređene kriterije za izmjene ugovora o javnoj nabavci roba, usluga i radova, otvara se mogućnost šireg tumačenja nepredviđenih okolnosti i njihovog uticaja koje mogu dovesti do neopravdanih izmjena i povećanja cijena ugovora o javnim nabavkama.

U poređenju s definicijom instituta *rebus sic stantibus* iz izmjena ZJN naš zakonodavac je prihvatio samo djelimično rješenja iz Direktive. Izmjenama ZJN iz Direktive su preuzeti isključivo član 72. stav (1) tačka c. i stav (2), odredbe iz stava 2) o procentima izmjena ugovora, te odredbe o ugovorima koji sadrže ugovornu odredbu o indeksaciji cijene. Ovakvo rješenje je nejasno jer se njime ne postižu postavljeni ciljevi izmjena ZJN.

Prije svega djelimičnim definisanjem vrsta nepredviđenih okolnosti koje predstavljaju opravdan razlog za izmjenu ugovora ne postiže se potpuno usklađivanje s kvalitativnim kriterijima prava na izmjenu ugovora zbog promijenjenih okolnosti u slučajevima statusnih promjena na strani ugovarača. Ovakav zaključak proizilazi iz pravnog subjektiviteta i položaja pravnog sljednika u pravnom poretku, koji nastaje kao rezultat spajanja, pripajanja ili podjele pravnog lica ili reorganizacije pravnog lica, koji preuzimaju prava i obaveze pravnog prednika, uključujući i obaveze iz ugovora o javnoj nabavci. Direktivom su ove okolnosti jasno propisane kao razlog za izmjenu ugovora o javnoj nabavci kada se pojave tokom njegove realizacije, a u našem pravu iako nisu posebno propisane, ove okolnosti mogu dovesti do izmjene ili raskida ugovora, u smislu člana 75. stav (2) ZJN, ako su kumulativno ispunjena tri prethodno navedena uvjeta. U prilog ovome ide i shvatanje domaće sudske prakse prema kojem promijenjene okolnosti postoje u slučaju otvaranja stečaja, pa stranka koja u stečaju može tražiti raskid ugovora, ako je usljed stečaja izvršenje ugovora postalo bespredmetno ili otežano.<sup>56</sup> Bitno je naglasiti da statusna promjena zbog koje pravni sljednik

---

<sup>55</sup> Stav 126. preambule Direktive 2014/24/EU i član 3. Konvencije o borbi protiv korupcije u kojoj djeluju službenici Europskih zajednica ili službenici država članica Europske unije. („Službeni list Europske unije“ broj: C 195/2 od 25.06.1997. godine.



u cijelosti preuzima prava i obaveze iz ugovora svog prednika ne dovodi do suštinske izmjene bitnih elemenata ugovora osim u statusu ugovorne strane.

Definišući institut promijenjenih okolnosti na ovaj način stiče se utisak da je jedini cilj zakonodavca bio ograničenje ugovornih organa da se izmjene ugovora o javnim nabavkama mogu izvršiti najviše do 30% od vrijednosti prvobitnog ugovora. Svi dodatni uvjeti za izmjenu ugovora tokom njegove realizacije postojali su i prije datih izmjena kada se supsidijarno primjenjivao član 133. ZOO. Ovdje se mora istaći i da zakoni o javnim nabavkama Republike Hrvatske<sup>57</sup> i Republike Srbije<sup>58</sup> uz manje izmjene u cijelosti sadrže odredbe identične članu 72. Direktive 2014/24/EU, te su u tom smislu susjedne države postigle cilj harmonizacije domaćih propisa s pravom EU i prihvatili posebno normiranje instituta *rebus sic stantibus* za javne ugovore. U pobrojanim slučajevima kada nepredviđene okolnosti dovode do izmjene ugovora dokazuje se samo postojanje činjenice koja ispunjava kvalitativne kriterije za postojanje nepredviđenih okolnosti što postupak izmjene ugovora čini lakšim i efikasnijim.<sup>59</sup>

Za razliku od ovoga prema novom rješenju u ZJN provodi se isti postupak utvrđivanja uticaja nepredviđenih okolnosti na izvršenje ugovora kao i ranije. Praktično ovo neće uvijek dovesti do usporavanja procesa izmjena, jer će se svaki puta nepredviđene okolnosti tumačiti shodno zakonu i Direktivi, no svakako ostaje kao propust da se baš i zbog toga isto posebno normira te primjenjuje kao zakonsko rješenje. To može i dovesti do problema u primjeni instituta *rebus sic stantibus* s obzirom da u konkretnom slučaju odabrani ugovorni organi, ponuđači i sudovi trebaju tumačiti domaće pravo u okviru *ratio legis* odredaba Direktive.<sup>60</sup> Iako je pravo EU dostupno ugovornim organima, ponuđačima i sudovima, tumačenje u širem obimu općeg pravila o izmjenama ugovora tokom realizacije može dovesti do neujednačenih

---

<sup>56</sup> Vrhovni sud Republike Srpske, broj: 57 0 Ps 117747 19 Rev od 06.09.2019. godine.

<sup>57</sup> Članovi 314. – 321. Zakona o javnoj nabavi (Narodne novine br. 120/2016 i 114/2022).

<sup>58</sup> Članovi 154. – 161. Zakona o javnim nabavkama („Službeni glasnik Republike Srbije“ broj: 91/2019).

<sup>59</sup> *Dokumentacijom o javnoj nabavi se može propisati na koje izmjene ugovora će se primijeniti odredbe članka 314. do 320. ZJN-a.* Visoki upravni sud Republike Hrvatske, broj: UsII-250/08 od 04.09.2020. godine.

<sup>60</sup> Brenjo, J., Pranjčić, M., Purić, N. (2022) *Sudska praksa u predmetima javnih nabavki*, Sarajevo: Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine, str. 30.

rješenja. Svakako će redovni sudovi u dogledno vrijeme za svaki konkretan slučaj stvarati praksu i ujednačiti primjenu novih zakonskih rješenja što će trajati duže vrijeme, no ovo predstavlja osujećenje cilja izmjena ZJN, jer u odnosu na načela javnih nabavki vrijednosti za novac, transparentnosti i jednakog tretmana, prioritet imaju opća društvena načela poput pravne sigurnosti, vladavine prava i pravne države.<sup>61</sup>

Kada se institut *rebus sic stantibus* tumači u skladu s načelom ravnopravnosti ugovornih strana i pored činjenice da je ZJN propisao samo pravo na izmjenu ugovora kumulativnim ispunjenjem tri zakonom propisana uvjeta, ako bi neka ugovorna strana umjesto izmjena zatražila raskid ugovora onda bi se takav zahtjev morao tumačiti u skladu s članom 133. ZOO koji ugovornoj strani daje pravo da raskine ugovor pa bi se pravna posljedica raskida ugovora zbog nepredviđenih okolnosti morala tumačiti prema ZOO, a ne prema ZJN koji navedeno pravo ne dopušta. Raskid ugovora je u svakom slučaju obavezan kada nepredviđene okolnosti prouzrokuju takve posljedice da se izmjene ugovora ne mogu uskladiti s kriterijima postavljenim članom 75. ZJN, pa cijena izmjena ugovora prelazi iznos od 30% od vrijednosti prvobitnog ugovora ili uopšte ne dolazi do izmjene cijene, ali ZJN ne dopušta izmjenu ugovora iz ostalih razloga.

U primjeni instituta *rebus sic stantibus* u javnim nabavkama od presudnog značaja je sudska praksa u primjeni člana 133. ZOO. Pored ograničenja navedenih izmjenama ZJN sve nepredviđene okolnosti se moraju tumačiti i u okviru načela pravičnosti, shodno članu 133. ZOO.<sup>62</sup> Cijeneći da se ugovor o javnoj nabavci realizuje prema pravilima obligacionog prava opća načela ugovornog prava ne mogu biti ograničena niti isključena tokom trajanja ugovornog odnosa, osim u slučaju zaštite javnog poretka.<sup>63</sup> Navedene izmjene ZJN su proporcionalne i imaju legitiman cilj za širu primjenu načela javnih

---

<sup>61</sup> *Princip pravne države i član 6. Evropske konvencije zahtijevaju da se sud pozove na određenu pravnu normu. Pravna osnova presude ne smije da bude proizvoljna, tj. van konteksta konkretnog predmeta, niti njeno tumačenje smije da bude van okvira jezičkog značenja.* Ustavni sud Bosne i Hercegovine, broj: U-45/03 od 17.05.2004. godine.

<sup>62</sup> Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine, broj: 65 0 Ps 101217 23 Rev 2 od 23.05.2023. godine.

<sup>63</sup> Perović, S. (2006) Sloboda uređivanja obveznih odnosa i javni poredak, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Zagrebu, God. 56, Posebni broj, str. 414-415.

nabavki kojom se eventualno ograničavaju opća načela obligacionog prava.<sup>64</sup> Međutim, ni u kom slučaju načelo pravičnosti nije u cijelosti ograničeno u svojoj primjeni već se, poput načela *bona fide*, primjenjuje uvijek i u svim situacijama.<sup>65</sup>

Pravna shvatanja sudova u primjeni instituta *rebus sic stantibus* u općem sistemu obligacionih odnosa su od krucijalnog značaja ugovornim organima i ponuđačima za pravilnu primjenu pravila o promijenjenim okolnostima prema ZJN.<sup>66</sup> S obzirom na nastanak instituta *rebus sic stantibus* na području Bosne i Hercegovine i istovjetnosti njegovog pravnog određenja u zemljama s kojima se Bosna i Hercegovina graniči, takođe je potrebno uzeti u razmatranje praksu vrhovnih sudova susjednih država i Suda Evropske unije radi potpunijeg shvatanja u primjeni ovog instituta,<sup>67</sup> kao što je slučaj s ranijom praksom Državne arbitraže i privrednih sudova u SFRJ. Tako npr. u svojoj praksi sudovi su utvrdili da kada nastupe promijenjene okolnosti ugovor se ne raskida po sili zakona već samo na osnovu tužbe ili protivtužbenog zahtjeva ugovorne strane koju pogađaju promijenjene okolnosti,<sup>68</sup> ali ako bi ugovorna strana koju pogađaju promijenjene okolnosti zahtjev za raskid ili izmjenju ugovora uputila drugoj ugovornoj strani, tada druga ugovorna strana može pristati na izmjenju ugovora ili će sporazumno raskinuti ugovor.<sup>69</sup>

Pored nepredviđenih okolnosti koje su rezultat objektivnih okolnosti, čiji je nastanak van uticaja ugovornih strana u ugovorima o javnim nabavkama, ponašanje ugovornih strana prilikom realizacije ugovora o javnim nabavkama može proizvesti nepravilnosti zbog kojih nastaju razlozi za izmjenju ugovora. Ponašanja koja predstavljaju nepravilnosti su sva ona ponašanja kojima se narušavaju načela javnih nabavki poput transparentnosti, jednakog tretmana i tržišnog natjecanja.<sup>70</sup> Sudska praksa je utvrdila da je kašnjenje u dostavljanju

<sup>64</sup> Stubbings i drugi v United Kingdom, broj: 22083/93 i 22095/93 od 22.10.1996.

<sup>65</sup> Bikić, E, Hasanović A. (2020) Promijenjene okolnosti (clausula *rebus sic stantibus*), Anali Pravnog fakulteta u Zenici, God 13., br. 26., str. 101.

<sup>66</sup> Vrhovni sud FBiH, broj: 32 0 P 110986 17 Rev od 12.09.2018. godine.

<sup>67</sup> Sud Evropske unije, broj: C-454/06 od 19.06.2008. godine.

<sup>68</sup> Apelacioni sud Brčko distrikta BiH, broj: 96 0 P 112468 20 Gž od 13.10.2020. godine.

<sup>69</sup> Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, broj: Pž-6573/12 od 12.05.2015. godine.

<sup>70</sup> Sud Bosne i Hercegovine, broj: S1 3 U 026201 19 Uvp od 25.06.2019. godine.

garancije za uredno ispunjenje ugovora, zbog čega je došlo do izmjene inicijalnih uvjeta nadmetanja i poremećaja ekonomske ravnoteže u korist ponuđača, pa se isto smatra znatnom izmjenom ugovora.<sup>71</sup>

Nepravilno ponašanje subjekata javnih nabavki koje za posljedicu ima izmjenu inicijalnih uvjeta prvobitnog postupka nabavke i koji mogu dovesti do izbora drugog ponuđača, predstavljaju značajne razloge za izmjenu ugovora.<sup>72</sup> Ovi razlozi nisu propisani izmjenama ZJN, ali jesu Direktivom na koju se upućuje izmjenama ZJN, što je zakonima o javnim nabavkama susjednih država već preuzeto kao nacionalno pravo. Utvrđivanje ovih vrsta nepravilnog ponašanja kao okolnosti zbog kojih dolazi do izmjena ugovora je praktično nemoguće utvrđivati u pravu Bosne i Hercegovine s obzirom da odredbe Direktive nisu u cijelosti preuzete, pa kao bitan izvor prava radi odlučivanja o izmjenama ugovora o javnim nabavkama ugovornim organima preostaje sudska praksa domaćih sudova i sudova susjednih država te praksa Suda Evropske unije za tumačenje sadržaja odredbi direktiva.<sup>73</sup>

## 4. Zaključci

Na izvršenje ugovora o javnim nabavkama se supsidijarno primjenjuje ZOO, a do posljednjih izmjena ZJN na promijenjene okolnosti nastale tokom izvršenja ugovora se direktno primjenjivao član 133. ZOO. Stoga su osnovni kvalitativni kriteriji koji se koriste za primjenu instituta rebus sic stantibus poput principa pravičnosti ili vrsta nepredviđenih okolnosti, koje dovode do izmjene ili raskida ugovora kroz sudsku praksu, dobili granice u okviru kojih se tumači uticaj nepredviđenih okolnosti na realizaciju zaključenih ugovora.

Međutim, posljednjim izmjenama ZJN je predviđeno da se ugovor o javnoj nabavci može izmijeniti kada su kumulativno ispunjena tri uvjeta uz određenje maksimalnog iznosa vrijednosti izmjene ugovora za ugovore o nabavci roba, usluga i radova u odnosu na vrijednost iz prvobitno zaključenog ugovora. Iako su formalno ispunjeni ciljevi izmjena ZJN za pravilnu primjenu instituta rebus sic stantibus u ugovorima o javnim nabavkama, ne postoje potrebni preduvjeti poput preciznijih kvalitativnih i kvantitavnih kriterija.

---

<sup>71</sup> Visoki upravni sud Republike Hrvatske, Usž-3173/22 od 14.10.2022. godine.

<sup>72</sup> Visoki upravni sud Republike Hrvatske, UsII-273/21 od 21.06.2022. godine.

<sup>73</sup> Sud Evropske unije, C-6/20 od 20. 05. 2021. godine.

Djelimično normiranje ovog instituta u ZJN bez dodatnih kvalitativnih kriterija koje ugovornim stranama daje samo pravo na izmjenu ugovora ne dovodi do suštinskog postizanja ciljeva izmjena ZJN u vezi s općim pravnim načelima vladavine prava. Može se zaključiti da su susjedne zemlje harmoniziranje prava iz oblasti javnih nabavki to učinile na prihvatljiv način prihvatajući sadržaj odredbi direktiva u nacionalnim pravima, a što bi i u slučaju Bosne i Hercegovine bilo prihvatljivo, jer domaće pravo već sadrži smjernice o načinu usklađivanja prava Bosne i Hercegovine s komunitarnim pravom te bi se na taj način izvršilo potpunije harmoniziranje domaćeg prava s komunitarnim.

Stoga se zaključuje da su predmetnim izmjenama ZJN postignuti isključivo deklarirani antikoruptivni ciljevi, ali je stvarni učinak u smislu ubrzanja procesa izmjene ugovora radi njihovog efikasnog izvršenja izostao, što je posljedica samo djelimičnog prihvatanja rješenja iz direktiva komunitarnog prava.

Tumačenje instituta *rebus sic stantibus* predstavlja poseban problem s obzirom na specifičnosti primjene ovog instituta prema uvjetima propisanim ZJN i u granicama *ratio legis* odredaba ZJN i direktiva na koje ZJN upućuje. Svakako da ugovorni organi, ponuđači i sudovi moraju primjenjivati isključivo domaće pravo Bosne i Hercegovine, odnosno samo ono što je zakonima Bosne i Hercegovine propisano, no upravo je neodređenost nepredvidivih okolnosti i njihov uticaj na izvršenje ugovora specifičnost instituta *rebus sic stantibus* tj. pravni standard koji se mora utvrđivati u svakom konkretnom slučaju. To ne znači da će se odredbe komunitarnog prava primjenjivati direktno na ugovorne odnose u Bosni i Hercegovini ili da će se odredbe direktiva posmatrati kao kolizione norme, već isključivo kao posebno sredstvo tumačenja izmjena ZJN u kontekstu značajnih izmjena ugovora koje su detaljnije propisane odredbama Direktive.

Međutim izmjenama ZJN uspostavlja se veći stepen pravne sigurnosti, a koji se tiče izvršenja ugovora, jer sve promijenjene okolnosti koje ne zadovoljavaju kriterije propisane za primjenu pravila o promijenjenim okolnostima ne dovode do izmjene ili raskida ugovora o javnim nabavkama. Na ovaj način izmjenama ZJN je osigurano strožije poštovanje načela *pacta sunt servanda* te su ponuđači na ovaj način unaprijed upoznati da će snositi posljedice normalnog poslovnog rizika bez bespotrebnih izmjena.

Potrebno je istaći da su izmjene ZJN komplementarne za ZOO u pogledu pravila o promijenjenim okolnostima i njihovih posljedica. Iako su izmjene

ugovora o javnim nabavkama ograničene samo na izmjena cijene kao bitnog elementa ugovora, zakon ne sadrži ograničenja za izmjene ugovora u pogledu roka za izvršenje ugovora ili načina za izvršenje ugovora ili drugih bitnih elemenata ugovora. Bez obzira što ova ograničenja nisu propisana *ex lege*, ista proizilaze iz načela ZJN te ponašanje ugovornog organa mora biti tako da se ne izigrava cilj ZJN i javnih nabavki, na način da se određeni ponuđač stavlja u povoljniji položaj, pa takve izmjene nisu dopuštene, a zabrana izmjene ugovora na ovaj način je eksplicitno propisana i direktivama na koje se ZJN poziva.

Iz svega navedenog zaključuje se da je izmjenama ZJN institut *rebus sic stantibus* tek djelimično regulisan i da je njegova definicija komplementarna s definicijom iz ZOO bez koje nije moguća primjena ovog instituta na ugovore o javnim nabavkama. Zbog antikoruptivnih mjera postoji veća pravna sigurnost za izvršenje ugovora, jer su propisani uvjeti u kojima se ugovor može izmijeniti te van ovih uvjeta izmjena ugovora nije dopuštena. Iako nove izmjene ZJN sadrže strožije rješenje u pogledu izmjene ugovora o javnim nabavkama predmetnim izmjenama se ne rješavaju problemi u praksi koji nastaju s obzirom da ponuđači teže raskidu ugovora što u pravilu ne odgovara ugovornim organima. Pored novih ograničenja u ZJN zbog specifičnosti instituta *rebus sic stantibus* ugovorni organi, ponuđači i sudovi mogu na pravilan način primjenjivati dati institut isključivo slijedeći granice pravnih shvatanja sudova u njihovoj praksi.

## LITERATURA:

### Knjige, zbornici i članci:

- 1) Ademović, N., Marko, J., Marković, G. (2012) Ustavno pravo Bosne i Hercegovine, Sarajevo: Fondacija Konrad Adenauer.
- 2) Agencija za javne nabavke (2022) Priručnik za sprječavanje korupcije u javnim nabavkama. Sarajevo. Dostupno na: <https://www.javnenabavke.gov.ba/hr/news/346/prirucnik-za-sprjecavanje-korupcije-u-javnim-nabavama>
- 3) Bikić, E, Hasanović A. (2020) Promijenjene okolnosti (*clausula rebus sic stantibus*), Anali Pravnog fakulteta u Zenici, God 13., br. 26.
- 4) Blagojević, B., Krulj, V. (1983) Komentar zakona o obligacionim odnosima

- II (Drugo izdanje). Beograd: Savremena administracija.
- 5) Brenjo, J., Pranjić, M., Purić, N. (2022) Sudska praksa u predmetima javnih nabavki, Sarajevo: Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine.
  - 6) Bukljaš, I., Vizner, B. (1978) Komentar zakona o obveznim (obligacionim) odnosima. Zagreb: Riječka tiskara.
  - 7) Chapman, T.W., (1960) Frustration of purpose, Michigan Law Review, Vol. 59, No. 1.
  - 8) Čizmić, M. (2021) Pravna priroda ugovora o javnim nabavkama u pravnom poretku Bosne i Hercegovine, Anali pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici, God. 14, Br. 27.
  - 9) Čobeljić, Đ. (1972) Promenjene okolnosti u privrednom i građanskom pravu (Clausula rebus sic stantibus). Beograd: Savremena administracija.
  - 10) Čačić, N. (2016) Osnovna načela u postupku javne nabave u zakonodavstvu Republike Hrvatske, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Tuzli, God. II, Br. 1.
  - 11) Đurđević, M. (1994) Raskidanje ili izmena ugovora zbog promenjenih okolnosti (neobjavljeni magistarski rad). Beograd: Pravni fakultet.
  - 12) Goldštajn, A. (1980) Privredno ugovorno pravo (treće izdanje). Zagreb: Informator.
  - 13) Klasiček, D., Ivatin, M. (2017) Modification or dissolution of contracts due to changed circumstances, Pravni vjesnik, God. 34, Br. 2.
  - 14) Kovačević-Kuštrimović, R. (1979) Klausula rebus sic stantibus prema zakonu o obligacionim odnosima. Zbornik radova Pravnog fakulteta Univerziteta u Nišu, Knj. 19, Niš.
  - 15) Krulj, V. (1967) Promenjene okolnosti i ugovorna odgovornost. Beograd: Institut za uporedno pravo.
  - 16) Lukić, R. (1957) Teorija države i prava – II knjiga Teorija prava (drugo popravljeno izdanje), Beograd: Naučna knjiga.
  - 17) Ljubanović, B. (2010) Upravni ugovori i upravno sudovanje. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, God. 47, Br. 1/2010.
  - 18) Marić, D. (2020) Očigledna nesrazmera u ugovornom pravu (doktorska disertacija). Univerzitet u Novom Sadu, Pravni Fakultet.
  - 19) Masleša, H. (2007) Clausula rebus sic stantibus (neobjavljeni magistarski rad), Sarajevo: Pravni fakultet.
  - 20) Perović, S. (2006) Sloboda uređivanja obveznih odnosa i javni poredak, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Zagrebu, God. 56, Posebni broj.

- 21) Perović, S., Stojanović, D. (1980) Komentar zakona o obligacionim odnosima – knjiga prva. Pravni fakultet Kragujevac i Kulturni centar Gornji Milanovac.
- 22) Petrić, S. (2007) Izmjena ili raskid ugovora zbog promijenjenih okolnosti prema novom zakonu o obveznim odnosima, Zbornik radova Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Vol. 28, Br. 1.
- 23) Politike i prakse javnih nabavki na lokalnom nivou u Bosni i Hercegovini – izvještaj (2023). Sarajevo. Dostupno na: <https://www.javnenabavke.gov.ba/bs-Latn-BA/news/362/izvjestaj-o-politikama-i-praksama-javnih-nabavki-na-lokalnom-nivou-u-bosni-i-hercegovini>.
- 24) Smjernice za usklađivanje propisa Bosne i Hercegovine sa pravnom tečevinom Evropske unije (2020). Sarajevo: Direkcija za evropske integracije.
- 25) Softić, E. (2020) Bitna obilježja instituta javnih nabavki, Anali Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici, God 13., br. 24.
- 26) Šabić Učanbarlić, A. (2022) Obaveza ispunjenja ugovora u uslovima pandemije SARS–Cov–2, Zbornik radova Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse, br. 19.
- 27) Ured za reviziju institucija Bosne i Hercegovine (2018) Izvještaj revizije učinka upravljanje procesom realizacije ugovora o javnim nabavkama u institucijama Bosne i Hercegovine, broj: 05-16-1-985/16.
- 28) Zindović, I. (2017) Revizija ugovora zbog promjenjenih okolnosti – uporednopravna rešenja o klauzuli rebus sic stantibus. Strani pravni život, broj 3.

### **Propisi, mišljenja i odluke:**

- 1) Zakon o obligacionim odnosima („Službeni list SFRJ“, broj: 29/78) i Uredba sa zakonskom snagom o preuzimanju Zakona o obligacionim odnosima („Službeni list RBiH“ broj: 2/92).
- 2) Zakon o javnim nabavkama („Službeni glasnik BiH“, br. 39/14 i 59/22).
- 3) Zakon o izmjenama i dopunama zakona o javnim nabavkama („Službeni glasnik BiH“ broj: 59/22).
- 4) Odluka o postupku usklađivanja zakonodavstva Bosne i Hercegovine sa pravnom stečevinom Evropske unije („Službeni glasnik BiH“ broj: 75/16 i 2/18).



- 5) Obrazloženje uz član 56. Prijedloga zakona Vijeća ministara BiH, broj: 05-02-1-2931-17/20 od 16.03.2021. godine.
- 6) Mišljenje Direkcije za evropske integracije Bosne i Hercegovine, broj: 03/B-06-2-AP-1073-29/18 od 20.06.2022. godine, str. 2.
- 7) Odluka o postupku usklađivanja zakonodavstva Bosne i Hercegovine sa pravnom stečevinom Europske unije („Službeni glasnik BiH“ broj: 75/16 i 2/18).
- 8) Direktiva 2014/24/EU Europskog parlamenta i vijeća od 26. februara 2014. o javnim nabavkama i o stavljanju van snage Direktive 2004/18/EZ („Službeni list Europske unije“ broj: L 94/65 od 28.03.2014).
- 9) Direktiva 2014/25/EU Europskog parlamenta i vijeća od 26. februara 2014. o nabavi subjekata koji djeluju u sektoru vodne privrede, energetskom i saobraćajnom sektoru te sektoru poštanskih usluga i stavljanju van snage Direktive 2004/17/EZ.
- 10) Član 74. Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju („Službeni glasnik BiH - Međunarodni ugovori“, broj: 10/08).
- 11) Analitički izvještaj u prilogu dokumenta Saopštenje komisije Europskom parlamentu i Vijeću Mišljenje Komisije o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji, broj: SWD (2019) 222 final, 2019, str. 92.
- 12) Smjernice za usklađivanje propisa Bosne i Hercegovine sa pravnom tečevinom Evropske unije, Sarajevo: Direkcija za evropske integracije, 2020, str. 27.
- 13) Konvencija o borbi protiv korupcije u kojoj djeluju službenici Europskih zajednica ili službenici država članica Europske unije. („Službeni list Europske unije“ broj: C 195/2 od 25.06.1997. godine.
- 14) Zakon o javnoj nabavi (Narodne novine br. 120/2016 i 114/2022).
- 15) Zakon o javnim nabavkama („Službeni glasnik Republike Srbije“ broj: 91/2019).

### **Sudska praksa:**

- 1) Stubbings i drugi v United Kingdom, broj: 22083/93 i 22095/93 od 22.10.1996.
- 2) Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine, broj: 65 0 Ps 101217 23 Rev 2 od 23.05.2023. godine.
- 3) Krell v Henry [1903] 2 KB 740.
- 4) Davis Contractors v Fareham, UDC [1956] AC 696.

- 5) Apelacioni sud Brčko distrikta BiH, broj: 96 0 P 112468 20 Gž od 13.10.2020. godine.
- 6) Vrhovni sud Republike Srpske, broj: 57 0 Ps 117747 19 Rev od 06.09.2019. godine.
- 7) Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, broj: Pž-6573/12 od 12.05.2015. godine.
- 8) Ustavni sud Bosne i Hercegovine, broj: U-45/03 od 17.05.2004. godine.
- 9) Sud Evropske unije, broj: C-454/06 od 19.06.2008. godine.
- 10) Sud Evropske unije, C-91/08 od 13.04.2010. godine.
- 11) Sud Evropske unije, C-160/08 od 29.04.2010. godine.
- 12) Vrhovni sud FBiH, broj: 32 0 P 110986 17 Rev od 12.09.2018. godine.
- 13) Sud Bosne i Hercegovine, broj: S1 3 U 026201 19 Uvp od 25.06.2019. godine.
- 14) Sud Evropske Unije, C-263/19 od 14.05.2020. godine.
- 15) Sud Evropske unije, C-6/20 od 20.05.2021. godine.
- 16) Visoki upravni sud Republike Hrvatske, UsII-273/21 od 21.06.2022. godine.
- 17) Visoki upravni sud Republike Hrvatske, Usž-3173/22 od 14.10.2022. godine.
- 18) Vrhovni sud Republike Srpske, broj: 71 0 P 236150 21 Rev od 12.08.2021. godine.
- 19) Visoki upravni sud Republike Hrvatske, broj: UsII-250/08 od 04.09.2020. godine.
- 20) Kantonalni sud u Sarajevu, broj: 65 0 Ps 189285 20 Pž 3 od 08.09.2020. godine.
- 21) Vrhovni sud Republike Srpske, broj: 71 0 P 191883 17 Rev od 11.10.2017. godine.

## **CHANGED CIRCUMSTANCES IN BOSNIA AND HERZEGOVINA'S PUBLIC PROCUREMENT LAW**

### **Abstract:**

The execution of public procurement contracts is a critical obligation and responsibility of public authorities in order to meet the public needs of citizens. The Law on Public Procurement standardised the legal institute of changed circumstances to harmonise Bosnia and Herzegovina's law with *Acquis Communautaire* and eliminate obstacles in executing the Law on Public Procurement in Bosnia and Herzegovina. The institute of changed circumstances is hereby introduced into the public procurement system along with its application according to the rules of the Law of Obligations.

The paper addresses the reasons for its special regulation within Bosnia and Herzegovina's public procurement system, as well as the scope of this institute's distinctive applicability in public procurement contracts. Furthermore, an analysis is provided of the application of changed circumstances within the public procurement system, as well as the relationship between the current principle of subsidiary application of the Law on Obligations, which governs the institute of *rebus sic stantibus* in general, and new changes in the Law on Public Procurement. A conclusion is reached as to whether existing legal solutions are in conflict and whether changes in public procurement law are acceptable for public authorities and selected bidders when executing contracts.

### **Key words:**

changed circumstances, *rebus sic stantibus*, public procurement, execution of contracts, changes and termination of contracts

# MEHANIZAM POJEDINAČNIH ŽALBI PO MEĐUNARODNOM PAKTU O GRAĐANSKIM I POLITIČKIM PRAVIMA: PRIMJER BOSNE I HERCEGOVINE

pregledni znanstveni rad

UDK 341.24:341.231.14

Sead Bandžović\*

## Sažetak:

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima je jedan od temelja savremenog sistema ljudskih prava. Generalna skupština Ujedinjenih nacija usvojila ga je 1966., a njime je garantovano pravo na život, sloboda izražavanja, pravo na fer suđenje, kolektivna prava naroda itd. Prvim opcionim protokolom iz 1966. godine regulisan je postupak zaštite prava iz spomenutog pakta, a koji podrazumijeva podnošenje pojedinačnih žalbi Komitetu za ljudska prava (HRC). Po sprovedenom postupku HRC odgovornoj državi izdaje preporuku s ciljem otklanjanja povrede prava. Ratifikacijom Prvog opcionog protokola 1995. BiH je prihvatila nadležnost komiteta u ovoj oblasti. HRC je donio ukupno 15 odluka po predstavkama iz BiH koje se u najvećem dijelu odnose na probleme u pronalasku nestalih osoba iz oružanog sukoba u BiH (1992-1995), onemogućenu reparaciju njihovim preživjelim srodnicima i žrtvama kroz ujednačavanje njihovih prava na državnom nivou kao i probleme u okončanju preostalih predmeta ratnih zločina. BiH je djelimično postupila po preporukama HRC-a u dijelu koji se odnosi na olakšice kod ostvarivanja prava žrtava na socijalna davanja u entitetima. Ipak, u ključnim oblastima je napredak izostao. Jedinostveni Zakon o pravima žrtava torture BiH čeka povoljnije političke prilike na usvajanje dok su rokovi predviđeni novousvojenom Revidiranom strategijom za rad na predmetima ratnih zločina teško ostvarivi u praksi. Primjenom deskriptivne i uporedne metode analiziran je rad HRC-a, njegove dosadašnje odluke po predstavkama iz BiH, te obim njihove implementacije od strane domaćih vlasti. Paralelno je obrađeno i pitanje učestalosti korištenja ovog univerzalnog mehanizma zaštite ljudskih prava u BiH u poređenju sa onima regionalnog karaktera (Evropski sud za ljudska prava).

## Ključne riječi:

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, Komitet za ljudska prava (HRC), Prvi opciona protokol, Bosna i Hercegovina

---

\* *Dr. iur., samostalni istraživač*

## O Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima i mehanizmu individualne zaštite

Građanska i politička prava svrstavaju se u prava prve generacije. Sadržajno su usmjerena na zaštitu prava pojedinaca štiteći pritom temeljne vrijednosti: život, fizički, psihički i moralni integritet ličnosti, slobodu od neovlaštenog uplitanja trećih lica i države što u konačnici implicira demokratski oblik državnog uređenja i sistem u kojem je zaštita ljudskih prava ugrađena u pravni poredak.<sup>1</sup> Smisao njihovog postojanja leži u potrebi da se pojedincu garantuje samostalnost u odnosu na državnu vlast pri čemu je prema njoj upućen zahtjev za nečinjenje, tj. propuštanje poduzimanja radnji kojima bi se ona ugrozila i dovela u pitanje.<sup>2</sup> Države su dužne zaštititi građanska i politička prava te ih omogućiti svim licima koja se nalaze pod njihovom nadležnošću neovisno od rase, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog opredjeljenja, nacionalnog ili socijalnog porijekla i drugih obilježja. Različito postupanje po nekom od ovih osnova predstavlja diskriminaciju.<sup>3</sup>

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (skr. MPGPP, eng. *International Covenant on Civil and Political Rights – CCPR*), zajedno sa Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima i Međunarodnim paktom o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima čini savremeni katalog ljudskih prava – *International Bill of Rights*. To je rezultat dugogodišnjeg rada na izgradnji sistema zaštite ljudskih prava što je ujedno jedan od ciljeva Povelje UN-a iz 1945.godine.<sup>4</sup> Pakt je usvojila Generalna skupština Ujedinjenih nacija Rezolucijom br. 2200 A/XXI od 16. decembra 1966. godine. Stupio je na snagu

---

<sup>1</sup> Bakšić-Muftić, J. (2006) Ženska prava. Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu. str. 114.

<sup>2</sup> Ibid. str. 118.

<sup>3</sup> Bakšić-Muftić, J. (2002) Sistem ljudskih prava. Sarajevo: Fond otvoreno društvo. str.183-184.

<sup>4</sup> U članu 1. stav 3. Povelje UN-a je jasno navedeno da se UN zalaže za ostvarenje međunarodne saradnje rješavanjem međunarodnih problema ekonomske, socijalne, kulturne ili humanitarne prirode, unapređivanje i podsticanje poštovanja ljudskih prava i osnovnih sloboda za sve bez obzira na rasu, spol, jezik ili vjeru. Prema: Povelja Ujedinjenih nacija (online). Dostupno na: [https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg\\_no=I-1&chapter=1&clang=\\_en](https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=I-1&chapter=1&clang=_en)

deset godina kasnije, a do decembra 2023. primjenjivalo ga je 174 država.<sup>5</sup> MPGPP obavezuje svoje članice na osiguranje osnovnih političkih i građanskih prava pojedinaca i kolektiva (naroda) među koje spadaju jednakost pred zakonom, sloboda govora i udruživanja, pravo na život, izborna i manjinska prava, pravo na samoodređenje itd. Vlade su dužne poduzeti sve potrebne zakonodavne, sudske i administrativne mjere radi zaštite ovih prava a što, između ostalog, uključuje i pravo na adekvatan pravni lijek u slučaju povreda prava.<sup>6</sup> U kontekstu kolektivnih prava bitno je istaći pravo naroda na samoodređenje na osnovu kojeg on može samostalno odrediti svoj politički status te slobodno utvrđivati pravce vlastitog kulturnog, privrednog i društvenog razvoja.

Nadzor nad primjenom pakta povjeren je Komitetu za ljudska prava (eng. *Human Rights Committee* – HRC) (član 28.).<sup>7</sup> Riječ je o posebnom stručnom tijelu, kvazisudske naravi, također i ugovornom tijelu u sistemu UN-a, koje se sastoji od ukupno 18 članova - državljana ugovornica MPGPP-a koji moraju biti osobe visokih moralnih kvaliteta te izvršni poznavaoци ljudskih prava.<sup>8</sup> Nadležnost HRC-a određena je članom 40. pakta, a ona se sastoji u

---

<sup>5</sup> U pogledu načina preuzimanja obaveza iz MPGPP-a 74 države su države potpisnice, dok su ostale zemlje izvršile sukcesiju (Crna Gora, Češka Republika, BiH) ili akcesiju (Afganistan, Armenija, Bahrein, Bangladeš). Dostupno na: <https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&msgid=IV-4&chapter=4&clang=en#7>

<sup>6</sup> FAQ: The Covenant on Civil & Political Rights (ICCPR) (online). Dostupno na: <https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&msgid=IV-4&chapter=4&clang=en>.

<sup>7</sup> Prilikom donošenja Pakta vođene su žestoke rasprave o mjerama kojima bi se nadzirala njegova primjena. Komunističke zemlje istočne Evrope tražile su korištenje sistema nadzora kakav je postojao kod Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima smatrajući da bi strožiji oblik bio direktno miješanje u unutrašnje političke prilike jedne države. S druge strane zapadnoevropske zemlje zahtijevale su upravo suprotno sa mogućnošću podizanja tužbe protiv strane koja ne poštuje preuzete ugovorne obaveze. Kompromis je postignut prihvatanjem nadzornih mjera ali isključivo kada ih neka zemlja pristane uvesti i to činom potpisivanja, ratifikacije ili pristupa Prvom opcionom protokolu uz MPGPP. Vidi: Bakšić-Mućić, J. (2002). Sistem ljudskih prava.str.169.

<sup>8</sup> Slični komiteti uspostavljeni su i za ostale univerzalne sporazume o ljudskim pravima na nivou Ujedinjenih nacija: Komitet za ekonomska, socijalna i

razmatranju periodičnih državnih izvještaja o primjeni MPGPP-a. Izvještaji se dostavljaju generalnom sekretaru UN-a koji ih potom prosljeđuje komitetu. Nakon analize dostavljenih materijala HRC može državi uputiti svoje izvještaje i opće primjedbe. Zaštita prava normiranih ovim paktom osigurana je na dva načina. Prvi je kroz ulaganje međudržavnih predstavki komitetu gdje jedna država tvrdi da druga ne poštuje ugovorene obaveze (član 41.). Druga je regulisana Prvim opcionim protokolom uz MPGPP iz 1966.godine. Protokolom je data mogućnost podnošenja individualnih žalbi komitetu, a koje se odnose na kršenje bilo kojeg građanskog ili političkog prava zagarantovanog ranije spomenutim dokumentom. Da bi se ovi postupci mogli primjenjivati potrebno je da država prihvati nadležnosti komiteta po ovim pravnim stvarima.<sup>9</sup> BiH je članica MPGPP-a i Prvog opcionog protokola čime je data mogućnost svim licima koja se nalaze pod nadležnošću ove zemlje da se samostalno obraćaju HRC-u.<sup>10</sup> BiH je notifikacijom o sukcesiji iz 1993. preuzela obaveze iz MPGPP-a u svoj domaći pravni sistem.<sup>11</sup> U Aneksu I Ustava BiH ovaj međunarodni ugovor je naveden kao jedan od 15 dodatnih sporazuma o

---

kulturna prava (Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima), Komitet za eliminiranje svih oblika rasne diskriminacije (Konvencija o o ukidanju svih oblika rasne rasne diskriminacije), Komitet za eliminiranje diskriminacije žena (Konvencija o zabrani svih oblika diskriminacije žena), Komitet za prava djeteta (Konvencija o pravima djeteta), Komitet za zaštitu prava svih radnika migranata i njihovih porodica (Konvencija za zaštitu prava svih radnika migranata i njihovih porodica). Navedeno prema: Bakšić-Muftić, J. (2002). Sistem ljudskih prava. str. 275.

<sup>9</sup> Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights (online). Dostupno na: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/optional-protocol-international-covenant-civil-and-political> (United Nations Treaty Series, br. 999)

<sup>10</sup> BiH do danas nije prihvatila mogućnost individualnih komunikacija samo po dvije konvencije: Konvenciji o eliminaciji rasne diskriminacije i Konvenciji o zaštiti prava svih radnika migranata i članova njihovih porodica. UN tijela u svojim preporukama redovno naglašavaju benefite takvih vidova zaštite ljudskih prava apelujući pritom na bosanskohercegovačke vlasti da omoguće njihovo korištenje. Vidi: Džumhur, J. (2021) Viktimologija u teoriji i praksi u postkonfliktnom društvu: perspektiva Bosne i Hercegovine. Sarajevo: University Press. str. 186.

<sup>11</sup> MPGPP je 1972. zaključila Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija. (op.a.)

ljudskim pravima koji se direktno primjenjuju u BiH što posljedično znači da on ima veću pravnu snagu u odnosu na domaće zakonodavstvo.<sup>12</sup>

## Tok postupka pred HRC-om

Postupak pred HRC-om uređen je Prvim opcionim protokolom (članovi 1-6) i Pravilima postupka, a pokreće se podnošenjem žalbe (predstavke). Ona se, kao i u ostalim UN-ovim sporazumima o ljudskim pravima, može uložiti uz ispunjavanje dva ključna preduslova: da BiH primjenjuje ugovor kojim je garantovano konkretno pravo uz prihvatanje jurisdikcije komiteta (nadzornog tijela) po individualnim žalbama. Predstavku može uputiti lice čije je pravo narušeno, a umjesto njega to može učiniti njegov punomoćnik (advokat ili nevladina organizacija).<sup>13</sup>

S procesnog aspekta za valjanost predstavke potrebno je prethodno iskoristiti sve raspoložive domaće pravne lijekove. Unutar BiH posljednje raspoloživo sredstvo je apelacija Ustavnom sudu BiH kojom se može osporavati usklađenost odluke bilo kojeg suda sa stečevinom ljudskih prava propisane Ustavom BiH kao i međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima. Od ovog temeljnog pravila postoje izuzeci, a to su situacije kada sudski/upravni postupak nerazumno dugo traje ili nije predviđen sudski način zaštite. Rok za slanje predstavke HRC-u je prilično dug, a on iznosi pet godina od dana iscrpljivanja svih domaćih pravnih sredstava.<sup>14</sup> On teče od trenutka zaprimanja odluke organa koji je posljednji odlučivao o povredi prava.<sup>15</sup>

Po zaprimanju žalbe HRC ispituje postojanje formalnopravnih

---

<sup>12</sup> Tadić, M. (2016) Ustavni sustav i organizacija pravosuđa u Bosni i Hercegovini: priručnik za pravosudni ispit. Sarajevo: Službeni list BiH. str. 63.

<sup>13</sup> Pokuševski, D., Sandić, G. (2022) Vodič za individualne predstavke Komitetima Ujedinjenih nacija. Beograd: Komitet pravnika za ljudska prava. str. 21-22.

<sup>14</sup> Član 96 (c) Pravila postupka Komiteta propisuje da kasno podnošenje predstavke ne dovodi automatski do zaključka o zloupotrebi prava na njeno podnošenje. Međutim Komitet će odbiti žalbu ako je izjavljena poslije 5 godina od donošenja odluke po posljednjem pravnom lijeku ili 3 godine od okončanja postupka pred drugim međunarodnim tijelom ili postizanja sporazuma osim ako ne postoje razlozi koji opravdavaju takvo kasno podnošenje. Vidi: Rules of Procedure of the Human Rights Comitee (online). Dostupno na: [https://tbinternet.ohchr.org/\\_layouts/15/TreatyBodyExternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=8&DocTypeID=65](https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=8&DocTypeID=65)

<sup>15</sup> Pokuševski, D., Sandić, G. (2022) Vodič za individualne predstavke Komitetima Ujedinjenih nacija. str. 27.



pretpostavki: da li je navedeno ime i prezime podnosioca žalbe, odgovorne države, jesu li iscrpljeni pravni lijekovi kao i jasno navedena povreda prava na koju se žalitelj poziva. Ukoliko su ispunjeni svi pobrojani uslovi, HRC registruje žalbu o čemu pismeno obavještava žalitelja i državu. Specijalni izvjestilac HRC-a odlučuje o prosljeđivanju predmeta odgovornoj državi koja će dati izjašnjenje na žalbene navode.<sup>16</sup> U pravilu se osporava osnovanost žalbe, ističe prigovor o neiscrpljivanju pravnih lijekova kao i sama njena prihvatljivost.<sup>17</sup>

U svakoj fazi postupka od HRC-a se može tražiti donošenje privremenih mjera (*interim measures*).<sup>18</sup> Najčešće se primjenjuju u slučajevima izvršenja smrtne kazne ili izručenja u državu gdje postoji mogućnost izloženosti torturi ili nečovječnom postupanju.<sup>19</sup> Za zaštitu sudionika u postupku (žalitelja, punomoćnika, članova porodice) predviđene su zaštitne mjere (*protection measures*).<sup>20</sup>

U daljem ispitivanju predstavke HRC posebnu pažnju obraća na sljedeće elemente: postojanje dovoljne količine dokaza kojima se potkrepljuje tvrdnja o povrijeđenom pravu i specificiranost tog konkretnog prava paktom. U ovoj oblasti se primjenjuje i tzv. *non-duplication* princip ili u međunarodnom pravu često korišteno načelo zabrane *litis pendencia* što znači da HRC neće razmatrati žalbu kada je ista podnesena nekom drugom tijelu nadležnom za zaštitu ljudskih prava, ukoliko su iste stranke i kada su identični njihovi pravni interesi.<sup>21</sup>

---

<sup>16</sup> Ibid. str.28.

<sup>17</sup> Pokuševski, D., Sandić, G. (2022) Vodič za individualne predstavke Komitetima Ujedinjenih nacija. str. 31.

<sup>18</sup> Privremene mjere se određuju radi izbjegavanja nastupanja „nepopravljive štete“ po aplikanta (član 92. Pravila postupka pred HRC-om). Ne postoji jedinstvena definicija štete što znači da je HRC mora posebno utvrđivati u svakom pojedinačnom slučaju. Prema: Keller, H., Marti, C. (2013) „ Interim Relief Compared: Use of Interim Measures by the UN Human Rights Committee and the European Court of Human Rights“, Heidelberg Journal of International Law, Heidelberg, 73, str. 325-372.

<sup>19</sup> Guidance for submitting an individual communication to the UN treaty bodies (online). Dostupno na: <https://www.ohchr.org/en/documents/tools-and-resources/form-and-guidance-submitting-individual-communication-treaty-bodies>

<sup>20</sup> Ibid

<sup>21</sup> Prema tumačenju HRC-a eventualno vođenje postupka po sličnom osnovu pred Vijećem za ljudska prava UN-a (procedura 1503), specijalnim

Cjelokupan postupak pred HRC-om je zatvoren za javnost bez mogućnosti neposrednog usmenog saslušanja stranaka, a odlučuje se isključivo na osnovu činjenica iznesenih u žalbi i odgovoru na žalbu. Kod utvrđenih povreda ljudskih prava HRC daje neobavezujuće preporuke (*Views*) za otklanjanje njenih negativnih posljedica. To mogu biti različite mjere: naknada štete, ubrzanje postupka pred sudom itd. Ako se radi o sistematskim nedostacima pravnog uređenja koji bi mogli u budućnosti dovesti do novih kršenja, HRC može preporučiti donošenje općih mjera poput izmjena zakona.<sup>22</sup> Sve odluke HRC-a su konačne bez mogućnosti podnošenja žalbe. One uživaju određeni pravni autoritet, a njihovo dalje izvršenje zavisi od same sadržine. Tamo gdje nije utvrđena povreda prava ili je utvrđena neprihvatljivost žalbe izvršiće se zatvaranje predmeta.

Kada je riječ o pozitivnim odlukama, vodi se zaseban *follow-up* postupak koji traje sve do postizanja adekvatnog rješenja njihove implementacije.<sup>23</sup> Od 1990. HRC imenuje specijalnog izvjestioca za praćenje provođenja mišljenja i preporuka.<sup>24</sup> Izvjestilac započinje *follow-up* pozivanjem države da dostavi izjašnjenje o poduzetim mjerama po predmetnom mišljenju HRC-a. Za to se

---

izvjestiteljima ili drugim radnim tijelima Vijeća ne spada pod ovo pravilo. Pored navedenih osnova odluka o neprihvatljivosti će biti donesena i ako je država stavila rezervu na pojedinačnu odredbu konvencije, a tiče se upravo povrijeđenog prava. Osim rezerve države mogu i putem jednostranih izjava (eng. *declarations, understatings*) izraziti svoje viđenje i tumačenje pojedinih odredbi MPGPP-a, ali takve izjave ne proizvode nikakve međunarodnopravne učinke. Prema: Joseph, S., Castan, M. (2013) *The International Covenant on Civil and Political Rights (Cases, Materials and Commentary)* Oxford: Oxford University Press str. 887-888.

<sup>22</sup> Individual Complaint Procedures under the United Nations Human Rights Treaties (2013). str. 9.; Note by the Human Rights Committee on the procedure for follow-up on View (online). Dostupno na: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/ccpr/2022-12-14/CCPR-C-162-AUV.pdf>

<sup>23</sup> Individual Complaint Procedures under the United Nations Human Rights Treaties (2013). str. 10-11.

<sup>24</sup> Avdibegović, M. (2021) "Mogućnosti zaštite osnovnih ljudskih prava građana Bosne i Hercegovine u sistemu zaštite ljudskih prava Ujedinjenih nacija i Vijeća Evrope", Zbornik radova Pravnog fakulteta u Tuzli, br. 1, str. 146-167. Iako općenito odluke i mišljenja komiteta UN-a nemaju obavezujuću snagu to svojstvo imaju konvencije koje oni nadziru. Tako je primjerice kod odluka CEDAW Komiteta koje pruža autoritativno tumačenje odredbi Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena. Odluke mogu na neki način biti

daje primjereni rok koji ne može biti duži od 6 mjeseci, a obično iznosi 90 dana. Po zaprimanju odgovora počinje faza dijaloga između HRC-a i države. Tamo gdje država uredno surađuje sa HRC-om izvjestilac je ovlašten donijeti preporuku o napretku što znači da je u cjelosti postupljeno po mišljenju HRC-a i otklonjena povreda prava. Svi slučajevi dobre i loše saradnje država sa HRC-om se navode u njegovom godišnjem izvještaju o radu.<sup>25</sup> S obzirom da preporuke nemaju karakter sudskih odluka i mogućnosti prinudne primjene, ovim mehanizmom javnog izvještavanja nastoji se uticati na države da poštuju ljudska prava i preuzete obaveze.

## **Pregled odluka HRC-a donesenih protiv Bosne i Hercegovine**

Od ratifikacije Prvog opcionog protokola 1995. pa do danas HRC je donio ukupno 16 odluka po predstavkama iz BiH. U tri predmeta je donešena odluka o neprihvatljivosti, a u ostalim je odlučeno po meritumu.

<b>Podnosilac žalbe</b>	<b>Datum odluke</b>
Vladimir Raosaljević	28.3.2007.
Prutina i drugi	28.3.2013.
Hamadie Al-Gertani	1.11.2013.

tretirane kao „naknadna praksa“ po članu 31. stav. 3. tačka b) Bečke konvencije o ugovornom pravu pa bi ih država, u duhu principa dobre vjere u poštivanju međunarodnih obaveza, morala implementirati. Vidi: Hanušić-Bećirović, A. (2020) Postupci pred Komitetom Ujedinjenih nacija za eliminaciju diskriminacije žena kao prilika za unaprijeđenje standarda zaštite prava žena na domaćem i međunarodnom nivou. Banja Luka: Helsinški parlament građana. str. 14. Spomenuti član „naknadnu praksu“ definiše kao ključnu u tumačenju međunarodnih ugovora. Ona je bitna za razumijevanje namjere ugovorne strane ali i načina na koji ona interpretira neki sporazum. Međunarodni sud pravde je u više svojih odluka naglasio važnost „naknadne prakse“ (predmeti *Kasikili protiv Sedudua*, *Libija protiv Čada*). Takva praksa također može i u određenoj mjeri modifikovati međunarodni ugovor (primjer je arbitražna odluka u sporu o tumačenju bilateralnog sporazuma o vazdušnoj plovidbi između Francuske i Sjedinjenih Američkih Država iz 1963.godine) . Prema: Buga, I. (2018) Modification of Treaties by Subsequent Practice. Oxford: Oxford University Press. str. 17-18.; Đorđević, S., Dimitrijević, D. (2011) Pravo međunarodnih ugovora. Beograd: Institut za međunarodnu politiku i privredu. str. 296.

<sup>25</sup> Plavšić, N. (2016) Zaštita pojedinca pred Komitetom za ljudska prava i pred Evropskim sudom za ljudska prava (doktorska disertacija). str.193-194.

Fatima i Ruvejda Rizvanović	21.3.2014.
Nevzeta i Nedžad Durić	16.7.2014.
Zikija Selimović i dr.	17.7.2014.
Tija Hero i dr.	28.10.2014.
Emina i Sinan Kožljak	28.10.2014.
Hamulić i dr.	30.3.2015.
Mevlida Ičić	30.3.2015.
Dalisa i Sakiba Dovadžija	22.7.2015.
Milan Mandić	5.11.2015.
Emina i Dino Kadirić	5.11.2015.
Vide Lale i Milojka Blagojević	17.3.2017.
S.M.	8.7.2022.

**Tabela 1: Okončani predmeti pred HRC-om po žalbama iz BiH<sup>26</sup>**

Analizom odluka može se uočiti širok spektar povreda prava na koje su žalitelji ukazivali u aplikacijama: od narušenog prava na pristup informacijama, diskriminacije u napredovanju kroz državnu službu, uskraćivanja pravnog lijeka, narušenih porodičnih prava, prava na privatnost i drugih prava zaštićenih MPGPP-om. Posebnu pažnju zaslužuju predmeti koji se odnose na pronalazak nestalih osoba u proteklom oružanom sukobu ratu u BiH (1992-1995).<sup>27</sup> Prvu odluku te vrste HRC je donio u martu 2013. u predmetu *Prutina i drugi*. Podnositelji žalbe (Fatima Prutina, Asmir Prutina, Hasib Prutina, Hasib Zlatarac, Alma Čardaković, Mihra Kozica, Bajazit Kozica, Selima Kozica, Ema Čekić, Sanela Bašić, Sead Čekić i Samira Čekić) su u žalbi ukazivali na neefikanost institucija BiH u pronalasku njihovih srodnika koji su nestali u Vogošći 1992.godine. Neki od žalitelja su i sami bili žrtve ratne torture u tom periodu. Skoro 10 godina od završetka rata, kako je navedeno u žalbi, aplikanti nisu imali nikakvih informacija o tome da li su njihovi srodnici pronađeni. Aplikanti su u augustu 2005. podnijeli krivičnu prijavu Kantonalnom tužilaštvu Kantona Sarajevo protiv nepoznatih počinitelja,

<sup>26</sup> Pregled je rađen na osnovu uvida u JURIS – bazu odluka UN komiteta i drugih tijela zaduženih za sprovođenje UN konvencija. (op.a.)

<sup>27</sup> Problematikom pronalaska nestalih lica u BiH, pored HRC-a, bavio se i Komitet protiv torture UN-a. Prema: Vaša prava u procesu suočavanja sa ratnom prošlošću. Sarajevo: Ministarstvo pravde BiH. str. 84.

pripadnika Vojske Republike Srpske, u vezi sa otmicom i nestankom njihovih srodnika. Poslije šest godina tužilaštvo je uzelo iskaz jedne žaliteljice. Podnesena je apelacija Ustavnom sudu BiH koji je u februaru 2006. utvrdio povredu prava na nepodvrgavanje mučenju i nečovječnom postupanju (član 3.) i prava na privatni život (član 8.) Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP). Prema mišljenju suda neprihvatljiva je činjenica da aplikantima nisu obezbijeđene sve informacije o sudbini njihovih nestalih članova porodice. Stoga je svim nivoima vlasti u BiH naređeno objelodanjivanje raspoloživih podataka. Republika Srpska je postupila po presudi Ustavnog suda dok Federacija BiH i Brčko distrikt BiH to nisu učinili. Ukazano je na nepostojanje jedinstvene Centralne evidencije podataka o nestalim licima, Fonda za pomoć porodicama nestalih osoba i neoperativnost Instituta za nestale osobe BiH. Problematizovana je i činjenica da u postupku ostvarenja prava na kompenzaciju (socijalna davanja) žalitelji prethodno moraju svoje nestale srodnike proglasiti umrlim.<sup>28</sup>

Komitet je u ovom slučaju utvrdio povredu člana 2. stav 3., 6., 7., 9. pakta (pravo na život, zabrana podvrgavanja mučenju i nečovječnom postupanju, pravo na slobodu i ličnu sigurnost). BiH je obavezana osigurati žaliteljima pravni lijek koji uključuje okončanje postupka pronalaska nestalih srodnika, procesuiranje počinitelaca ratnih zločina<sup>29</sup>, ukidanje obaveze proglašavanja nestalih lica umrlim u ostvarenju socijalnih davanja te adekvatnu

---

<sup>28</sup> Odluka: Prutina i drugi protiv Bosne i Hercegovine od 28.3.2013. godine (online). Dostupno na [www.mhrr.gov.ba/ljudska\\_prava/Gradanska\\_i\\_politicka\\_prava/Misljenje%20UN%20Komiteta%20za%20ljudska%20prava%20\(3\).pdf](http://www.mhrr.gov.ba/ljudska_prava/Gradanska_i_politicka_prava/Misljenje%20UN%20Komiteta%20za%20ljudska%20prava%20(3).pdf)

<sup>29</sup> Pod terminom „ratni zločini“ podrazumijevaju se teške povrede humanitarnog prava tokom međunarodnih ili nemeđunarodnih oružanih sukoba. Oni su normirani u različitim međunarodnim dokumentima: Ženevskim konvencijama sa dopunskim protokolima, statutima Međunarodnog vojnog tribunala u Nürnbergu, Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju, Ruandu i Rimskom statutu Međunarodnog krivičnog suda. Tu spadaju zločini protiv zaštićenih osoba (civila, ratnih zarobljenika, bolesnika), pljačka javne i privatne imovine, upotreba zabranjenih oružja ili metoda ratovanja, deportacija, nedopušteno raseljavanje itd. Prema: Međunarodno humanitarno pravo (odgovori na vaša pitanja). Zagreb: Hrvatski crveni krst. (online). Dostupno na: [www.hck.hr/UserDocsImages/publikacije/0703\\_002\\_IHL-answers\\_Couv\\_LR.pdf](http://www.hck.hr/UserDocsImages/publikacije/0703_002_IHL-answers_Couv_LR.pdf)

kompenzaciju.<sup>30</sup> Slični žalbeni navodi isticani su i u predmetima: *Rizvanović, Durić, Selimović i drugi, Kožljak, Hero, Hamulić, Ičić, Dovadžija, Kadrić i Mandić*. HRC je u tim odlukama ukazao na potrebu „efikasne reparacije“. To podrazumijeva ujednačavanje statusa i prava žrtava rata na nivou BiH što do danas nije ispunjeno. Potencijalno rješenje se ogleda u jedinstvenom Zakonu o pravima žrtava torture u BiH, ali njegovo donošenje zavisi od niza političkih i drugih prilika.<sup>31</sup> Kada se govori o učincima spomenutih preporuka i njihove primjene u praksi primjetan je mali napredak. Ispoštovana je preporuka HRC-a o promjenama Zakona o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom FBiH u vezi s prethodnim vođenjem postupka proglašenja nestale osobe umrlom radi ostvarenja prava na porodičnu invalidninu. Sporni član 69. stav 2. zakona je izbrisan što je umnogome olakšalo socijalnu zaštitu srodnika nestalih lica.

U pogledu ostalih aspekata građanskih i političkih prava, a koji su bili problematizovani u pojedinačnim žalbama iz BiH (završetak predmeta ratnih zločina pred entitetskim i državnim pravosudnim organima, pronalazak nestalih), HRC je uputio određene kritike u svom Zaključnom razmatranju o Trećem periodičnom izvještaju BiH od 13.4.2017.godine. I dalje ne postoji jedinstveni mehanizam za provođenje mišljenja i preporuka HRC-a što otežava uživanje prava iz MPGPP-a. Kontinuirano se ukazuje na potrebu efikasnijeg rada na pronalasku nestalih prvenstveno kroz veće finansiranje Instituta za nestale BiH i aktiviranja Fonda za novčanu pomoć porodicama nestalih. Žrtvama ratnog seksualnog zlostavljanja i mučenja mora se osigurati efikasno obeštećenje. Postojeće invalidnine koje se isplaćuju civilnim žrtvama rata u FBiH se razlikuju od kantona do kantona i moraju biti usklađene sa boračkim primanjima.<sup>32</sup> U procesuiranju ratnih zločina nije uočen potreban napredak, a što se može primijetiti u velikom broju neokončanih istraga i

---

<sup>30</sup> Odluka: Prutina i drugi protiv Bosne i Hercegovine od 28.3.2013.godine (online). Dostupno na [www.mhrr.gov.ba/ljudska\\_prava/Gradanska\\_i\\_politicka\\_prava/Misljenje%20UN%20Komiteta%20za%20ljudska%20prava%20\(3\).pdf](http://www.mhrr.gov.ba/ljudska_prava/Gradanska_i_politicka_prava/Misljenje%20UN%20Komiteta%20za%20ljudska%20prava%20(3).pdf).

<sup>31</sup> Odgovor Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH na poslaničko pitanje Damira Arnauta od 17.5.2017.godine (online). Dostupno na: [www.mhrr.gov.ba/ministarstvo/Poslanicka\\_pitanja/default.aspx?id=7397&langTag=bs-BA](http://www.mhrr.gov.ba/ministarstvo/Poslanicka_pitanja/default.aspx?id=7397&langTag=bs-BA)

<sup>32</sup> Human Rights Comitee (2017) Concluding observations on the third periodic report of Bosnia and Herzegovina. (online). Dostupno na: <https://www.refworld.org/country,,HRC,,BIH,,,0.html>.

trajanju sudskih postupaka. Revidirana državna strategija za rad na predmetima ratnih zločina usvojena je 2021., a rokovi za završetak najsloženijih predmeta (2025.godina) ocijenjeni su od strane stručne javnosti kao preambiciozni i nemogući za ispuniti.<sup>33</sup>

Nevladina organizacija TRIAL International je u aprilu 2020. izdala alternativni *follow-up* izvještaj na Završni osvrt HRC-a. Prema njenim nalazima vlasti u BiH nisu ispoštovale niti jednu preporuku po pojedinačnim predmetima koji se odnose na pronalazak nestalih. Time je, kako je istaknuto, pokazana nevoljnost u sprovođenju međunarodnih odluka što predstavlja svojevrsno „izrugivanje“ porodicama koje skoro 30 godina nakon završetka rata i dalje ne znaju sudbinu svojih nestalih članova.<sup>34</sup> Pred HRC-om su, zaključno sa 30. junom 2023., registrovane dvije nove predstavke iz BiH koje još nisu došle u fazu odlučivanja. Radi se o predmetu ekstradicije iz BiH u Rusku Federaciju zbog krivičnog djela terorizma dok se drugi odnosi na problem netačno unesenih podataka u rodni list što posljedično može dovesti do gubitka državljanstva.<sup>35</sup>

Kod razmatranja učestalosti korištenja mehanizama zaštite ljudskih prava posebice je interesantna komparacija između regionalnih i univerzalnih. Govoreći o univerzalnim primjetan je izuzetno mali broj žalbi iz BiH upućenih UN tijelima. Tako je HRC u posljednjih 30 godina donio svega 15 odluka, a zaprimljene su samo dvije nove aplikacije.<sup>36</sup> Slična je situacija i sa

---

<sup>33</sup> Opširnije: Bandžović, S. (2022) „Utrka s vremenom – Napredak i izazovi u provođenju Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina Bosne i Hercegovine“, Revija za pravo i ekonomiju, br. 2, str. 181-184.

<sup>34</sup> TRIAL International (2020) Follow-up Report on the Human Rights Committee Concluding Observations on Bosnia and Herzegovina (online). Dostupno na: [https://trial.ba/wp-content/uploads/2020/04/Follow-up\\_Report\\_BIH2020.pdf](https://trial.ba/wp-content/uploads/2020/04/Follow-up_Report_BIH2020.pdf)

<sup>35</sup> HRC je 31.10.2023.godine donio odluku o neprihvatljivosti žalbe podnosioca A.A. u vezi sa izručenjem Ruskoj Federaciji iz BiH. Decision adopted by the Committee under the Optional Protocol, concerning communication No. 3257/2018\* (online). Dostupno na: [https://tbinternet.ohchr.org/\\_layouts/15/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=8&CountryID=22](https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=8&CountryID=22) Pending Complaints (online). Dostupno na: <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/ccpr/individual-communications>

<sup>36</sup> Pored međunarodnih mehanizama za zaštitu građanskih i političkih prava na nacionalnom nivou nadležna je i Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine. U 2022. njen Odjel za praćenje ostvarivanja građanskih i

nadzornim tijelima ostalih UN konvencija čija je BiH stranka a što je prikazano u narednoj tabeli.

<b>UN konvencija i nadzorno tijelo</b>	<b>Broj odluka</b>	
CAT – Komitet protiv torture		1
CEDAW – Komitet za eliminaciju	diskriminacije žena	1
CRPD – Komitet za zaštitu prava	osoba sa invaliditetom	0
CESCR – Komitet za ekonomska,	socijalna i kulturna prava	1
HRC – Komitet za ljudska prava		15
CED – Komitet za zaštitu osoba	od prisilnih nestanaka	0

**Tabela 2: Broj odluka UN komiteta po žalbama iz BiH<sup>37</sup>**

S druge strane građani BiH daleko češće koriste sudske puteve zaštite propisane regionalnim dokumentima. U prvom redu to je Evropski sud za ljudska prava (ESLJP) čija je nadležnost utvrđena Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (EKLJP).

<b>Godina</b>	<b>Broj žalbi</b>
2019.	1784
2020.	870
2021.	784
2022.	407

**Tabela 3: Broj predstavki iz BiH podnesenih Evropskom sudu za ljudska prava<sup>38</sup>**

Od 2002. do 2023. ESLJP-u je iz BiH upućeno ukupno 6083 žalbi. Odluka o neprihvatljivosti je donesena u 5229 predmeta, a u njih 116 presuda. Relativno visoka stopa neprihvatljivosti uočena je i u 2022. (808). Na sudsko

političkih prava zaprimio je 857 žalbi, a izdato je ukupno 155 preporuka. Najviše njih se odnosi na pristup informacijama (76), prigovore na vladina i ministarska imenovanja (50), rad inspeksijskih organa (16), policiju (12), povredu prava na imovinu (8), javne isprave (3), ratne štete (2), migracije i azil, besplatnu pravnu pomoć, medije i slobodu informisanja (1). Vidi: Godišnji izvještaj o rezultatima aktivnosti Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine za 2022.godinu (2023) Banja Luka: Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine

<sup>37</sup> Analiza je rađena uvidom u UN bazu podataka JURIS.

<sup>38</sup> European Court of Human Rights - Analysis of statistics 2022 (online). Dostupno na: [www.echr.coe.int/documents/d/echr/stats\\_analysis\\_2022\\_eng](http://www.echr.coe.int/documents/d/echr/stats_analysis_2022_eng)



odlučivanje i dalje čeka 145 predstavki.<sup>39</sup> Sadržaj žalbi pred ESLJP-om i HRC-om se znatno razlikuju. Evropski sud je dosad razmatrao pitanje neizvršenja sudskih presuda o dosudi ratne štete, protjerivanje stranaca, povrat stare devizne štednje u Ljubljanskoj banci, kandidovanje za člana Predsjedništva BiH i Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH, pristup sudu te različite vidove diskriminacije.<sup>40</sup>

Nasuprot tome HRC se u velikoj mjeri bavio pitanjima pronalaska nestalih, a u nešto manjem obimu ostalim političkim i građanskim pravima. Također je primjetna i razlika u obimu pravne zaštite koju pružaju ova tijela.<sup>41</sup> ESLJP djelovanje temelji na kršenjima EKLJP-a, a UN tijela usmjerena su na povrede prava propisanih u UN ugovorima koja su daleko šire postavljena u odnosu na evropske konvencijske standarde.<sup>42</sup> Od toga postoje određeni izuzeci kada je riječ o bosanskohercegovačkom kontekstu, a riječ je o pravu na imovinu koje je bilo predmetom brojnih odluka ESLJP-a.<sup>43</sup> Ono je zaštićeno Prvim protokolom uz ESLJP dok ga MPGPP niti Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima ne poznaju. Stoga je korištenje regionalnog mehanizma u ovom slučaju povoljnija opcija za aplikante iz Bosne i Hercegovine.<sup>44</sup>

---

<sup>39</sup> Press country profile: Bosnia and Herzegovina (online). Dostupno na [/www.echr.coe.int/documents/d/echr/cp\\_bosnia\\_and\\_herzegovina\\_eng](http://www.echr.coe.int/documents/d/echr/cp_bosnia_and_herzegovina_eng)

<sup>40</sup> Džumhur, J. (2021) Viktimologija u teoriji i praksi u postkonfliktnom društvu: perspektiva Bosne i Hercegovine. str. 198.

<sup>41</sup> To se ogleda u pravnoj snazi odluka ovih tijela. Presude ESLJP-a su pravno obavezujuće za sve strane u postupku (član 44. i 46. EKLJP-a) dok HRC svoje odluke mora dostaviti državi i žalitelju (član 4. stav 5. Prvog opcionog protokola). Stranke ne mogu osporavati nadležnosti komiteta u pogledu ovlasti da razmatra žalbu i proslijedi svoju odluku, ali s druge strane stav HRC-a o povredi prava nije pravno obavezujuć. Prema: Klein, E. (2012) „The Human Rights Committee and the European Court of Human Rights – Comparative Remarks –“, str. 63-75. u: Bröhmer, E. et al.: The Protection of Human Rights at the Beginning of the 21 Century. Baden Baden. Nomos

<sup>42</sup> Ibid. str.203.

<sup>43</sup> Predmeti Vrhbosanska nadbiskupija protiv BiH, Martinović, Josić, Kaltak, Zahirović, Jakovljević i dr. (op.a.)

<sup>44</sup> Do danas HRC-u iz BiH nije upućena niti jedna predstavka koja bi se odnosila na povredu političkih prava. U drugim zemljama je situacija nešto drugačija. U predmetu Oriol Junqueras i Vies, Raül Romeva i Rueda, Josep Rull i Andreu, Jordi Turull i Negre iz 2022.godine. HRC je utvrdio da je Španija povrijedila

Broj žalbi pred komitetima UN-a je izuzetno nizak u poređenju sa onim pred ESLJP-om što se može pripisati i njihovom nedovoljnom poznavanju, mandatu i načinu rada u javnosti ali i općeusvojene navike obraćanja sudu u Strazburu. Takvoj praksi, pored svih navedenih faktora, doprinosi i efikasnost u izvršavanju presuda ESLJP-a. Prema članu 46. EKLJP-a monitoring nad izvršenjem presude povjeren je Komitetu ministara Vijeća Evrope koji sprovodi standardni i pojačani nadzor. One imaju pravno obavezujući karakter za razliku od odluka HRC-a. Kada se utvrdi da je država u cjelosti primijenila odluku suda, komitet zatvara predmet. Od ukupno 165 presuda po predstavkama iz BiH, koliko je do decembra 2023. dostavljeno na izvršenje, u njih 133 je donesena odluka o zatvaranju (81%) dok je 32 (19 %) i dalje otvoreno.<sup>45</sup> EKLJP omogućuje fizičkim i pravnim licima da se obraćaju ESLJP-u, dok prema Prvom opcionom protokolu samo fizička lica imaju aktivnu legitimaciju u obraćanju HRC-u. Sve su to razlozi zbog kojih se u BiH više koriste regionalni u odnosu na univerzalne sisteme zaštite ljudskih prava.

## Zaključak

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima jedan je od najvažnijih dokumenata o ljudskim pravima današnjice. Njime je utvrđen čitav niz prava bez kojih bi savremeno društvo bilo nezamislivo (sloboda govora, izborna, manjinska prava itd). Da bi se omogućila pravna zaštita ovih prava uspostavljeni su različiti mehanizmi kontrole država članica pakta: od obaveze podnošenja periodičnih izvještaja, dostavljanja međudržavnih predstavki o kršenju pakta pa sve do mogućnosti upućivanja individualnih žalbi HRC-u. Takvu nadležnost HRC-a prihvatila je i BiH. Do danas je po žalbama iz BiH podnesenih po Prvom opcionom protokolu uz MPGPP

---

njihova politička prava iz člana 25. MPGPP-a kada ih je suspendovala sa položaja tokom krivičnog postupka pokrenutog zbog njihovog učešća u organizovanju referendumu o nezavisnosti Katalonije 2017.godine. Vidi: Views adopted by the Committee under article 5 (4) of the Optional Protocol, concerning communication No. 3297/2019 (online). Dostupno na: [https://tbinternet.ohchr.org/\\_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2fC%2f135%2fd%2f3297%2f2019&Lang=en](https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2fC%2f135%2fd%2f3297%2f2019&Lang=en)

<sup>45</sup> Na ime novčanih kompenzacija za utvrđene povrede konvencijskih prava BiH je do decembra 2023. isplatila ukupno 2.412.166 eura. Prema: Bosnia and Herzegovina and the Council of Europe (online). Dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/execution/bosnia-and-herzegovina>

doneseno ukupno 15 odluka. Najveći broj njih se odnosio na probleme u pronalasku osoba nestalih u proteklom oružanom sukobu u BiH (1992-1995) što se u prvom redu odnosilo na učinkovitost rada Instituta za nestale osobe BiH. HRC je naglasio potrebu većeg finansiranja Instituta kako bi uspješno ostvarivao svoj mandat propisan Zakonom o nestalim osobama BiH. Problematizovan je i nedostatak fonda novčane podrške za srodnike nestalih lica, poteškoće u ostvarenju njihovih prava na socijalna davanja kao i efikasnost u procesuiranju ratnih zločina.

Izveštaji HRC-a, Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH i pojedinih međunarodnih organizacija za zaštitu ljudskih prava upućuju na zaključak da su preporuke po spomenutim odlukama djelimično sprovedene. Izmjenama Zakona o osnovama zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom FBiH srodnici nestalih osoba oslobođeni su obaveze prethodnog pokretanja postupka proglašavanja nestalih lica umrlim radi ostvarenja prava na porodičnu invalidninu. Ujednačavanje statusa i prava žrtava rata kroz donošenje jedinstvenog Zakona o pravima žrtava torture na državnom nivou još nije izvršeno, a zavisi od niza političkih i drugih okolnosti. Nema napretka na polju procesuiranja predmeta ratnih zločina. Revidirana strategija za rad na ovim predmetima usvojena je 2021., a postavljeni rok za završetak tih postupaka je ocijenjen kao teško ostvariv.

Komparacijom broja odluka i aktivnih predmeta pred HRC-om sa drugim UN tijelima primjetan je izuzetno nizak broj predstavi iz BiH. Tako su, pored spomenutog HRC-a, Komitet protiv torture, Komitet za ekonomska, socijalna i kulturna prava i Komitet za eliminaciju diskriminacije žena donijeli po jednu odluku koja se odnosi na BiH. Nasuprot tome korištenje regionalnih mehanizama zaštite ljudskih prava je daleko prisutnije kao što je to primjer sa ESLJP-om. U proteklih 20 godina ovaj sud je obradio više od 6000 aplikacija iz BiH. Dok se pred HRC-om najviše žalbenih navoda odnosilo na pronalazak nestalih i položaj žrtava rata, ESLJP se bavio širim krugom povreda: neizvršenjem presuda o dosuđenoj ratnoj šteti, povratu stare devizne štednje, diskriminaciji u izboru člana Predsjedništva BiH i Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH, pravom na pravično suđenje itd. Ipak građani se i dalje u velikoj mjeri obraćaju ovoj pravosudnoj instituciji. Takva pojava je rezultat nekoliko faktora - prvenstveno posljedica nesvjesnosti mogućnosti koje UN konvencije nude, nenormiranosti pojedinih prava u UN sporazumima (primjerice pravo na imovinu), ali i efikasnosti suda u Strazburu o čemu govore i podaci o izvršnosti njegovih odluka.

## LITERATURA

### Sekundarni izvori

- Avdibegović, M. (2021) "Mogućnosti zaštite osnovnih ljudskih prava građana Bosne i Hercegovine u sistemu zaštite ljudskih prava Ujedinjenih nacija i Vijeća Evrope", Zbornik radova Pravnog fakulteta u Tuzli, br. 1, str. 146-167
- Bakšić-Muftić, J. (2002) Sistem ljudskih prava. Sarajevo: Fond otvoreno društvo
- Bakšić-Muftić, J. (2006) Ženska prava. Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu
- Bandžović, S. (2022) „Utrka s vremenom – Napredak i izazovi u provođenju Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina Bosne i Hercegovine“, Revija za pravo i ekonomiju, br. 2, str. 181-184
- Buga, I. (2018) Modification of Treaties by Subsequent Practice. Oxford: Oxford University Press
- Džumhur, J. (2021) Viktimologija u teoriji i praksi u postkonfliktom društvu: perspektiva Bosne i Hercegovine. Sarajevo: University Press
- Dorđević, S., Dimitrijević, D. (2011) Pravo međunarodnih ugovora. Beograd: Institut za međunarodnu politiku i privredu
- Gavrić, S., Ždralović, A. (ur.) (2019) Rodna ravnopravnost: teorija, pravo, politike: uvod u rodne studije za studente i studentice društvenih nauka u BiH. Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar
- Hanušić-Bećirović, A. (2020) Postupci pred Komitetom Ujedinjenih nacija za eliminaciju diskriminacije žena kao prilika za unaprijeđenje standarda zaštite prava žena na domaćem i međunarodnom nivou. Banja Luka: Helsinški parlament građana
- Individual Complaint Procedures under the United Nations Human Rights Treaties. (2013) New York, Geneva: United Nations
- Joseph, S., Castan, M. (2013) The International Covenant on Civil and Political Rights (Cases, Materials and Commentary) Oxford: Oxford University Press
- Keller, H., Marti, C. (2013) „Interim Relief Compared: Use of Interim Measures by the UN Human Rights Committee and the European Court of Human Rights“, Heidelberg Journal of International Law, Heidelberg, 73, str. 325-372.
- Klein, E. (2012) „The Human Rights Committee and the European Court of Human Rights – Comparative Remarks –“, str. 63-75. u: Bröhmer, E. et al.: The Protection of Human Rights at the Beginning of the 21 Century. Baden Baden. Nomos

- Međunarodno humanitarno pravo (odgovori na vaša pitanja). Zagreb: Hrvatski crveni krst. (online). Dostupno na: [www.hck.hr/UserDocsImages/publikacije/0703\\_002\\_IHL-answers\\_Couv\\_LR.pdf](http://www.hck.hr/UserDocsImages/publikacije/0703_002_IHL-answers_Couv_LR.pdf)
- Plavšić, N. (2016) *Zaštita pojedinca pred Komitetom za ljudska prava i pred Evropskim sudom za ljudska prava* (doktorska disertacija). Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu
- Pokuševski, D., Sandić, G. (2022) *Vodič za individualne predstavke Komitetima Ujedinjenih nacija*. Beograd: Komitet pravnika za ljudska prava
- Tadić, M. (2016) *Ustavni sustav i organizacija pravosuđa u Bosni i Hercegovini: priručnik za pravosudni ispit*. Sarajevo: Službeni list BiH
- Vaša prava u procesu suočavanja sa ratnom prošlošću*. Sarajevo: Ministarstvo pravde BiH

### **Dokumenti i propisi**

- Bečka konvencija o pravu međunarodnih ugovora iz 1969. (online) Dostupno na: [https://narodne-novine.nn.hr/clanci/međunarodni/1993\\_12\\_16\\_37.html](https://narodne-novine.nn.hr/clanci/međunarodni/1993_12_16_37.html) (Narodne novine, br. 16/1993 od 18.12.1993.).
- Decision adopted by the Committee under the Optional Protocol, concerning communication No. 3257/2018\* (online). Dostupno na: [https://tbinternet.ohchr.org/\\_layouts/15/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=8&CountryID=22](https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=8&CountryID=22)
- European Court of Human Rights - Analysis of statistics 2022 (online). Dostupno na: [www.echr.coe.int/documents/d/echr/stats\\_analysis\\_2022\\_eng](http://www.echr.coe.int/documents/d/echr/stats_analysis_2022_eng)
- Godišnji izvještaj o rezultatima aktivnosti Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine za 2022.godinu (2023) Banja Luka: Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine
- Human Rights Comitee (2017) *Concluding observations on the third periodic report of Bosnia and Herzegovina* (online). Dostupno na: <https://www.refworld.org/country,,HRC,,BIH,,,0.html>
- Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima. (online). Dostupno na: [https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/pdf/medjunarodni/medjunarodni\\_pakt\\_o\\_gradjanskim\\_i\\_politickim\\_pravima.pdf](https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/pdf/medjunarodni/medjunarodni_pakt_o_gradjanskim_i_politickim_pravima.pdf)
- Note by the Human Rights Committee on the procedure for follow-up on View (online). Dostupno na: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/ccpr/2022-12-14/CCPR-C-162-AUV.pdf>
- Odgovor Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH na poslaničko pitanje Damira Arnauta od 17.5.2017.godine (online). Dostupno na: [www.mhrr.gov.ba/ministarstvo/Poslanicka\\_pitanja/default.aspx?id=7397&langTag=bs-BA](http://www.mhrr.gov.ba/ministarstvo/Poslanicka_pitanja/default.aspx?id=7397&langTag=bs-BA)

Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights (online). Dostupno na: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/optional-protocol-international-covenant-civil-and-political> (United Nations Treaty Series, br. 999)

Povelja Ujedinjenih nacija (online). Dostupno na: [https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg\\_no=I-&chapter=1&clang=\\_en](https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=I-&chapter=1&clang=_en)

Prutina i drugi protiv Bosne i Hercegovine od 28.3.2013.godine (online). Dostupno na [www.mhrr.gov.ba/ljudska\\_prava/Gradanska\\_i\\_politicka\\_prava/Misljenje%20UN%20Komiteta%20za%20ljudska%20prava%20\(3\).pdf](http://www.mhrr.gov.ba/ljudska_prava/Gradanska_i_politicka_prava/Misljenje%20UN%20Komiteta%20za%20ljudska%20prava%20(3).pdf)

Rules of Procedure of the Human Rights Comitee (online). Dostupno na: [https://tbinternet.ohchr.org/\\_layouts/15/TreatyBodyExternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=8&DocTypeID=65](https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=8&DocTypeID=65)

TRIAL International (2020) Follow-up Report on the Human Rights Committee Concluding Observations on Bosnia and Herzegovina (online). Dostupno na: [https://trial.ba/wp-content/uploads/2020/04/Follow-up\\_Report\\_BIH2020.pdf](https://trial.ba/wp-content/uploads/2020/04/Follow-up_Report_BIH2020.pdf)

## **World Wide Web**

FAQ: The Covenant on Civil & Political Rights (ICCPR) (online). Dostupno na: <https://www.aclu.org/documents/faq-covenant-civil-political-rights-iccpr>

Guidance for submitting an individual communication to the UN treaty bodies (online). Dostupno na: <https://www.ohchr.org/en/documents/tools-and-resources/form-and-guidance-submitting-individual-communication-treaty-bodies>

Human Rights Council (online). Dostupno na: <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/about-council>

Pending Complaints (online). Dostupno na: <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/ccpr/individual-communications>

Press country profile: Bosnia and Herzegovina (online). Dostupno na [/www.echr.coe.int/documents/d/echr/cp\\_bosnia\\_and\\_herzegovina\\_eng](http://www.echr.coe.int/documents/d/echr/cp_bosnia_and_herzegovina_eng)

Submitting an Individual communication under the Optional Protocol (online). Dostupno na: <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/ccpr/individual-communications>

# INDIVIDUAL COMPLAINT MECHANISM FROM THE COVENANT ON CIVIL AND POLITICAL RIGHTS: EXAMPLE OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

## **Abstract:**

The International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) is one of the foundations of the modern human rights system. The UN General Assembly adopted it in 1966, where ICCPR guarantees the right to life, freedom of expression, right to a fair trial, collective rights of people, etc. The First Optional Protocol from 1966 established a specific mechanism for the protection of the aforementioned rights, including the right to file individual complaints with the Human Rights Committee (HRC). HRC issues a recommendation to responsible state to eliminate the violations of rights, after completion of the proceedings. By ratifying the Optional Protocol in 1995, Bosnia and Herzegovina accepted the jurisdiction of the HRC in this area. HRC has made recommendations and expressed opinions in 15 cases involving Bosnia and Herzegovina, the majority of which concern the recovery of missing persons from the previous war (1992-1995), disabled reparation for their surviving relatives and victims based on state-level unification of their rights, and issues with war crime prosecution. Bosnia and Herzegovina has partially implemented the views of HRC regarding the access of victims to social benefits in entities. However, improvement in the most essential areas has yet to be seen. The law on the rights of torture victims at the state level has been waiting for better political circumstances. When it comes to prosecuting war crimes, the deadlines set by the Revised Strategy for war crime prosecutions are rarely enforceable in practice. Based on descriptive and comparative methodology, the work of HRC was examined, its decisions pertaining to Bosnia and Herzegovina, and the extent to which the HRC's decisions were implemented by domestic government. In parallel, the issue of the frequency of use of this universal mechanism for human rights protection in Bosnia and Herzegovina in comparison to those of regional character (European Court of Human Rights) was addressed.

## **Key words:**

International Covenant on Civil and Political Rights, Human Rights Committee (HRC), First Optional Protocol, Bosnia and Herzegovina

# PRAVNI OSNOV UPISA VLASNIŠTVA U POSTUPKU HARMONIZACIJE NEKRETNINA U OPĆINSKOM SUDU U TRAVNIKU

stručni rad

UDK 347.235:349.418(497.6)  
347.235:347.136(497.6)

Elmedin Ahmić\*

**Sažetak:** Prvi sistemski pristup evidentiranja zemljišta započeo je dolaskom Austro-Ugarske vlasti na područje BiH. Izvršen je premjer (tzv. stari premjer) koji je još uvijek osnov zemljišne knjige. U međuvremenu, teritorij BiH je premjeren više puta, te danas uporedo sa navedenim premjerom egzistira i katastar zemljišta zasnovan na tzv. novom premjeru, koji je uspostavljen aerofotogrametrijskim snimanjem zemljišta, takozvani “novi premjer” počeo je 50-ih godina, a najveći dio teritorija premjeren je krajem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina prošlog stoljeća. Tako egzistiraju podaci starog premjera na kojem se baziraju zemljišne knjige i katastarski podaci koje vode katastri općina zasnovani na novom premjeru.

Problem predstavlja činjenica da su se paralelno dešavale promjene u podacima kako zemljišno-knjižnim, tako i katastarskim, koje nisu bile usklađene, zbog čega su se podaci o pravu vlasništva i posjedu u velikom broju slučajeva razlikovali, ali i podaci o broju i površini katastarskih parcela, kulturi, često nije moguće povezivanje pravnih odnosa registriranih u zemljišnim knjigama sa podacima novog premjera. Takvo stanje ne pogoduje pravnoj sigurnosti u prometovanju sa nekretninama. Prema Zakonu o zemljišnim knjigama, zemljišne knjige se trebaju voditi prema podacima novog premjera.

Kako bi se te komplikacije izbjegle ili što je moguće više neutralisale u toku je realizacija Projekta registracije nekretnina koji ima za cilj izjednačavanje podataka katastra i zemljišne knjige u pogledu identifikacije i površine postojećih nekretnina. Ovaj rad istražuje efekte Projekta registracije nekretnina i zaključuje da je ovaj Projekt rezultirao ažuriranjem zemljišne knjige sa stvarnim stanjem na terenu. Benefiti su višestruki i ogledaju se kroz izjednačavanje opisa nekretnine, površine, kulture, te je dodatno ojačao

---

\* *Mr. sc. iur.*



povjerenje u zemljišne knjige. Općenito se može zaključiti da se Projekt pokazao kao jako učinkovit i revolucionaran. Projekat harmonizacije nekretnina na području koje pokriva Općinski sud u Travniku, dao je zavidne rezultate kroz sve prethodne godine koliko se radi. To se ogleda kroz niz statističkih podataka koji su prezentirani u radu kao rezultat uspješnosti samog Projekta i percepcije javnosti o značaju ovih rezultata koji se ogleda u nastavku ažuriranja postojećeg stanja kroz redovan zemljišno-knjižni postupak.

**Ključne riječi:** katastarska čestica, premjer, harmonizacija, vlasništvo, zemljišna knjiga, katastar, posjed

## UVOD

Ovaj rad ima za predmet istraživanje i identifikaciju nekretnina zemljišnih knjiga sa katastrom nekretnina, pravnih činjenica, pravnih osnova, te kvalifikaciju istih u postupku prenosa prava vlasništva u novi premjer na nekretninama koje su u postupku harmonizacije u okviru Projekta registracije nekretnina<sup>1</sup> (u nastavku Projekat). Prenos prava vlasništva u novi premjer u okviru Projekta registracije nekretnina obuhvata dostavljanje dokaza od strane zainteresovanih stranaka, prikupljanje dokaza od strane suda po službenoj dužnosti u saradnji sa katastarskim službama općina, prikupljanje arhivske dokumentacije kroz zbirke isprava ZK ureda, analizu i ocjenu prikupljenih dokaza od strane zemljišno-knjižnog ureda (u nastavku ZK). Svrha i cilj prikupljanja pravne dokumentacije jeste da sud utvrdi postojanje ili nepostojanje odgovarajućih pravnih činjenica relevantnih za nastanak i sticanje stvarnih prava i ograničenja na tim pravima.

Neusaglašenost zemljišnih knjiga i katastra seže u pedesete godine prošlog stoljeća kada je nakon Drugog svjetskog rata i različitih mjera nacionalizacije zanemarena registracija prava na sredstvima u društvenom vlasništvu. Ovo je bio osnovni razlog za neažurnost zemljišne knjige, ali ne i

---

<sup>1</sup> Projekat registracije nekretnina, koji provodi Federalna uprava za geodetske i imovinskopravne poslove FBiH, sredstvima zajma Svjetske banke, a koji se provodi u općinskim sudovima na području Federacije BiH, zajedno sa nadležnim katastarskim službama političkih općina.

jedini.<sup>2</sup> Sadašnji premjer u Bosni i Hercegovini se bazira na aerofotogrametrijskom mjerenju<sup>3</sup> koje je započelo od 50-ih do 70-ih godina prošlog vijeka. To je bila baza na kojoj su nastali podaci novog premjera i za područje općina Travnik, Busovača, Novi Travnik i Vitez<sup>4</sup>, te je na temeljima tih podataka uspostavljen katastar nekretnina novog premjera koji i danas postoji. Zemljišne knjige su vođene dalje po podacima starih austrougarskih podataka. Na taj način su nastale dvije baze podataka nekretnina, ona koja je vođena u zemljišno-knjižnom uredu Općinskog suda u Travniku i ona koja je vođena u katastarskim odjeljenjima općina Travnik, Novi Travnik, Busovača i Vitez. Neupitna je i dalje baza podataka zemljišne knjige, koja pruža jedinstvenu bazu vlasničke strukture nekretnina koja ulijeva sigurnost, povjerenje i pouzdanost u podatke o pravima na nekretninama. Bitno je naglasiti, da su i tokom ratnih dešavanja u BiH u periodu od 1992. do 1995. godine, sačuvane zemljišne knjige i evidentirane sve promjene u njima, čime se dodatno potvrđuje povjerenje i pouzdanost u zemljišne knjige.

S obzirom da je osamdesetih godina uočen problem neusklađenosti katastra i zemljišne knjige, donijet je 1984. godine Zakon o premjeru i katastru

---

<sup>2</sup> Više o tome vidjeti kod Krneta, S., Primjedbe povodom nacrtu Zakona o premjeru i katastru nekretnina, Advokatura BiH, 33-36/83; Mandić, D., O nekim razlozima nesklada zemljišno-knjižnog i stvarnog stanja na području svojinskih odnosa vezano za Nacrt zakona o premjeru i katastru nekretnina Advokatura BiH, 33-36/83; Georgijevski, S., Evidencija nepokretnosti, Naša zakonitost, 10-11/84, str. 1182; Kučeković, O koncepciji evidencije nekretnina u Hrvatskoj, Naša zakonitost 10-11/84, str. 1195. Navedeno prema Povolakić, M., Reforma zemljišno-knjižnog prava kao dio ukupne reforme građanskog prava, Zbornik radova sa Međunarodnog savjetovanja »Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse«, 1/2003, str.229-250.

<sup>3</sup> Aerofotogrametrija - dio fotogrametrije koji proučava geometrijske zakonitosti centralne projekcije Zemljine površine prilikom snimanja iz zraka. Aerofotogrametrijski snimci služe kao osnova za katastarsku izmjeru, prikupljanje podataka za digitalni model reljefa, fotogrametrijsku izmjeru za uspostavu i održavanje topografske baze podataka, proizvodnju digitalnog ortofota različitih mjerila, obnavljanje topografskih baza. Više vidjeti: Nedeljko F., Miljenko L., (2008), Geodetsko-geoinformatički rječnik, Državna geodetska uprava R.Hrvatske, Zagreb, str. 2.

<sup>4</sup> Općine koje po stvarnoj i mjesnoj nadležnosti pripadaju u nadležnost Općinskog suda u Travniku.

nekretnina SRBiH<sup>5</sup>. Uslijedile su nakon toga aktivnosti na novom premjeru, gdje je rezultiralo snimanjem i premjerom većeg dijela teritorija BiH. Nakon rata 1995. godine, ubrzo su intenzivirane diskusije o konceptu evidencije nekretnina, što je imalo za posljedicu nametanje Zakona o zemljišnim knjigama FBiH (dalje: ZZK)<sup>6</sup> od strane visokog predstavnika u BiH<sup>7</sup>. Ovo je bio pristup gdje se vratio sitem dvostrukog evidentiranja posjeda u katastru i stvarnih prava na nekretninama u zemljišnoj knjizi. Kako su se ove dvije baze evidencije nekretnina razlikovale, došlo se u potrebu da se ove dvije baze usklade, odnosno harmoniziraju, kako bi pružale jedinstveno i ažurno stanje nekretnina u zemljišnoj knjizi i na terenu. Nakon pilot-projekta harmonizacije nekretnina 2011. godine, koji je Općinski sud u Travniku uspješno proveo, pokazao se kao efikasan u primjeni, te se projekat nastavio u većem kapacitetu za područje koje pokriva ovaj sud.

U cilju nastavka projekta, Sud je uložio ogromne kapacitete jačanjem kadrovske podrške, mladih i perspektivnih pravnika koji su imali želju za dokazivanjem i postizanjem što boljih rezultata. Ogromni napori su uloženi kako bi Zemljišno-knjižni ured zadovoljio sve standarde i postigao što bolje rezultate u realizaciji postavljenih ciljeva, a to su što ekspeditivnije rješavanje predmeta i postizanje kvalitetnih odluka. Da bi odluke, odnosno rješenja bila što kvalitetnija i na pravnim temeljima zasnovana, potrebna je adekvatna pravna dokumentacija kao dokaz upisa prava vlasništva i pravilna ocijena tih dokaza. Dokazna sredstva u okviru Projekta su dokumenti odnosno pravni osnovi. Tu se prije svega misli na projektne prijavne listove sa katastarskim planovima, koji obuhvataju opis nekretnine, kulturu, površinu, katastartku opštinu, stari premjer zemljišne knjige i podaci o vlasnicima i posjednicima. Pored prijavnog lista, dokumentaciju dostavljaju stranke lično po javnom pozivu za prijavu prava vlasništva, ili po službenoj dužnosti od nadležnih katastarskih operata. Od pravnih osnova se ovdje prije svega imaju u vidu pravni poslovi koji imaju za predmet osnivanje ili prenos stvarnih prava na

---

<sup>5</sup> Zakon o premjeru i katastru nekretnina ("Službeni list SRBiH", br. 22/84, 12/87, 26/90 i 36/90, Službeni list RBiH", br.4/1993 - dr. uredba i "Službene novine FBiH", br. 58/2002 - drugi zakon i 61/2022).

<sup>6</sup> Zakon o zemljišnim knjigama FBiH, broj: 58/02, 21. oktobra 2002.godine.

<sup>7</sup> Više o ovome Povlakić M., Reforma zemljišniknjižnog prava kao dio ukupne reforme građanskog prava, Zbornik radova sa Međunarodnog savjetovanja, "Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse" Mostar, 1/2003, str. 229-250.

nekretninama, rješenja o nasljeđivanju, rješenja upravnih organa, presude nadležnih sudova, uvjerenja i sl. Ovaj će rad biti podijeljen na dva dijela. U prvom dijelu će se dati opće napomene o Projektu i pretpostavkama za realizaciju istog, a u drugom dijelu će biti analizirani podaci Općinskog suda u Travniku o provedenom postupku harmonizacije i biti prikazani podaci i analize o uspješnosti projekta što je zasluga zemljišno-knjižnog ureda i općenito Općinskog suda u Travniku.

Ovaj rad će biti koncentriran na pravne osnove, termine i načine upisa prava vlasništva kroz projekat, dok tehničke stvari u vezi s podrškom projektu, formiranju prijavnih listova, identifikaciji parcela, premjera, parcelacije itd., neće biti predmet ovog rada.

## **2. Pretpostavke za realizaciju Projekta harmonizacije nekretnina**

### **2.1. Uspostavljanje novog zemljišno-knjižnog uložka**

Pretpostavke da bi se uspostavio novi ZK uložak nalazimo u zakonskoj definiciji, gdje se kaže, da ukoliko zemljišna knjiga nije bila uspostavljena ili je zemljišna knjiga koja je prethodno postojala uništena, nestala ili oštećena, uslijedit će po službenoj dužnosti uspostavljanje zemljišne knjige od strane zemljišno-knjižnog referenta.<sup>8</sup>

Da bi se uspostavio novi zemljišno-knjižni uložak, pristupa se na dva načina, prvi je po službenoj dužnosti ili drugi, na zahtjev zainteresovane stranke. U okviru projekta, najčešće su situacije po službenoj dužnosti, gdje se prethodno vrši najava postupka uspostave novih zemljišno-knjižnih uložaka. Najava uspostave se vrši na oglasnoj tabli suda i objavljivanjem u “Službenom glasniku BiH”, “Službenim novinama Federacije BiH” i u najmanje dva dnevna lista koja se distribuiraju u Bosni i Hercegovini u vremenskom razdoblju od 60 dana. Najava mora zadovoljiti određene kriterije kod uspostavljanja, pa tako mora sadržavati<sup>9</sup>:

- najavu predstojećeg uspostavljanja zemljišno-knjižnog uložka;
- oznaku nekretnine, njen položaj, osobine i površinu prema podacima iz katastra odnosno novog premjera,

---

<sup>8</sup> Zakon o zemljišnim knjigama F BiH, čl.63.

<sup>9</sup> Zakon o zemljišnim knjigama F BiH, čl.67.

- oznaku (ime) vlasnika, ukoliko je to poznato zemljišno-knjižnom uredu ili se može utvrditi;

- poziv licima koja polažu pravo na priznavanje vlasništva ili drugog prava na nekretnini da to svoje pravo prijave u roku od 60 dana od dana najave podneskom u dva primjerka i to dokažu, jer u protivnom njihovo pravo neće biti uzeto u obzir prilikom uspostavljanja zemljišno-knjižnog uložka. Na zahtjev lica koja na osnovu prethodne rečenice tvrde da mogu zahtijevati određeno pravo, rok će se produžiti najmanje za 90 narednih dana, kako bi im se omogućilo pribavljanje potrebnih dokaza.

U situacijama kada stranke nisu saznale za najavu postupka harmonizacije nekretnina samim tim nisu prijavili svoje pravo vlasništva, u zakonskom roku od 60 dana, ostavljen je rok dodatnih godinu dana od početka postupka registracije nekretnina. Ukoliko i nakon tog perioda zainteresovana stranka ne prijavi pravo vlasništva, zemljišno-knjižni ured će izvršiti uspostavu nekretnine na osnovu postojećih dokaza u spisu. Iz ovoga je vidljiva pravna sigurnost stranaka, da nisu ni na koji način oštećene niti mogu doći u situaciju da izgube ili da im se umanji pravo vlasništva na nekretnini. Prikupljajući dokaze po službenoj dužnosti kod provjere i istraživanja činjenica radi utvrđivanja vlasništva i drugih prava i ograničenja, zemljišno-knjižni ured će pribaviti sve raspoložive dokaze (član 64 ZZK FBiH).

Za uspjeh u realizaciji Projekta zajedno sa zemljišno-knjižnim uredom, važnu ulogu imaju nadležne katastarke službe općina. Zemljišno-knjižni ured vršeći službene provjere i istraživanja, redovnim dopisima kontaktira Službe za katastar nadležnih općina tragajući za određenim pravno relevantnim činjenicama, gdje su takvi zahtjevi u domenu "dobre volje". Ipak, rezultati koji su postignuti u dosadašnjem radu na Projektu su zadovoljavajući, što govore i podaci koji su izneseni u trećem dijelu rada.

## **2.2. Značaj zemljišnih knjiga baziranih na starom premjeru za Projekat**

Zemljišne knjige zasnovane na starom premjeru koje posjeduje Općinski sud u Travniku od značaja su za Projekat, ulijevaju povjerenje i tačnost budućim vlasnicima nekretnina, dok s druge strane usložnjava postupak uspostave zemljišne knjige po podacima novog premjera. Projekat registracije nekretnina je projekat, ali je utemeljen u Zakononu o zemljišnim knjigama zakona.<sup>10</sup> O ustavnosti ZZK FBiH, a posebno pojedinim odredbama

---

<sup>10</sup> ZZK FBiH, čl.63-67, čl.88.st.1,2., čl.73.st.1.

koje se tiču uspostave novog zemljišno-knjižnog uloška u Projektu harmonizacije, kao što su čl. 63, 66, 67, 70, 71, 72 i 76 ZZK FBiH, u skladu su s čl.II/3 e) Ustava BiH i čl.6.Evropske konvencije, čl. II/3.k)ustava BiH i čl.1.Protokola br. 1, čl.13.Evropske konvencije u vezi sa pravom na pravično suđenje i pravom na imovinu i čl.II/4.Ustava BiH i čl.14.Evropske konvencije u vezi s pravom na pravično suđenje i pravom na imovinu, kako je to definisano Odlukom Ustavnog suda Bosne i Hercegovine.<sup>11</sup> Paralela, koja se odnosi u praktičnoj primjeni i realizaciji na terenu govori da pojedini sudovi koji nemaju zemljišne knjige, imaju jednostavniji pristup uspostave novog premjera na osnovu čega uspostavljaju novi podaci zemljišne knjige. Ipak, činjenica da postoje zemljišne knjige prema starom premjeru je evidentna prednost, jer se upoređuje stanje u katastru koji je osnovan prema novom premjeru, prate upisi vlasništva, u situacijama kada se vrši prenos identičnog stanja u novi premjer; kretanje nekretnina u pogledu promjena kultura, površina, prenosi se stanje u velikoj mjeri, olakšava pristup kroz prikupljanja pravnih osnova kroz zbirke isprava, i sl.

Složeniiji postupak realizacije Projekta je vidljiv u studiji slučaja koja je predstavljena u ovom radu. Naime, u praktičnom dijelu izrade rješenja i pristupa tim podacima gdje postoje zemljišne knjige po starom premjeru, je potrebno sa većom pažnjom pristupiti uspostavi novog ZK uloška, koji se prenosi iz baze katastarskog operata u zemljišne knjige novog premjera kroz provjere nekretnina, upisa vlasnika, tereta ili drugih ograničenja na nekretninama. Komparativna prednost s druge strane postojanja zemljišnih knjiga po starom premjeru, jeste što odziv stranaka za prijavu prava vlasništva nije masovniji, te na taj način zemljišne knjige starog premjera olakšavaju zemljišno-knjižnom uredu prenos i sve promjene u novi uložak. Dodatna olakšica postojanja zemljišne knjige jeste postojanje dokumentacije ili dokaza o vlasništvu koji se koriste prilikom uspostave novog zemljišno-knjižnog uloška. Zemljišna knjiga starog premjera nedvosmisleno ulijeva sigurnost i pruža jak dokaz o vlasništvu na nekretninama. Zemljišno-knjižni ured Općinskog suda u Travniku, u prilog tome kao dokaz ispravne i tačne registracije nekretnina po novom premjeru, govori podatak da je mali broj predmeta po žalbi, tačnije zabilježbe protiv tačnosti zemljišne knjige od strane stranaka, upućen na odlučivanje drugostepenom sudu.

---

<sup>11</sup> Odluka Ustavnog suda BiH, U-7/18 od 31. 05. 2018. godine.

U tom pogledu u narednom podnaslovu, pod nazivom “Dokazivanje i upis prava vlasništva u zemljišnoj knjizi u procesu uspostave nekretnina” prikazano je nekoliko pravnih situacija kako se pristupa uspostavi podataka o nekretninama prema novom premjeru, tako da će se u ovom dijelu rada baviti zemljišnim knjigama starog premjera. Najjednostavnija situacija kod uspostave novog zemljišno-knjižnog uložka jeste kada imamo privatno vlasništvo, gdje se stanje u najvećem dijelu prenosi u novi zemljišno-knjižni uložak. U situacijama, gdje upisano državno vlasništvo ili Općenarodna imovina, kod uspostave novog premjera stanje se ili prenosi, odbija, ili uspostavlja na novog vlasnika potkrijepljeno adekvatnim pravnim dokazima. U trećim situacijama kada su u pitanju javna dobra, gdje se kaže da javna ili opća dobra nisu objektom prava vlasništva ili drugih prava, gdje o tim dobrima upravlja i vodi brigu neki od nivoa javne vlasti u BiH, te da se posebnim zakonom uređuje stjecanje ili prestanak tog svojstva i upis javnog/općeg dobra u zemljišne knjige.<sup>12</sup>

Međutim, ukoliko se radi o nekretninama koje su po podacima novog premjera posjed fizičkih ili pravnih lica privatnog vlasništva, a po podacima starog premjera (po podacima zemljišne knjige) te nekretnine su u državnom ili nekom drugom obliku javnog vlasništva, postupanje s tim nekretninama je znatno složenije. Prvi korak je precizno definisati o kojem se obliku vlasništva radi, da li je u pitanju nekretnina državnog vlasništva i o kojoj se vrsti nekretnine radi (o šumama ili šumskom zemljištu, poljoprivrednom zemljištu, građevinskom zemljištu, javnom dobru i sl). Nakon što se utvrdi koji je objekt vlasništva u pitanju, dalji način postupanja ovisi od toga da li je propis predvidio mogućnost sticanja prava vlasništva putem dosjelosti na nekretninama iz domena državnog ili javnog vlasništva. Ukoliko se utvrdi da se radi o nekretninama koje predstavljaju državne šume i šumsko zemljište, ili državno poljoprivredno zemljište<sup>13</sup>, ne može se steći pravo vlasništva na šumom i šumskim zemljištem putem dosjelosti.<sup>14</sup> Za utvrđivanje vlasništva na

---

<sup>12</sup> Zakon o stvarnim pravima FBiH, čl. 7.

<sup>13</sup> Zakon o privremenoj zabrani raspolaganja državnom imovinom BiH ("Službeni glasnik BiH", br. 18/2005, 29/2006, 85/2006, 41/2007, 74/2007, 99/2007, 58/2008 i 22/2022).

<sup>14</sup> Zakon o šumama FBiH, čl. 44. (Službene novine FBiH, br. 55/02), Uredba o šumam FBiH, čl. 27, ("Službene novine Federacije BiH", broj 1/94, 8/95, 58/02, 19/03, 2/06 i 8/06).

ovakvim nekretninama, imperativ je po službenoj dužnosti provjeriti da li je aktuelni posjednik ili njegov pravni prednik ostvario valjan pravni osnov za sticanje prava vlasništva, a to je odluka nadležnog državnog organa (npr. rješenje o priznanju prava vlasništva na uzurpiranom zemljištu). Ukoliko konkretna uzurpacija nije priznata u vlasništvo posjedniku ili njegovom pravnom predniku, upis prava vlasništva u korist posjednika bio bi nezakonit. Ukoliko se radi o situaciji da po starom premjeru imamo Državno vlasništvo ili Općenarodnu imovinu, koja je prostorno planskom dokumentacijom lokalne zajednice definisana kao građevinsko zemljište, ili je već izgrađeno, u takvim situacijama, pravo vlasništva je moguće za fizičke osobe uz adekvatnu pravnu dokumentaciju. Međutim, posljednjim izmjenama odnosno Zaknom o privremenoj zabrani raspolaganja državnom imovinom koji je nametnuo Visoki predstavnik u BiH<sup>15</sup>, potaklo je Pravobranilaštvo BiH da se aktivnije uključi u zaštitu državne imovine. Tako da sada imamo problem kod upisa vlasništva na sve nekretnine koje po identifikaciji odgovaraju Državnom vlasništvu, bez obzira na kulturu i namjenu. Iako se u Zakonu o privremenoj zabrani raspolaganja državnom imovinom Bosne i Hercegovine<sup>16</sup> ne odnosi konkretno na gradsko građevinsko zemljište, ipak u praksi situacija nije takva, jer Pravobranilaštvo BiH, osporava i takve odluke žalbama. Ima mišljenja prema kojima, upis državnog vlasništva ne znači da je jedini titular država BiH<sup>17</sup> iako je Ustavni sud BiH u svojoj odluci<sup>18</sup> utvrdio da je u skladu s članom 1/1, članom III/3.b) i članom IV/4.c) Ustava Bosne i Hercegovine, status državne imovine, u nadležnosti Bosne i Hercegovine. Diobeni bilans između različitih nivoa vlasti nije sačinjen, ali je nesporno da je gradsko građevinsko zemljište od 1958.godine pripadalo općinama i da je to bilo potvrđeno i u Ustavu SFRJ iz 1974.godine (član 81.). Ovdje je posebno važno istaći problem, kod građevinskih parcela kako onih izgrađenih tako i neizgrađenih, a koje

---

<sup>15</sup> Zakonu o privremenoj zabrani raspolaganja državnom imovinom Bosne i Hercegovine, ("Službeni glasnik BiH", br. 18/2005, 29/2006, 85/2006, 41/2007, 74/2007, 99/2007, 58/2008 i 22/2022).

<sup>16</sup> Zakonu o privremenoj zabrani raspolaganja državnom imovinom Bosne i Hercegovine, čl.1. ("Službeni glasnik BiH", br. 18/2005, 29/2006, 85/2006, 41/2007, 74/2007, 99/2007, 58/2008 i 22/2022).

<sup>17</sup> Tako Povlakić M., Kome pripada građevinsko zemljište – povodom Prijedloga Zakona o građevinskom zemljištu Federacije BiH, Domaća i strana sudska praksa, Oktobar – Novembar – Decembar 2021, God. XVIII, br. 90, str. 30-31.

<sup>18</sup> Odluka Ustavnog suda BiH U-1/11.



lokalnim zajednicama predstavljaju život za svakodnevno funkcionisanje i poslovanje, da se građevinska zemljišta suštinski prepuste lokalnim zajednicama.<sup>19</sup>

Nekoliko situacija koje su se pojavile, a bitne su sa stanovišta utvrđivanja prava vlasništva od strane Komisije za imovinu raseljenih osoba i izbjeglica na području BiH u formi tzv "Certifikata", CRPC (Commission for Real Property Claims of Displaced Persons and Refugees) koja je imenovana aneksom 7. poglavlje 2. Dejtonskog mirovnog sporazuma, a mandat joj je bio da donosi odluke o vlasništvu nad imovinom osoba, koje su se kao raseljena lica i izbjeglice nakon završetka rata u Bosni i Hercegovini, podnijele zahtjev za povratak u domovinu. Odluke ove komisije, pod nazivom „CRPC Certificate“ imaju zakonsku snagu („full force of law“). Premda je baza podataka CRPC-a bila prvobitno izrađena 1997.godine, kako bi pomogla da se riješe pojedinačni imovinski zahtjevi, ona je sadržavala sve katastarske informacije u BiH do 1991.godine<sup>20</sup>, bilo da se imovina nalazila u posjedu privatnih lica/gradađana ili javnih organa. Ova baza podataka je takođe poslužila za provjeru zvaničnih podataka prikupljenih od nadležnih katastara, gdje isprave koje je izdala CRPC smatraju pouzdanim dokazima, za utvrđivanje vlasništva tako i posjeda.

### **2.3. Dokazivanje i upis prava vlasništva u zemljišnoj knjizi u procesu uspostave nekretnina**

Izrađene projektne prijavne listove, ovjerene, pregledane i potpisane od strane izvođača i nadležnog katastra za određene Katastarske općine (dalje:KO), dostavljaju se zemljišno-knjižnom uredu na postupanje. Takve prijavne listove, zajedno sa već ranije unesenom bazom nekretnina po novom premjeru u program e-grunt, formiraju se DN-ovi koji predstavljaju formirane predmete za izradu rješenja, kako je to već programom raspoređeno. U uvodu je rečeno da se rad neće detaljno baviti tehničkim elementima i pitanjima u vezi s programom, raspodjelom predmeta, identifikacijom, nego isključivo upisom prava vlasništva. Prema tome, nakon što se završi javna objava za uspostavu zemljišno-knjižnih uložaka u sredstvima informisanja i u Službenim novinama u roku od 60 dana, koji podrazumijeva popunjavanje

---

<sup>19</sup> Ibidem.

<sup>20</sup> Izvještaj OHR-a o popisu Državne imovine iz 2009. godine, koji se radio nakon donošenja Zakona o privremenoj zabrani raspolaganja državnom imovinom Bosne i Hercegovine, ("Službeni glasnik BiH", br. 18/2005), str.11.

zahtjeva za prijavu prava vlasništva i dostavu dokumentacije (pravni osnov sticanja vlasništva na određenoj nekretnini) od strane stranaka koje polažu pravo na vlasništvo nekretnina, pristupa se izradi rješenja i upisa vlasništva u ZK uloške.

Formirani PL-ovi (prijavni listovi) izjednačeni sa stanjem u programu i dostavljeni u zemljišno-knjižni ured, podrazumijevaju određene pravne situacije kako se pristupa izradi rješenja i obradi istih. Tako postoje sljedeće pravne situacije kod izrade PL i rješenja, utemeljene u Zakonu o zemljišnim knjigama FBiH, i to:

- u skladu sa članom 88. stav 1. ZZK FBiH,
- u skladu sa članom 88. stav 2. ZZK FBiH,
- u skladu sa članom 73. stav 1. ZZK FBiH,
- u skladu sa članom 63-67. ZZK FBiH.

Prijavni listovi formirani prema navedenim zakonskim odredbama koje imaju u vidu određene pravne situacije podrazumijevaju različit pristup i izradu rješenja, kod upisa prava vlasništva.

Član 88. stav 1. ZZK FBiH, propisuje da ukoliko postoji tačan premjer kao i tačno određenje granica, veličine, te opis i kultura parcele, oni se po saopštenju organa za katastarski premjer, bez posebnog zahtjeva, preuzimaju u zemljišno-knjižni uložak u tijelo A kao aktuelni popisni podaci. Promjenom oznake i preuzimanjem rezultata starog premjera ne mijenjaju se pravni odnosi na nekretnini.<sup>21</sup>

Prenos upisa iz ZK uloška starog premjera u novi ZK uložak, sa identičnim stanjem koje bilo, u pogledu sva tri odjeljka (A, B, C) ZK uloška, provodi se u skladu sa članom 88. stav 1 ZZK, kako je prethodno već pomenuto. Međutim, ukoliko u starom premjeru imamo situaciju da je upisana hipoteka, koja je amortizovana, odnosno protekao rok od najmanje trideset godina<sup>22</sup> od upisa hipoteke, zemljišno-knjižni ured briše po službenoj dužnosti navedena opterećenja u postupku registracije nekretnina. Kada se radi o upisima prava korištenja u C listu, za nekretnine koje su u državnom ili društvenom vlasništvu, pretvaraju se u pravo vlasništva za dosadašnje nosioce tog prava ili njegovog pravnog sljednika, koje do stupanja na snagu Zakona o stvarnim

---

<sup>21</sup> Zakon o zemljišnim knjigama FBiH, ("Službene novine Federacije BiH", br. 58/02, 19/03, 54/04 i 32/19 - Presuda Ustavnog suda Federacije BiH broj U-22/16 i 61/22), čl. 88. st. 1.

<sup>22</sup> Zakon o stvarnim pravima FBiH, čl. 184. st. 1.

pravima FBiH<sup>23</sup> nije postalo vlasništvo druge osobe

Citirana odredba u praktičnom pogledu znači, da su kroz prijavne listove nekretnine po novom premjeru identificirane i da tačno odgovaraju nekretninama u starom premjeru, kako u pogledu površine, kulture i vlasništva, te se na taj način kroz program prenosi stanje kako i jeste u novi zemljišno-knjižni uložak, u isto vrijeme zatvara se ZK uložak starog premjera. Ovo je najjednostavniji pravni pristup i situacija, koja se u principu rješava u prvom redu, iz praktičnih razloga, jer je situacija novog i starog premjera identična i stanje se prenosi kako je bilo do uspostave. Samim tim što se ne izrađuju rješenja, stranke se ne obavještavaju pismeno, jer je situacija identična prethodnoj, tj. stanje prema novom i starom premjeru je bilo identično i kao takvo se prenosi u novi zemljišno-knjižni uložak.

Druga situacija postoji u skladu sa odredbom člana 88. stav 2. ZZK FBiH. Ova zakonska odredba propisuje da ukoliko na osnovu novog premjera nije moguće povezivanje pravnih odnosa sa dosadašnjim nekretninama, ovi zemljišno-knjižni ulošci će se zatvoriti u postupku uspostave, u skladu sa odredbama ovog zakona, uspostaviti novi.<sup>24</sup> U praksi to znači kada prilikom usaglašavanja podataka starog i novog premjera katastarski ured utvrdi da nije moguća identifikacija parcela starog i novog premjera, katastarski ured određuje minimalni kompleks parcela polazeći od parcele koja je predmet zahtjeva te se za te parcele pravi prijavni list na osnovu kojih podataka se vrši uspostava novog zemljišno-knjižnog uloška shodno ZZK FBiH. Postoji više situacija kod ovog stava, ali najčešća je ta da parceli starog premjera odgovara više parcela novog stanja što daje identičnu površinu ili sa minimalnim odstupanjem. Međutim, postoji situacija gdje je manja ili veća razlika u površini parcela, što je rezultat različite metodologije prilikom izrade PL starog i novog premjera, gdje postoji određena tolerancija u odstupanju razlike u površinama.

Treća situacija postoji u skladu sa članom članom 73.stav 1. ZZK FBiH gdje se stari ZK uložak zatvara usljed sljedećih situacija i formira novi ZK: kod pripisa zemljišno-knjižnog tijela drugom zemljišno-knjižnom tijelu; kod promjene katastarske općine; ako se zemljišno-knjižno tijelo na terenu ne može dokazati; u drugim zakonom određenim slučajevima.<sup>25</sup> Najčešća

---

<sup>23</sup> Zakon o stvarnim pravima FBiH, čl. 338. st. 1. i čl. 339.

<sup>24</sup> Zakon o zemljišnim knjigama FBiH, čl. 88. st. 2.

<sup>25</sup> ZZK FBiH, čl. 73. st. 1.

situacija u praksi u okviru ove pravne situacije jeste, kada se zemljišno-knjižno tijelo ne može dokazati na terenu. To je posljedica potpune promjene stanja na terenu od one koja je bila u starom premjeru, te u tom smislu stanje novog premjera se sastoji od iz više parcela po starom premjeru i obrnuto. Iz tog razloga se u ovakvim situacijama identifikuju najmanji kompleksi parcela koje imaju identičnu vanjsku granicu starog i novog premjera. Ostale situacije koje zakon navodi u ovom članu formiranja novog ZK uložka su jasni, da nisu nepoznate u zemljišno-knjižnoj praksi.

Četvrta situacija postoji u skladu sa članovima.63. – 67.ZZK FBiH. Novo uspostavljanje i zamjena zemljišne knjige se vrši ukoliko zemljišna knjiga nije bila uspostavljena ili je zemljišna knjiga koja je prethodno postojala uništena, nestala ili oštećena. Tada će po službenoj dužnosti uslijediti uspostavljanje zemljišne knjige od strane zemljišno-knjižnog ureda, a u skladu sa odredbama ovog zakona, a naročito sa odredbama iz člana 65. Ukoliko je dio zemljišne knjige uništen, izgubljen ili oštećen ili iz drugih razloga nedostaje dio zemljišne knjige, tada zemljišno-knjižni ured vrši njegovo uspostavljanje u skladu s prethodno opisanim odredbama.<sup>26</sup>

U svim prethodno navedenim situacijama, zemljišno-knjižni ured će prikupljati određene činjenice i dokaze kako bi upisao ili dokazao određeno pravo. Kod novog uspostavljanja, zamjene zemljišnih knjiga, zemljišno-knjižni ured će poduzeti određene zakonom predviđene provjere kod utvrđivanja vlasništva, drugih prava i ograničenja, i to:

- kopija aktuelnog katastarskog plana;
- elaborat novog premjera;
- podaci o osobama za koje se na osnovu postojećih podataka pretpostavlja da su oni nosioci prava;
- podaci iz zemljišne knjige;
- stari katastarski planovi i operati;
- sudske odluke i odluke drugih organa o pravima na nekretninama;
  - neizvršene odluke agrarnih komisija koje za predmet imaju nekretnine;
- podaci o pravima utvrđenim u postupku komasacije (postupak novog uređenja zemljišta;
- pravosnažne odluke nadležnih organa;

---

<sup>26</sup> ZZK FBiH, čl.63-67.

- zaključeni ugovori i druge isprave koje mogu poslužiti kao osnova za upis;
- podaci katastarskih operata koji odgovaraju stvarnom stanju;
- saslušanja svjedoka, posljednje stvarno stanje posjeda, izjave stranaka i slične informacije;
- odluke Komisije za imovinske zahtjeve izbjeglica i raseljenih osoba (CRPC) i svi drugi dokazi koji su dostupni CRPC-u;
- druge isprave i dokazi.<sup>27</sup>

Kada se formira novi ZK uložak zemljišno-knjižni ured koristi sve dokaze i činjenice koji su propisani članom 64 ZZK, odnosno uz prethodnu provjeru dokaza i činjenica, koje dostave služba katastra ili drugi organi koji raspolažu određenim dokazima i pravnim osnovima. Iz ovoga je vidljivo da zakon zemljišno-knjižnom uredu daje slobodu kod uspostave zemljišnih knjiga te da iskoriste sva moguća dokazna sredstva osim onih pobrojanih u čl.64.ZZK.

Prikupljanjem dokaza i činjenica, analize istih kod utvrđivanja i upisa prava vlasništva u zemljišnu knjigu, u postupku uspostavljanja nekretnina prema stanju stvari kada zemljišno-knjižnom uredu izgleda najvjerovatnijim. Terminologija koja je ovdje upotrijebljena čije vlasništvo "izgleda najvjerovatnijim"<sup>28</sup>, upotrebljavao se u rješenjima ne tako često, ali u situacijama kada zemljišno-knjižni ured ne uspije prikupiti neoborive dokaze koje dokazuju vlasništvo. Identifikacija posjednika nekretnine samo na osnovu aviosnimka nije utemeljena na postojanju jednog čvrstog pravnog osnova, ali je jedini način da sadašnji (u pravilu dugogodišnji) posjednik odnosno njegovi pravni sljednici, koji nisu imali nikakve smetnje ni sporove vezane za posjed, budu evidentirani u zemljišnoj knjizi. Uporedo s tim, postoje i druge situacije kada se koristi ovakva formulacija. To su slučajevi nepostojanja evidencije kroz stari premjer, gdje su stare zemljišne knjige uništene ili nestale, gdje u takvim slučajevima, posjednik nekretnine u katastru, svoje pravo temelji na osnovu upisa u katastru i tako zahtjeva upis prava vlasništva po posljednjem pravnom osnovu, čime sud pretpostavlja da je sadašnji posjednik vlasnik određene nekretnine.

Što se tiče etažnih vlasnika nekretnina koji su bili upisani u Knjigu položenih ugovora, može se konstatirati da je Projekat i u ovom segmentu dao

---

<sup>27</sup> ZZKF BiH, čl.64.

<sup>28</sup> ZZKF BiH, čl.69.st.1.

takođe dobre rezultate, s obzirom da je ogroman dio etažnih jedinica prenesen u zemljišnu knjigu.<sup>29</sup> Nakon što je počeo proces privatizacije s otkupom stanova, pojavio se problem knjiženja otkupljenih stanova. Zakonom o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo<sup>30</sup> dat je pravni osnov za otkup stanarskog prava i upis prava vlasništva u Knjigu položenih ugovora (KPU). Ukoliko nekretnina nije upisana u zemljišne knjige, pravo vlasništva stiće se polaganjem ugovora u zemljišno-knjižnom uredu na čijem području se stan nalazi i upisom u knjigu položenih ugovora.<sup>31</sup> Ovu situaciju je uvažio ZZK FBiH u članu 94, gdje je propisano da knjiga položenih ugovora ostaje na snazi sve dok se ne ispune pretpostavke za upis vlasništva na posebnim dijelovima zgrade. Prenos prava vlasništva na etažnim jedinicama iz knjige položenih ugovora u zemljišnu knjigu odvijao se tako što su se prenosili svi dijelovi zemljišno-knjižnog poduloška u elektronski zemljišno knjižni uložak označavajući iz kojeg dijela KPU je izvršen prenos. Kroz projekat registracije nekretnina identificirati parcele na kojima su upisane pojedine neevidentirane stambene zgrade i prenijeti podatke o etažnim jedinicama iz KPU u elektronski oblik, što se dobrim dijelom uspjelo.

#### **2.4. Postupanje po žalbi nakon prvostepene odluke**

U žalbenom postupku zainteresirane osobe mogu samo zahtijevati da se zemljišno-knjižnom uredu naloži da izvrši zabilježbu protiv točnosti zemljišne knjige ili da poduzme brisanje. Nakon što se donese rješenje u prvostepenom postupku isto se dostavi strankama i ostavlja im se rok od 15 dana, prava na žalbu. Ukoliko zainteresovana strana uloži žalbu na prvostepeno rješenje, isto se dostavlja suprotnoj strani na odgovor. Cio spis sa popratnim aktom i žalbom i odgovom na žalbu se dostavlja Kantonalmom sudu u Novom Travniku na postupanje. Kako se odluka u zemljišno-knjižnom postupku donosi na temelju stanja kakvo je bilo u trenutku podnošenja zahtjeva za upis potrebno je

---

<sup>29</sup> S obzirom da je teško dati tačan podatak koliko se etažnih jedinica prenijelo iz KPU u zemljišne knjige s obzirom na veliki broj KPU knjiga, ali kroz rad i praksu zemljišno-knjižnog ureda Općinskog suda u Travniku, pouzdano se može reći da je to u ukupnom broju svih općina prilično veliki broj, procentualno oko 50-60 %.

<sup>30</sup> Zakon o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo ("Službene novine Federacije BiH", br. 27/97, 11/98, 22/99, 27/99, 7/00, 32/01, 61/01, 15/02, 54/04, 36/06, 51/07, 72/08 i 23/09).

<sup>31</sup> Zakon o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo u FBiH, čl.27.

priložiti izvadak iz zemljišne knjige sa stanjem kakvo je bilo u trenutku zaprimanja zahtjeva, kao i ZK izvadak sa stanjem nakon provedenog upisa. Prema ZZK FBiH pravo žalbe je definisano čl. 70 za predmete uspostave, a to su razlozi koje smo gore naveli, dok je u čl.76 definisano pravo žalbe za ostale redovne predmete zemljišno-knjižnog ureda, koji su detaljnije definisani prema Zakonu o parničnom postupku FBiH.<sup>32</sup> S obzirom da je odredbom čl. 70. ZZK određeno da u žalbenom postupku zainteresovane osobe mogu samo zahtijevati da se ZK uredu naloži da izvrši zabilježbu protiv tačnosti zemljišne knjige ili da poduzme brisanje, proizilazi da takve odluke može donijeti jedino drugostepeni sud. Postavlja se pitanje, da li u zemljišno-knjižnim stvarima postoji veći stepen zaštite prava ukoliko stranka nije zadovoljna ni odlukom po žalbi drugostepenog suda, odnosno da li postoji revizija u takvim predmetima. Prema zakonu i stavu Vrhovnog suda FBiH broj: 70 0 Dn007556 19 Rev od 22.08.2019.godine, u zemljišno-knjižnim postupcima revizija nije dopuštena. Iz stava rješenja se navodi da je predmetni postupak uspostavljanja zemljišno-knjižnog uloška vanparnični postupak (čl. 1. ZVP i čl. 83. ZZKFBiH), a ZVP nije predviđena mogućnost izjavljivanja revizije protiv pravosnažnog rješenja o uspostavljanju zemljišno-knjižnog uloška. Kako je revizija izjavljena protiv rješenja protiv kog se po zakonu ne može izjaviti revizija izuzetno u određenim slučajevima<sup>33</sup> to je revizija nedopuštena (čl. 247. ZPP-a). S druge strane, u cilju potpune zaštite prava na pravično suđenje i jednaka prava svih učesnika u sudskim postupcima, pa i zemljišno-knjižnim, dozvoljena je apelacija Ustavnom sudu BiH, pa stoga apelant u predmetnom postupku uživa garancije prava na pravično suđenje iz čl. II/3.e) Ustava BiH i čl. 6. st. 1. Evropske konvencije. U svim odlukama Ustavni sud navodi da mora ispitati da li je postupak pred redovnim sudovima bio pravičan onako kako to zahtijevaju navedene odredbe.

### **3. Studija slučaja**

#### **3.1. Uvod**

Općinski sud u Travniku je mjesno nadležan za općine Travnik, Novi Travnik, Busovača i Vitez. Tako je Zemljišno-knjižni ured nadležan za

---

<sup>32</sup> Zakon o parničnom postupku FBiH, (Službene novine FBiH, br. 53/03, 73/05, 19/06, 98/15), čl.233-236.

<sup>33</sup> Zakon o vanparničnom postupku FBiH,(Službene novine FbiH, br. 2/98, 34/04, 73/05, 98/14 i 11/21) čl.26.

katastarske općine koje se nalaze na području navednih jedinica lokalne samouprave. Pilot projekat harmonizacije nekretnina je kao testna faza započeo upravo na ovom području 2011.godine i to za područje Općine Travnik. Od tada, do danas, uspješno je realizirano na desetine hiljada predmeta harmonizacije nekretnina čiji su vlasnici pravne ili fizičke osobe, ali su obuhvaćene i nekretnine nosioca javne vlasti i ovlaštenja. Projekt se nastavio nakon testne faze iz 2011. godine i uspješno se provodi i danas na području cijelog Općinskog suda Travnika.

U nastavku će biti dat sumaran statistički prikaz broja zaprimljenih zahtjeva za upis prava vlasništva, procentualna uspješnost realiziranih predmeta, ukupan zbir broja parcela prijavljenih po KO, a sve kako bi se što bolje razumjelo koji je obim predmeta zahvaćen ovim Projektom i koji je stepen uspješnosti njegove realizacije.

U nastavku rada su prikazani zvanični podaci objavljeni od strane Federalne geodetske uprave o uspješnosti realizacije predmeta na Projektu registracije nekretnina koje su u nadležnosti Općinskog suda u Travniku. Broj riješenih predmeta nije konačan i on se mijenja svaki dan, jer se svakodnevno rješavaju zaostali predmeti.

### **3.2. Broj zaprimljenih zahtjeva za upis prava vlasništva za područje Općine Travnik i procenat riješenosti tih zahtjeva:**

1. KO TRAVNIK - ukupan broj zaprimljenih zahtjeva kao Pilot faza nije tačno utvrđen, ali se okvirni broj predmeta kreće oko 8.500 predmeta, sa uspješnosti rješavanja od 77 %.

2. KO ORAŠJE – ukupan broj zaprimljenih zahtjeva je 701 sa ukupnim brojem parcela u navedenim predmetima 1.204, sa uspješnom realizacijom od 86%.

3. KO SLIMENA - ukupan broj zaprimljenih zahtjeva je 1.327 i ukupnim brojem parcela u ovim predmetima 2.137, sa uspješnom realizacijom od 87%.

4. KO PUTIČEVO – ukupan broj predmeta je 1.023 sa ukupnim brojem parcela u tim predmetima 2.098 i realizacijom istih zahtjeva u procentu od 85%,.

5. KO BOJNA - ukupan broj zaprimljenih zahtjeva ili predmeta za obradu je 558 a broj parcela u tim predmetima je 1.138 i uspješnom realizacijom od 87%.



6. KO NOVA BILA - ukupan broj zaprimljenih zahtjeva je 2.258, s ukupnim brojem parcela u tim predmetima 3.393 koji su u toku obrade, s obzirom da je objava za prijavu prava vlasništva na navedenim nekretninama kojim su se pozivala zainteresovane pravne i fizičke osobe trajao do sredine jula mjeseca 2023. godine. Faza izrade i realizacije predmeta, tek je počela sa radom i trajat će u narednom periodu.

7. KO TURBE – ukupan broj zaprimljenih zahtjeva za ovu KO je 2.429, s ukupnim brojem parcela u tim predmetima 3.377 i u toku su obrade, kao što je slučaj i sa KO Nova Bila.

Za područje Općine Travnik, do sada je realizirano pet katastarskih općina, dok su preostale dvije tek u fazi obrade zahtjeva i budućom realizacijom. Rezultati rješenosti predmeta su zadovoljavajući, ali svakako da su mogli biti i veći. Uzimajući u obzir činjenicu u preostalim nerješanim predmetima, u kojima preovladava nejasna identifikacija ili nepotpuna identifikacija parcela starog i novog premjera, kao i nepostojanje adekvatnih pravnih činjenica i dokaza koji bi opravdali upis vlasništva. Još jedan razlog relativno dobrih rezultata rješenosti predmeta, a kojim se može pohvaliti ZK ured, uzimajući otežavajuće okolnosti, jer je bio nedovoljan odziv stranka u fazi javnog poziva za prijavu prava vlasništva i dostavom pravnih osnova za upis vlasništva. Drugi je razlog da veći broj zgrada u užem gradskom području nije bio etažiran, što je reduciralo mogućnost prijave prava vlasništva nad etažnim jedinicama. Treći razlog, predstavljaju nepotpune i nejasne identifikacije, tako da su se gotovo svi projektni prijavni listovi morali pojedinačno revidirati po pitanju identifikacije nekretnina, što iziskuje dosta vremena i rada.

### **3.3. Broj zaprimljenih zahtjeva za upis prava vlasništva za područje Općine Vitez i procenat riješenosti tih zahtjeva**

1. KO VITEZ - ukupan broj zaprimljenih zahtjeva je 4.998 sa ukupnim brojem parcela u navedenim predmetima 7.213, sa uspješnom realizacijom od 65%. Takođe u okviru KO Vitez, jedna od otežavajućih okolnosti jeste postojanje više sudskih postupaka, koji se vode pred nadležnim sudom, a tiču se i stečajnog postupka privrednog društva „Vitezit“ iz Viteza. Naime veći dio nekretnina u državnom vlasništvu je bio upisan sa pravom korištenja ili raspolaganja u korist ovog privrednog društva ovo privredno društvo, nad kojim je u toku stečajni postupak.

### **3.4. Broj zaprimljenih zahtjeva za upis prava vlasništva za područje Općine Novi Travnik i procenat riješenosti tih zahtjeva**

1. KO NOVI TRAVNIK - ukupan broj zaprimljenih zahtjeva je 6.380 sa ukupnim brojem parcela u navedenim predmetima 7.651 i sa uspješnom realizacijom od 82,00 %.

2. KO STOJKOVIĆI – ukupan broj zaprimljenih zahtjeva je 1.176, i ukupnim brojem parcela u tim predmetima 1.782 koji su u toku obrade, s obzirom da je objava za prijavu prava vlasništva na navedenoj KO trajao do sredine jula mjeseca 2023.godine. Faza izrade i realizacije predmeta, tek je počela sa radom i trajaće u narednom periodu.

3. KO BUČIĆI – ukupan broj zaprimljenih zahtjeva je 2.075, i ukupnim brojem parcela u tim predmetima 3.286 koji su u toku obrade, s obzirom da je objava za prijavu prava vlasništva na navedenoj KO trajala do sredine jula mjeseca 2023.godine. Faza izrade i realizacije predmeta, tek je počela sa radom i trajaće u narednom periodu.

### **3.5. Broj zaprimljenih zahtjeva za upis prava vlasništva za područje Općine Busovača i procenat riješenosti tih zahtjeva**

1. KO BUSOVAČA - ukupan broj zaprimljenih zahtjeva je 3.800 sa ukupnim brojem parcela u navedenim predmetima 6.029 i sa uspješnom realizacijom od 87,00 %..

2. KO KAĆUNI - ukupan broj zaprimljenih zahtjeva je 2.239 sa ukupnim brojem parcela u navedenim predmetima 4.184 i sa uspješnom realizacijom od 91,00 %.

3. KO KUPRES - ukupan broj zaprimljenih zahtjeva je 811 sa ukupnim brojem parcela u navedenim predmetima 2.002 i sa uspješnom realizacijom od 89,00 %..

4. KO SOLAKOVIĆI - ukupan broj zaprimljenih zahtjeva ili predmeta je 2.874 sa ukupnim brojem parcela u navedenim predmetima 5.119 i sa uspješnom realizacijom od 91,00 %.

5. KO BARE - ukupan broj zaprimljenih zahtjeva ili predmeta je 2.610 sa ukupnim brojem parcela u navedenim predmetima 4.564 i sa uspješnom realizacijom od 90,00 %.

6. KO BUKOVCI - ukupan broj zaprimljenih zahtjeva ili predmeta je 1928 sa ukupnim brojem parcela u navedenim predmetima 3.706 sa uspješnom realizacijom od 89,00 %.

7. KO PUTIŠ - ukupan broj zaprimljenih zahtjeva je 2.650, i ukupnim brojem parcela u tim predmetima 4.676 koji su u toku obrade, s obzirom da je objava za prijavu prava vlasništva na navedenoj KO trajala do sredine jula mjeseca 2023.godine. Faza izrade i realizacije predmeta, tek je počela sa radom i trajeće u narednom periodu.

8. KO LUGOVI - ukupan broj zaprimljenih zahtjeva je 3.055, i ukupnim brojem parcela u tim predmetima 4.576 koji su u toku obrade.

9. KO SKRADNO - ukupan broj zaprimljenih zahtjeva je 1.881, i ukupnim brojem parcela u tim predmetima 3.118 koji su u toku obrade.

10. KO ROVNA - ukupan broj zaprimljenih zahtjeva je 1.366, i ukupnim brojem parcela u tim predmetima 2.329 koji su u toku obrade.

#### 4. ZAKLJUČAK

Uspostava novog premjera u zemljišnim knjigama Općinskog suda u Travniku, koji je realiziran u okviru Projekta registracije nekretnina dao je pozitivne rezultate i efekte. To su prije svega pokazatelji koje smo prezentovali u okviru istraživačkog dijela, gdje su sve KO u ogromnoj mjeri uspostavljene. Knjižno vlasništvo sa stanovišta uspostave novog premjera je jako važno, kako bi pravni promet nekretnina bio sigurniji, poslovanje i investiranje jednostavnije. S obzirom na činjenicu da je Projekat registracije nekretnina, važan projekat koji je dao mnogo pozitivnih efekata i ponudio ažurnije stanje zemljišnih knjiga i time otvorio put daljem nastavku održavanja takvog stanja od strane sadašnjih ili potencijalnih vlasnika.

Iz do sada prikazanih parametara koji prikazuju cjelokupnu sliku i faze realizacije Projekta evidencije nekretnina, može se reći da se Projekat smatra uspješnim. Svi pokazatelji u okviru pojedinačnih KO su zadovoljeni i ispunjena realizacija, s tendencijom da ovo nisu konačni rezultati realizacije Projekta, koji se mijenjaju svakim danom. Zajedničkim snagama, kako privremenih zemljišno-knjižnih asistenata, zemljišno-knjižnih referenata, uprave suda i drugih učesnika u realizaciji ovog Projekta pokazali su zavidno znanje, upornost u postizanju što boljih rezultata. To je evidentno kroz prikaz gore navedenih činjenica, a što Projekat čini uspješnim. Sredstva zajma Svjetske banke prema BiH u realizaciji ovog Projekta pokazala su se opravdanim jer je pravo vlasništva besplatnim putem ostvarilo više od 46.000 vlasnika ili suvlasnika, i upisano nešto više od 73.000 parcela po novom premjeru. Prikazani podaci odaju jasnu sliku da se rad isplatio, da su zemljišne knjige

ažurirane, faktičko stanje prenijeto u ZK i ogroman broj zadovoljnih vlasnika. To je sve doprinijelo i većem prilivu predmeta u redovnom postupku ZK ureda, sigurnijim pravnim prometovanjem, investicijama, i većim povjerenjem u zemljišne knjige.

Možemo konstatovati, da je uspješnost realizacije Projekta registracije nekretnina, zadovoljavajuća i sa stanovišta standarda i procentualne riješenosti ukupnog broja predmeta po KO, koji je iznad 80%, što su parametri o uspješnosti postignuti. Stari premjer koji egzistira u okviru Zemljišno-knjižnog ureda Općinskog suda u Travniku, predstavljao je složeniji rad u realizaciji Projekta, za razliku od nekih sudova koji nisu imali taj slučaj, ali u konačnici zadovoljstvo i pouzdanost u zemljišne knjige je zadržana.

Iako je realizacija upisa prava vlasništva za neke KO bila otežavajuća u pogledu prikupljanja dokaza i dokumentacije za upis u zemljišne knjige, upornost, znanje i iskustvo zemljišniknjižnih referenata na Projektu dalo je rezultate, što se vidi u statističkim podacima uspješnosti realizacije Projekta. Svi parametri i činjenice koji su prezentirani, ne bi bili mogući bez svesrdne podrške uprave Suda, prije svega Predsjednika, koji se maksimalno zalagao kako bi Projekat dao što bolje rezultate i ostvario cilj i svrhu. Zasigurno je da će se svi do sada neriješeni predmeti raditi i dalje, u skladu s mogućnostima i kapacitetima koje budu na raspolaganju kako Suda tako i pokrovitelja cijelog Projekta, Federalne uprave za geodetske i imovinsko pravne poslove FBiH.

## Literatura

1. Nedeljko F., Miljenko L.,(2008) Geodetsko-geoinformatički riječnik, Državna geodetska uprava R.Hrvatske, Zagreb.
2. Pravilnik o postupanju u zemljišno-knjižnim stvarima FBiH, ("Službene novine Federacije BiH", br. 5/2003, 10/2007, 80/2011,6/2022).
3. Babić, I.; Medić, D.; Hašić, E.; Povelakić, M., Velić L.:(2014): Komentar Zakona o stvarnim pravima F BiH, Privredna štampa Sarajevo,
4. Povelakić M.,(2021) Kome pripada građevinsko zemljište – povodom Prijedloga Zakona o građevinskom zemljištu Federacije BiH, Domaća i strana sudska praksa, God. XVIII, br. 90.
5. Povelakić M.,(2003) Reforma zemljišniknjižnog prava kao dio ukupne reforme građanskog prava, Zbornik radova sa Međunarodnog

- savjetovanja, "Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse" Pravni fakultet, Sveučilište Mostar, 1/2003.
6. Zakon o premjeru i katastru nekretnina ("Službeni list SRBiH", br. 22/84, 12/87, 26/90, 36/90, "Sl. list RBiH", br. 4/1993 - dr. uredba).
  7. Zakon o zemljišnim knjigama FBiH, („Službene novine Federacije BiH“, br. 58/02, 19/03, 54/04 i 32/19 - Presuda Ustavnog suda Federacije BiH broj: U-22/16).
  8. Zakon o stvarnim pravima FBiH, (Službene novine Federacije BiH», broj 66/13, i Zakon o izmjenama Zakona o stvarnim pravima FBiH (broj 100/13).
  9. Zakon o privremenoj zabrani raspolaganja državnom imovinom BiH i Odluka Visokog predstavnika kojom se donosi izmjena i dopuna Zakona o privremenoj zabrani raspolaganja državnom imovinom Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 18/2005, 29/2006, 85/2006, 41/2007, 74/2007, 99/2007, 58/2008 i 22/2022).
  10. Zakon o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo ("Službene novine Federacije BiH", br. 27/97, 11/98, 22/99, 27/99, 7/00, 32/01, 61/01, 15/02, 54/04, 36/06, 51/07, 72/08 i 23/09).
  11. Zakon o parničnom postupku FBiH, (Službene novine FBiH, br. 53/03, 73/05, 19/06, 98/15).
  12. Zakon o vanparničnom postupku FBiH, (Službene novine FbiH, br. 2/98, 34/04, 73/05, 98/14 i 11/21).
  13. Zakon o šumama FBiH, (Službene novine FBiH, br. 55/02).
  14. Uredba o šumama FBiH, ("Službene novine Federacije BiH", broj 1/94, 8/95, 58/02, 19/03, 2/06 i 8/06).
- Izveštaj OHR- o popisu Državne imovine, ("Službeni glasnik BiH", br. 18/2005).

## **LEGAL BASIS FOR THE OWNERSHIP REGISTRATION IN THE PROCEDURE OF REAL ESTATE HARMONISATION IN THE MUNICIPAL COURT IN TRAVNIK**

### **Abstract:**

The first systematic approach to land registration began with the arrival of the Austro-Hungarian authorities to Bosnia and Herzegovina. A survey was carried out (the so-called old survey), which remains the basis of the land register. In the meantime, the territory of Bosnia and Herzegovina has been surveyed several times, and today, along with the aforementioned survey, there is a land cadastre based on the so-called new survey, which was developed through aerial photogrammetric surveying of the land. The so-called "new survey" began 50 years ago, with the majority of the territory surveyed around the end of the 1960s and the beginning of the 1970s. Thus, in legal transactions, the data from the old survey, on which the land registers are based, and the cadastral data kept by the cadastral offices of political municipalities, based on the new survey, both exist.

Changes in land registration and cadastral data occurred concurrently, resulting in inconsistent data on title and possession rights, cadastral plot sizes, numbers, and culture. This makes it difficult to link legal relations recorded in land registers to survey data. Such a situation does not promote legal certainty in real estate transactions. According to the Law on Land Registers, land registers must be updated to reflect the data of the new survey.

In order to avoid or neutralize these complications as much as possible, the Real Estate Registration Project is currently being implemented, with the goal to harmonise cadastre and land registry data in terms of the identification and area of the existing real estates. This paper examines the effects of the Real Estate Registration Project and concludes that this Project resulted in updating the land register to reflect the actual situation on the ground. The advantages are numerous and include the harmonisation of real estate descriptions, surface area, and culture, which has increased trust in land registrations. Overall, the Project proved to be highly effective and groundbreaking. The real estate harmonisation initiative in the region of Municipal Court Travnik has yielded enviable outcomes over the years. This is reflected in a series of statistical data that are presented in the paper as a result of the Project's success and the public's perception of the importance of these results, as well as the continuation of updating the existing situation through regular land registry procedures.

### **Key words:**

kadastral parcel, survey, harmonisation, proprietorship, land registry, cadastre, possession.

## Prikaz knjige: HOLOKAUST I GENOCIDI: NEPODNOŠLJIVA LAKOĆA PONAVLJANJA

(Zarije Seizović, Studije holokausta i genocida,  
Univerzitet u Sarajevu – Fakultet političkih nauka, 2021.)

prikaz

Medina Fazlić\*

*„Dogodilo se jednom. Nije se smjelo dogoditi, ali dogodilo se.  
Ne smije se ponovno dogoditi, a moglo bi se.  
Zbog tog je nastava o holokaustu jako važna.“*  
(Goran Persson)

Kao izdavač, Fakultet političkih nauka Univerziteta u Sarajevu 2021. godine objavio je knjigu pod nazivom *Studije holokausta i genocida* autora dr. sc. Zarije Seizovića, redovnog profesora tog fakulteta.

Knjiga *Studije holokausta i genocida* predstavlja kratku studiju o fenomenu holokausta i genocida, a namijenjena je za studente drugog ciklusa studija Odsjeka sigurnosnih i mirovnih studija Fakulteta političkih nauka u Sarajevu. Također, knjigu mogu koristiti i studenti na doktorskom studiju, kao i drugi studenti na srodnim studijima. Knjiga se sastoji od dvanaest poglavlja na ukupno 220 stranica.

Samom fenomenu holokausta, u ovoj studiji, posvećena je manja pažnja. Tačnije, autor od samog Uvoda pa sve do osmog poglavlja, koje nosi naslov Poricanje, daje hronološki pregled razloga nastanka holokausta, njegovo trajanje i u konačnici poricanje istog. Autor je veću pažnju posvetio fenomenu genocida krenuvši od devetog poglavlja koje nosi naziv Genocid u Ruandi, da bi nas onda, kako teoretski tako i kroz praksu Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, Odjeljenja za ratne zločine Suda Bosne i Hercegovine, te, u nešto manjoj mjeri, kroz praksu Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu, proveo kroz tri preostala poglavlja. Razlog ovakvog pristupa prema ova dva

---

\* DUniverzitet u Sarajevu - Fakultet političkih nauka

fenomena, autor pojašnjava istorijskim i fenomenološkim nastankom, kao i međunarodno pravno definisanim pojmom genocid.

Ova studija pojašnjava pojmove i bitna obilježja drugih ratnih zločina. Autor ih daje iz metodoloških razloga, ali i zbog komparacije i diferencijacije genocida i ostalih ratnih zločina, prije svega zločina genocida kojeg posebno izdvaja od ostalih ratnih zločina, koji, u pravilu, nailazi na razumijevanje prije svega kao fenomen, a zatim kao međunarodni zločin sa njegovim bitnim obilježjima. Genocid je, kako navodi autor, specifičan u svojoj namjeri (*dolus specialis*), a ona je da se u cjelini ili djelimično uništi jedna određena skupina. Ukoliko ne razlikujemo genocid po ovom kriteriju, nauka i pojedinac padaju u zamku da zločin protiv civilnog stanovništva, zločin protiv ratnih zarobljenika, zločin protiv čovječnosti i dr. pogrešno proglašavaju genocidom. Zbog toga je veoma važno imati sudske presude kao jedini pravi, validan i meritoran izvor saznanja o počinjenim zločinima i njihovim izvršiocima.

Pri definisanju genocida dešavale su se greške primjenom kvantitativnog kriterija, tj. broja žrtava. Ne mora da znači da je neki ratni zločin genocid ako je došlo do lišavanja života nekog lica, jer postoji niz drugih radnji za izvršenje ovog međunarodnog zločina koji se, ako se počinji sa specifičnom namjerom potpunog ili djelimičnog istrebljenja, kvalifikuje kao genocid.

Najveća greška, kako u nauci tako i u praksi, jeste što se genocidom proglašavalo svako krivično djelo koje je činjeno prije nego je sam pojam pravno definisan i uveden u međunarodno krivično pravo kao zaseban zločin. Tek 1948. godine data je jasna definicija genocida i to u dokumentu pod nazivom *Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju ratnog zločina genocida*. U oblasti krivičnog prava postoji jedna maksima na globalnoj razini, a glasi: *Nema krivičnog djela ni kazne ako oni, kao takvi, nisu određeni zakonom (Nullum crimen sine lege nulla poena sine lege)*. Upravo je ovo razlog zašto fenomen holokaust nije definisan kao genocid, jer je počinjeno djelo, do tada nauci i struci nepoznato djelo, tek kasnije dobilo sva obilježja pravno definisanog međunarodnog zločina genocida.

Kako dalje piše autor, ni u 21. stoljeću historija holokausta nije u potpunosti rasvijetljena niti su posljedice istog doživjele pravni tretman u različitim segmentima života. Isti slučaj je bio i sa nizom drugih slučajeva masovnog ubijanja ljudi, a koji nose bitna obilježja krivičnog djela genocida: uništavanje Armena (Jermena) od strane Otomanske imperije (1915-1916.), za vrijeme Drugog svjetskog rata, holokaust nad Jevrejima od strane nacističke njemačke, zločin nad Romima i Srbima u Drugom svjetskom ratu, zločin Hutua



nad Tutsima u Ruandi i zločin nad Bošnjacima od 1992-1995. u Bosni i Hercegovini. Zločini u Ruandi i u Bosni i Hercegovini, presudama nadležnih međunarodnih krivičnih tribunala, utvrđeni su kao genocid, dok ostali pobrojani zločini to nisu jer su izvršeni prije nego je genocid definisan kao krivično djelo (međunarodni zločin), tj. prije stupanja na snagu *Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida*.

Autor se u ovoj studiji posebno osvrnuo na genocid u Ruandi i Bosni i Hercegovini. Kako to i sam autor navodi, kraj Drugog svjetskog rata donio je užas istrebljenja i koncentracijske logore ali i suočio svijet sa „zločinom koji nema ime“ (Winston Churchil). Međutim, sad kad imamo ime za zločine koji su počinjeni ili se čine, autor nedvojbeno iznosi svoj stav da se zločin u Ruandi, kao i onaj u Bosni i Hercegovini, mogao spriječiti, odnosno izbjeći. Mirovna misija UN-a bila je stacionirana u Ruandi od oktobra 1993., ali su iste te snage napustile zemlju u vrijeme nemira početkom aprila 1994. godine. Sve što je trebalo uraditi jeste pojačati mirovne snage i napore u rješavanju situacije, a učinjeno je suprotno. Na isti način je ignorisana i situacija u Bosni i Hercegovini, a rezultat iste je genocid u Srebrenici. Oba ova slučaja su očit primjer neefikasnosti UN-a i suprotstavljenih interesa unutar same organizacije, koji su vodili do nedopustivog ignorisanja masovnih zločina uključujući i genocid.

Na samom kraju ove kratke studije, autor nudi i rješenje za Bosnu i Hercegovinu:

„Dok se Bošnjaci zalažu da se u državnom parlamentu usvoji zakon o *Zabrani negiranja genocida*, sasvim je razumljivo (istina, teško se može pravdati) protivljenje tome od strane srpske zajednice (intelektualaca, političara i običnih ljudi), iz razloga što se osjećaju prozvanim i jedini, kao narod, stavljeni na stub srama. Metodološki i faktografski ispravan put bi bio predložiti usvajanje Zakona o zabrani negiranja svih ratnih zločina, čime bi pripadnicima sva tri konstitutivna naroda ali i pripadnicima 'Ostalih' bilo odredbom krivičnog prava zapriječena kazna za negiranje *svih* ratnih zločina. Selektivan pristup – pri čemu jedni negiraju a drugi to brane (koji se može notirati u

svim etničkim korpusima) godinama predstavlja blokadu usvajanja zakona koji bi sve tretirao jednako: žrtve i zločince i konačno one koji negiraju zločine i bio u skladu sa temeljnim principom vladavine prava – jednakost svih pred zakonom.“

Čitajući ovu interesantnu i za Bosnu i Hercegovinu važnu studiju i uviđajući težinu i složenost pojma genocida, ne može se izbjeći a da sve to ne poveže sa onim što se dešava u Palestini, tačnije u Gazi. Prema međunarodnoj definiciji genocid je svaki akt počinjen u namjeri da se uništi, u cjelini ili djelimično nacionalna, etnička, rasna ili religijska grupa. To se upravo dešava u Palestini. I ne samo to – i dalje UN i Vijeće sigurnosti ne poduzimaju ništa po pitanju sprečavanja genocida, koji se čini na ovom području. Da li su i ovaj put razlozi za šutnju i nedjelovanje političke prirode ili je u pitanju sukob prava i morala? Jedno je sigurno da, u ovom momentu, ne postoji interes da se zaustavi ubijanje nedužnih civila, djece, zarobljenika, iako je jasno da se ovom šutnjom krše sve četiri Ženevske konvencije, kao i pravila ratovanja i čine strašni zločini koji će, nadati se, biti procesuirani pred stalnim Međunarodnim krivičnim sudom.

## KRIMINOLOGIJA I RATNI ZLOČINI (Criminology and Atrocity Crimes)

prikaz

Mirza Buljubašić\*

U sedmom izdanju "The Oxford Handbook of Criminology" objavljenom 2024. godine temeljito se preispituju i nadograđuju kriminološke discipline kroz prizmu savremenih izazova i konteksta. Sedmo izdanje, pod uredničkom palicom Alison Liebling, Shadd Maruna i Lesley McAra, ne samo da ažurira svako od objavljenih poglavlja u ranijim izdanjima u skladu s trenutnim razvojem u polju, već uvodi i niz novih poglavlja koja odražavaju promjene u "duhu vremena" kriminologije, a koje su akumulirane tokom proteklih decenija. Ovo izdanje markantno proširuje raspravu o tradicionalnim i novonastalim temama kroz angažman nove generacije autora. Teme poput penalnog odlučivanja, komparativne kriminologije, te razvojne i životne kriminologije svjedoče o širini i dubini pristupa kojim se sedmo izdanje odlikuje. Također, dragocjen doprinos je primjena "mrežnog mišljenja" na kriminologiju koja ilustruje kako društvene strukture i relacije mogu objasniti pojave poput organizovanog kriminala i nasilja, te razmatranja penalnog abolicionizma odražavajući globalne pokrete ka dekarceraciji koji su dobili na zamahu. Sedmo izdanje također tematizira utjecaj digitalnog društva na kriminal, sigurnost, nadzor i policijsko djelovanje, posebno u kontekstu 'pametnih gradova', naglašavajući kako nove tehnologije simultano mogu povećati ranjivost na kriminal i pojačati društvenu kontrolu. "The Oxford Handbook of Criminology" nije samo vrhunski akademski izvor, već postaje platforma za dalji dijalog o budućnosti društvenog poretka i pravde. Kao takav, ovaj priručnik nezaobilazno ostaje ključni resurs za sve kriminologe koji teže da svoja istraživanja i praksu usklade s najnovijim teorijskim i metodološkim dostignućima u polju.

---

\* *PhD LL.M. Postdoc istraživač Nizozemskog instituta za istraživanje kriminala i podrške krivičnom pravosuđu; viši asistent na Fakultetu za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu.*

Značajan novitet u izdanju jeste poglavlje o ratnim zločinima<sup>1</sup> koje su zajednički napisali Andy Aydın-Aitchison, Mirza Buljubašić i Barbora Holá. Poglavlje se bavi proučavanjem ratnih zločina kroz prizmu kriminologije. Ova tema je dobila na značaju posebno nakon što je Evropsko društvo za kriminologiju održalo svoju osamnaestu godišnju konferenciju u Sarajevu 2018. godine, gradu koji je simbol dugotrajnih ratnih stradanja i opstojnosti u teškim uslovima. Sarajevo, grad koji je pretrpio najdužu opsadu u modernoj historiji ratovanja, bio je idealna pozadina za diskusiju o ratnim zločinima, što je bio i fokus konferencije.

Historija kriminologije u kontekstu ratnih zločina doživjela je nekoliko "lažnih svitanja" prije nego što je došlo do ozbiljnijeg i kontinuiranog angažmana nakon ratova i genocida u Ruandi i bivšoj Jugoslaviji tokom devedesetih godina prošlog stoljeća. Pravne promjene, uključujući međunarodne krivične procese, koji su započeli devedesetih godina omogućili su kriminolozima da pristupe bogatom izvoru materijala za istraživanje. Dalje, u poglavlju se razmatra kako se kriminologija bavila ili nije bavila ratnim zločinima tokom dvadesetog stoljeća; tvrdi se da su ne samo pravni već i geopolitički utjecaji oblikovali kriminološki odgovor na ratne zločine.

Jedan od ključnih segmenata rada bavi se sociologijom prava o ratnim zločinima. Ova tema je detaljno obrađena kroz prizmu razlika između 'običnih' krivičnih djela i ratnih zločina, gdje David Scheffer predlaže sistematičnu analizu kojom bi se objedinile različite aktivnosti i pravni tokovi pod općim nazivom zvjerski (eng. atrocity) zločini. Scheffer koristi Durkheimov jezik koji ratne zločine opisuje kao one koji "šokiraju savjest čovječanstva". Rad se također osvrće na etiologiju, odnosno uzroke i procese koji dovode do ratnih zločina. Raspravlja se kako je kriminologija, iako kasno pristupila istraživanju ratnih zločina, ipak uspjela ponuditi vrijedne interdisciplinarne perspektive koje mogu obogatiti razumijevanje kompleksnih fenomena povezanih s uzrocima ratnih zločina. Naglasak je na tome kako kriminologija može pružiti multidisciplinarne uvide, integrišući pravne, sociološke, psihološke i druge aspekte u analizu ratnih zločina. U radu se također ističe važnost saradnje između kriminologije i drugih disciplina poput historije i političkih nauka, kako bi se omogućilo dublje razumijevanje ratnih zločina. Naprimjer, kroz multidisciplinarni pristup moguće je identificirati kako strukturni i

---

<sup>1</sup> U ovome prikazu, izraz "ratni zločini" odnosi se na protivpravna djela ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti, genocida i zločina agresije.

kontekstualni faktori utječu na pojavu i dinamiku ratnih zločina. Poglavlje se također osvrće na kaznu i kažnjavanje za ratne zločine koji su *sui generis*. Raspravlja se o razvoju različitih međunarodnih sudova i tribunala od ranih 1990-ih i s njima povezanom pokretu za ljudska prava koji je usmjeren na 'okončanje nekažnjivosti' za ratne zločine, a ratni zločini su prikazani kao kolektivni, organizirani i masovni akti nasilja, često počinjeni s političkim ciljevima, i protežu se daleko izvan individualnih počinitelja i žrtava. Ovi zločini predstavljaju izazove za penološke teorije i dovode ih u pitanje. U poglavlju se ističe kako krivičnopravni sistemi, bilo da su međunarodni ili nacionalni, imaju svoje specifičnosti koje rezultiraju različitim postupanjem s ratnim zločinima. Kazne za ratne zločine često podrazumijevaju izolaciju počinitelja u nacionalnim zatvorima zemalja koje izvršavaju međunarodne presude, dovodeći do nejednakog tretmana i izolacije od ostalih zatvorenika. Ovo umanjuje međunarodni karakter kazne jer sud ima ograničenu kontrolu nad izvršenjem. Istraživanja u kontekstu međunarodnog i nacionalnog kažnjavanja pokazuju da zatvorski tretman i društvena reintegracija ostaju ključni izazovi za učinkovitost kažnjavanja za ratne zločine.

Zaključno, u radu se reflektira o budućnosti kriminologije ratnih zločina, ističući nužnost kontinuiranog rada. Film Jasmile Žbanić "Quo Vadis, Aida?" koristi se kao snažan podsjetnik na potrebu za dubljim razumijevanjem i preventivnim djelovanjem kako bi se spriječilo ponavljanje ratnih zločina. Film detaljno portretira genocid u Srebrenici i pažljivo promatra postgenocidno društvo, naglašavajući imperativ da se kriminolozi i društveni naučnici dublje angažuju u razumijevanju i politikama suprotstavljanja ratnim zločinima.

# USTAVNI SUD BOSNE I HERCEGOVINE

sudska praksa

Pripremio: **Miodrag N. Simović\***

**NADLEŽNOST USTAVNOG SUDA U PITANJIMA KOJA MU JE  
PROSLIJEDIO BILO KOJI SUD U BOSNI I HERCEGOVINI U POGLEDU TOGA  
DA LI JE ZAKON, O ČIJEM VAŽENJU NJEGOVA ODLUKA ZAVISI,  
KOMPATIBILAN S USTAVOM BIH, S EVROPSKOM KONVENCIJOM ZA  
ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I OSNOVNIH SLOBODA I NJENIM  
PROTOKOLIMA ILI SA ZAKONIMA BOSNE I HERCEGOVINE**

Član 2. st. 2. i 3. i čl. 5, 12. i 18. Zakona o uzurpacijama i dobrovoljačkim kompetencijama („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 8/20)

Osporene odredbe Zakona o uzurpacijama i dobrovoljačkim kompetencijama, koje regulišu pitanje državne imovine koja nije predmet Sporazuma o sukcesiji niti je pod zabranom raspolaganja, u skladu su sa čl. I/1, III/3.b) i IV/4.e) Ustava Bosne i Hercegovine. Republika Srpska ima nadležnost da propiše da državno zemljište, na kojem ne postoje uslovi da se uzurpantu prizna pravo vlasništva na uzurpaciji ili dobrovoljačkoj kompetenciji, odredi i evidentira na tom zemljištu nosioca vlasništva javnog prava - na način kako to sporni zakon propisuje.

Iz obrazloženja:

U konkretnom slučaju, Ustavni sud smatra da je *ratio legis* spornog zakona propisivanje uslova i postupka u kojem se utvrđuje da li se uzurpantu ili dobrovoljcu, odnosno njegovom pravnom sljedniku, može priznati pravo vlasništva na uzurpiranom zemljištu ili zemljištu koje se smatra dobrovoljačkom kompetencijom. Ustavni sud podsjeća da se spornim zakonom (član 1.) propisuju uslovi i postupak za raspravljanje imovinskopravnih odnosa nastalih uzurpacijom zemljišta koje je do 6. aprila

---

\* Redovni član ANUBiH, profesor emeritus

1941. godine bilo „državna svojina (bivši erar)“, kao i na dobrovoljačkim kompetencijama. Dakle, osporenim odredbama spornog zakona javna vlast Republike Srpske rješava pravni status lica koja su u višedecenijskom posjedu uzurpiranog zemljišta ili dobrovoljačkih kompetencija, odnosno ispunjava svoju pozitivnu obavezu da riješi njihov pravni status. Samo ono uzurpirano zemljište na kojem se prema odredbama spornog zakona ne priznaje pravo vlasništva uzurpantu, upisat će se prema odredbi člana 18. stav 1. spornog zakona u korist nosioca vlasništva javnog prava na tom zemljištu.

Ustavni sud zapaža da, suprotno navodima iz zahtjeva, uzurpirano zemljište i dobrovoljačke kompetencije nesporno ne ulaze u državnu imovinu koju je BiH dobila po osnovu Sporazuma o sukcesiji jer uzurpacije nisu „[n]epokretna državna imovina bivše SFRJ“ niti se na njih primjenjuje Zakon o privremenoj zabrani raspolaganja državnom imovinom Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“ br. 18/05, 29/06, 85/06, 32/07, 41/07, 74/07, 99/07, 58/08 i 22/22) (vidi član 1. st. 2, 3. i 4. navedenog zakona), kao ni Zakon o pretvorbi društvene svojine („Službeni list Republike Bosne i Hercegovine“ broj 33/94) (vidi član 1. stav 4. navedenog zakona). Imajući to u vidu, Ustavni sud smatra da se imovina koja je predmet spornog zakona - može dovesti u vezu s praksom Ustavnog suda iz predmeta broj U-4/20.

Stoga, Ustavni sud smatra da Republika Srpska ima nadležnost da reguliše pretvorbu društvene/državne imovine koja nije predmet Sporazuma o sukcesiji niti je obuhvaćena Zakonom o zabrani raspolaganja ili Zakonom o pretvorbi, niti je ovakva imovina u praksi Ustavnog suda U-1/11, U-8/9, U-4/21 i U-10/22 označena kao državna imovina čiji se titular može odrediti samo zakonom koji se treba donijeti na državnom nivou. U kontekstu osporenih odredbi spornog zakona, to podrazumijeva da, nakon provedenog postupka koji sporni zakon propisuje i ukoliko uzurpant ne bude ispunjavao uslove za upis prava vlasništva, Republika Srpska može odrediti i evidentirati na tom zemljištu nosioca vlasništva javnog prava iz člana 22. Zakona o stvarnim pravima („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 124/08, 3/09, 58/09, 95/11, 60/15, 18/16 i 107/19), kako je to propisano članom 3. spornog zakona.

Ustavni sud smatra da na drugačije odlučenje ne može uticati na to što ovakvo rješenje nije bilo sadržano u ranijim propisima bivše SRBiH ili Republike Srpske, pa se neće posebno baviti odredbama tih zakona.

*(Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine,  
broj U-28/22 od 21. marta 2024. godine.)*

## **PRAVO LICA DA NE BUDE PODVRGNUTO MUČENJU, NEČOVJEČNOM ILI PONIŽAVAJUĆEM TRETMANU ILI KAZNI**

### **Procjena rizika od budućeg zlostavljanja**

**Postoji povreda apelantovog prava iz člana II/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 3. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda zato što u osporenim odlukama nisu cijenjeni apelantovi navodi iz kojih proizlazi da je on već bio izložen postupanju protivnom članu 3. ove konvencije, a što je bilo neophodno prilikom procjene rizika od budućeg zlostavljanja.**

Iz obrazloženja:

Prema ustaljenoj praksi, u procjeni rizika od budućeg zlostavljanja potrebno je uzeti u obzir činjenicu da je podnosilac zahtjeva iznio vjerovatan slučaj da je bio podvrgnut zlostavljanju protivnom članu 3. Evropske konvencije u prošlosti. Činjenica zlostavljanja u prošlosti pruža snažnu indicaciju budućeg, stvarnog rizika od postupanja protivnog članu 3. Evropske konvencije, u slučajevima u kojima je podnosilac zahtjeva napravio uopšteno koherentan i vjerodostojan prikaz događaja koji je u skladu s informacijama iz pouzdanih i objektivnih izvora o opštem stanju u dotičnoj državi. U takvim okolnostima, na nadležnim organima je da otklone sve sumnje o tom riziku (vidi Evropski sud za ljudska prava, *J. K. i drugi protiv Švedske*, presuda od 23. augusta 2016. godine, predstavka broj 59166/12, tač. 99–102).

Nadležni organi nisu uopšte razmotrili, ni na jednoj instanci, apelantovu tvrdnju da su ga pripadnici Nacionalne sigurnosti Irana, kada su saznali da je ateista, mučili dok je bio pritvoren. Apelantovi navodi u tom dijelu su vrlo ozbiljni, te moraju biti uzeti u razmatranje i provjereni, a to nije učinjeno u ovom predmetu. Pored toga, ukoliko bi se dala „prednost“ apelantu prilikom procjene vjerodostojnosti njegovog iskaza, posebno dijela iskaza koji su prihvatili nadležni organi i sud, a to je da je apelanta Nacionalna sigurnost „evidentirala u sistem“ kao ateistu, Ustavni sud smatra da ne postoje jasne garancije da bi apelant zaista bio samo pod „nadzorom“ u slučaju kada bi bio vraćen u Iran. Stoga, Ustavni sud smatra da je u konkretnom slučaju neophodno da nadležni organi rigorozno ispituju cijeli apelantov iskaz, kao i dokaze kojima potvrđuje svoj iskaz. Ustavni sud napominje da u slučaju da utvrde određena odstupanja u apelantovom iskazu, nadležni organi trebaju omogućiti apelantu da ponudi zadovoljavajuće objašnjenje za ta odstupanja i da to objašnjenje takođe moraju cijeniti.



Imajući u vidu navedeno, odnosno da u osporenim odlukama nisu cijenjeni apelantovi navodi da su ga pripadnici Nacionalne sigurnosti, nakon što su otkrili da je ateista, pritvorili i mučili, Ustavni sud smatra da nadležni organi nisu u skladu sa standardima iz člana 3. Evropske konvencije cijenili postojanje stvarnog rizika od postupanja suprotnog tom članu - u slučaju vraćanja apelanta u Iran.

*(Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine,  
broj AP-2695/21 od 30. novemba 2023. godine.)*

## **PRAVO NA SLOBODU I SIGURNOST**

### **Pritvor**

**Postoji povreda člana II/3.d) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 5. stav 3. u vezi sa stavom 1. tačka c) Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda kada Osnovni sud nije u roku propisanom članom 202. stav (1) Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske izvršio kontrolu opravdanosti apelantičinog pritvora.**

Iz obrazloženja:

Sudska kontrola pritvora mora biti automatska i ne smije zavisiti od prethodnog zahtjeva pritvorene osobe (vidi Evropski sud za ljudska prava, *Vakhitov i ostali protiv Rusije*, presuda od 31. januara 2017. godine, predstavke br. 18232/11, 42945/11 i 31596/14, tačka 48. s daljnjim referencama). Takav zahtjev ne samo da bi promijenio prirodu zaštitne mjere predviđene članom 5. stav 3. Evropske konvencije, već bi čak mogao poništiti njenu svrhu zaštite – zaštita pojedinca od proizvoljnog lišenja slobode tako što će osigurati da čin lišenja slobode podliježe nezavisnoj sudskoj kontroli (vidi Evropski sud za ljudska prava, *Lutsenko protiv Ukrajine*, presuda od 3. jula 2012. godine, predstavka broj 6492/11, tačka 85). Tekst člana 5. stav 3. Evropske konvencije ne predviđa nikakve moguće izuzetke od tog zahtjeva, čak ni na osnovu prethodnog sudskog angažmana. Drugačiji zaključak bi bio u suprotnosti s jasnim značenjem teksta navedene odredbe (*Vakhitov i ostali protiv Rusije*, tačka 51, s daljnjim referencama).

Ustavni sud zapaža da je Tužilaštvo u odgovoru na apelaciju navelo da se kašnjenje od „samo 17 dana“ u vršenju kontrole apelantičinog pritvora - ne može smatrati prekomjernim i rezultirati kršenjem člana 5. Evropske konvencije. Međutim, suprotno razumijevanju Tužilaštva, nepostupanje suda u skladu sa zakonskim rokovima kod kontrole pritvora - ne potpada pod

nepravilnost, odnosno propust koji se naknadno može ispraviti, u smislu člana 5. stav 1. Evropske konvencije (*mutatis mutandis*, Evropski sud za ljudska prava, *Hađi protiv Hrvatske*, presuda od 1. jula 2010. godine, broj predstavke 42998/08, tačka 24. s daljnjim referencama). U tom smislu, Ustavni sud ponovno podsjeća na obavezu da se, u redovnim vremenskim intervalima, preispita opravdanost produžetka pritvora i da ti vremenski intervali ne pređu zakonom propisane rokove (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj AP-593/22 od 20. aprila 2022. godine, stav 28, dostupna na [www.ustavnisud.ba](http://www.ustavnisud.ba)).

Shodno tome, u odsustvu odgovarajućih provjera zakonitosti apelantičinog pritvora, Ustavni sud smatra da u konkretnom slučaju neopravdano kašnjenje od 17 dana ne ispunjava uslov „promptnosti“ propisan u prvoj rečenici člana 5. stav 3. Evropske konvencije. Uz to, navedeni propust u apelantičinom slučaju nije konzistentan ni sa svrhom člana 5. stav 1. tačka c) Evropske konvencije, koja štiti osobu od arbitrarnog pritvora.

*(Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine,  
broj AP-4142/22 od 23. marta 2023. godine.)*

## **PRAVO NA SLOBODU I BEZBJEDNOST**

### **Pravo na odbranu**

**Postoji kršenje prava iz člana II/3.d) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 5. stav 1. tačka c) i stav 3. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda kada su redovni sudovi propustili da navedu konkretne okolnosti koje opravdavaju zaključak da bi puštanje apelanta na slobodu rezultiralo vanrednim okolnostima usljed stvarne, a ne apstraktne prijetnje narušavanju javnog reda - u smislu odredbe člana 197. stav 1. tačka g) Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske.**

Iz obrazloženja:

Ustavni sud smatra da su redovni sudovi, više puta se oslanjajući na težinu početnih razloga koji su opravdavali apelantov pritvor, s protekom vremena propustili da navedu konkretne razloge zašto bi ukidanje pritvora apelantu imalo negativan uticaj na društvo, odnosno na javni red. Samo ukazivanje na težinu krivičnog djela, okolnosti u kojima je to djelo počinjeno i reakciju javnosti - ne može zamijeniti propuštanje davanja konkretnih razloga za apelantovo daljnje pritvaranje po ovom pritvorskom osnovu. Redovni sudovi su propustili da pruže dovoljne razloge, zasnovane na relevantnim

činjenicama, koji mogu pokazati da bi, i nakon proteka skoro pune dvije godine, puštanje apelanta na slobodu zaista narušilo javni red.

Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud zaključuje da su redovni sudovi apelantu produžili pritvor na osnovu stereotipnih razloga koji se, nakon proteka ovako dugog vremena od nešto manje od dvije godine, više ne mogu smatrati relevantnim i dovoljnim. Zbog toga Ustavni sud smatra da je došlo do povrede apelantovog prava iz člana 5. stav 1. tačka c) i stav 3. Evropske konvencije.

Ustavni sud podsjeća da je u svojoj dosadašnjoj praksi usvojio stav da, s obzirom na temporalni karakter rješenja o određivanju i produženju mjere pritvora, u situaciji kada utvrdi da je lišavanje slobode apelanta po pobijanoj odluci redovnog suda rezultiralo povredom prava na slobodu i bezbjednost, ali da je u trenutku donošenja odluke Ustavnog suda lišavanje slobode prema pobijanim odlukama isteklo - dovoljno da utvrdi povredu ustavnog prava i ukaže na učinjene propuste u postupku određivanja mjere pritvora (vidi, između ostalih, Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj AP-4531/15 od 8. decembra 2015. godine, tač. 68 i 69, s referencama na relevantnu praksu Ustavnog suda, dostupna na [www.ustavnisud.ba](http://www.ustavnisud.ba)). Zbog toga, u konkretnom slučaju Ustavni sud samo deklarativno utvrđuje povredu u odnosu na osporena rješenja. Pri tome, Ustavni sud naglašava da je potrebno da redovni sudovi, pri eventualno daljnjem produženju mjere pritvora, po osnovu člana 197. stav 1. tačka g) Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 53/12, 91/17, 66/18 i 15/21), osiguraju poštovanje garancija iz člana II/3.d) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 5. Evropske konvencije

*(Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine,  
broj AP-1017/23 od 21. marta 2024. godine.)*

## **PRAVO NA PRAVIČNO SUĐENJE**

### **Pravo na odbranu**

**Postoji povreda prava iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. i stav 3. tačka c) Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda jer apelant u krivičnom postupku koji je vođen protiv njega zbog krivičnog djela za koje se može izreći kazna zatvora do deset godina nije imao izabranog branioca, niti mu je sudija postavio branioca, koji bi ga zastupao do pravosnažnosti presude. Za navedeno**

**krivično djelo zakonom je propisana obavezna odbrana, a Okružni sud, držeći se ograničenja iz člana 320. Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske kojim su propisane granice ispitivanja presude, nije u skladu sa članom II/6. Ustava Bosne i Hercegovine na konkretan slučaj direktno primijenio odredbe Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, koje prema članu II/2. Ustava Bosne i Hercegovine imaju snagu ustavnih odredbi i imaju prioritet nad Zakonom o krivičnom postupku Republike Srpske.**

Iz obrazloženja:

Ustavni sud ponavlja da je zakonom propisano kada osumnjičeni, odnosno optuženi mora imati branioca (član 53. ZKPRS - Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske, „Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 53/12, 91/17, 66/18 i 15/21). Budući da apelant u apelaciji navodi da mu je povrijeđeno pravo na pravično suđenje zbog povrede ZKPRS učinjene u prvostepenom postupku, a kako nije izjavio žalbu protiv prvostepene presude, Okružni sud nije, po službenoj dužnosti, „poštujući“ granice ispitivanja presude iz člana 320. ZKPRS, ispitivao eventualnu povredu ZKPRS, jer na tu povredu niko nije ukazao. Međutim, iz prvostepene presude je jasno da apelant u prvostepenom postupku nije imao branioca već se sam, kao ugostiteljski tehničar, star 25 godina, lošeg imovnog stanja, branio od optužbe za krivično djelo za koje se može izreći kazna zatvora do 10 godina, što podrazumijeva i 10 godina.

U vezi s tim, Ustavni sud ukazuje na član II/2. Ustava Bosne i Hercegovine kojim je propisano da se prava i slobode određene u Evropskoj konvenciji i njenim protokolima direktno primjenjuju u Bosni i Hercegovini, te da imaju prioritet nad svakim drugim zakonom. Pored toga, prema izričitoj odredbi člana II/6. Ustava Bosne i Hercegovine, „Bosna i Hercegovina i svi sudovi, ustanove, organi vlasti, te organi kojima posredno rukovode entiteti ili koji djeluju unutar entiteta podvrgnuti su, odnosno primjenjuju ljudska prava i osnovne slobode na koje je ukazano u stavu 2.“ Dakle, na ovaj način je utvrđena ustavna obaveza svih sudova da u postupcima koje vode i odlukama koje donose u okviru svoje nadležnosti - neposredno primjenjuju standarde ljudskih prava i osnovnih sloboda uspostavljene Evropskom konvencijom i njenim protokolima, koji zapravo imaju snagu ustavnih odredbi, što podrazumijeva da su hijerarhijski više od svakog zakona, pa i od ZKPRS.

Iz navedenog proizlazi da je i Okružni sud, nezavisno od ograničenja koja proizlaze iz odredbi člana 320. ZKPRS, kojim su propisane granice ispitivanja presude, bio obavezan da na konkretan slučaj direktno primijeni

odredbe Evropske konvencije, što je u konkretnom slučaju izostalo. Pri tome, nije odlučujuće da li je ZKPRS takvo postupanje striktno propisivao budući da prema Ustavu Bosne i Hercegovine odredbe Evropske konvencije imaju prioritet nad svim drugim zakonima i moraju se direktno primjenjivati. Navedenim postupanjem Okružni sud je propustio da apelantovo pravo na odbranu, koje je povrijeđeno u nižestepenom postupku propustom da se najprije ispune zahtjevi domaćeg prava, tj. primijeni član 53. ZKPRS prema kojem je sudija bio obavezan apelantu postaviti branioca imajući u vidu zapriječenu kaznu za krivično djelo koje je apelantu potvrđenom optužnicom stavljeno na teret - ispuni zahtjeve člana 6. stav 3. tačka c) Evropske konvencije i nadoknadi preispitivanjem nižestepene odluke u činjeničnom i pravnom smislu.

*(Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine,  
broj AP-2044/20 od 5. oktobra 2021. godine.)*

## **PRAVO NA PRAVIČNO SUĐENJE**

### **Izuzeće člana disciplinske komisije Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine**

**Došlo je do povrede apelanticeinog prava na nepristrasnost suda, kao aspekta prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda jer apelanticein zahtjev za izuzeće nije razmotren u svjetlu objektivnog testa i percepcije vanjskog posmatrača s obzirom na sadržaj dokaza u kojima se spominje ime člana Prvostepene disciplinske komisije, koje je Prvostepena disciplinska komisija cijenila u vezi s apelanticeinom disciplinskom odgovornošću.**

Iz obrazloženja:

Za utvrđivanje nepristrasnosti Evropski sud cijeni kako subjektivni tako i objektivni test. Subjektivni test se odnosi na ličnu nepristrasnost članova vijeća i ona se pretpostavlja dok se ne dokaže suprotno (AP-1785/06, tačka 48). Kod objektivnog testa čak i dojam može imati određenu važnost, te se u obzir moraju uzeti i nacionalni postupci za osiguranje nepristrasnosti, te pravila o isključenju i izuzeću sudija. Naime, svrha takvih postupaka je upravo uklanjanje svake razumne sumnje u pogledu nepristrasnosti dotičnog sudije ili suda kako bi se u demokratskom društvu podsticalo povjerenje javnosti u sudove (vidi Evropski sud za ljudska prava, *Paunović protiv Srbije*, presuda od 3. decembra 2019. godine, predstavka broj 54574/07, tač. 35. i 36). U

konkretnom slučaju nije se radilo o subjektivnom, već o objektivnom testu i dojmu iz vizure vanjskog posmatrača (objektivni test).

Za Ustavni sud je ključna činjenica da je tužilac B. bio član Prvostepene disciplinske komisije, ali i VSTV-a (Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine) kao cjeline i da je spomenut, u ne baš pozitivnom kontekstu, u apelantinoj elektronskoj komunikaciji koju je Prvostepena disciplinska komisija cijenila u vezi s apelanticinom disciplinskom odgovornošću. Prema mišljenju Ustavnog suda, navedena okolnost je *prima facie* ukazivala na razumnu sumnju u nepristrasnost suda s aspekta objektivnog testa, odnosno dojma koji se ostavlja. Međutim, predsjednik VSTV-a i Drugostepena disciplinska komisija su odbili apelanticin zahtjev za izuzeće tužioca B., a da navedenoj okolnosti nisu dali nikakav značaj, što je zabrinjavajuće, posebno jer se radi o VSTV-u. Naime, Ustavni sud je u svojoj praksi naveo da su u demokratskom društvu nezavisnost i nepristrasnost sudstva od temeljne važnosti za povjerenje društva u pravosudni sistem, pri čemu je posebna odgovornost na VSTV-u koji kao svoju viziju i misiju navodi kontinuirani doprinos učvršćivanju vladavine prava i osiguravanju nezavisnog, nepristrasnog i profesionalnog pravosuđa u Bosni i Hercegovini (AP-222/20, tačka 102).

U okolnostima konkretnog slučaja Ustavni sud zaključuje da VSTV apelanticine razloge za izuzeće tužioca B. nije razmotrio u svjetlu objektivnog testa i percepcije vanjskog posmatrača. Pri tome, okolnost da se radilo o komisiji od tri člana ili vijeću kao cjelini - ne mijenja stav Ustavnog suda da, zbog dojma i percepcije javnosti, sastav Prvostepene disciplinske komisije, odnosno VSTV-a nije nudio dovoljno jamstva kako bi se isključila svaka legitimna dilema u pogledu nepristrasnosti.

U kontekstu navedenog, Ustavni sud smatra da je potrebno, s ciljem zaštite apelanticinih ustavnih prava, ukinuti konačnu odluku VSTV-a, te predmet vratiti VSTV-u kako bi donio novu odluku u skladu s garancijama iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

*(Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine,  
broj AP-3158/23 od 18. januara 2024. godine.)*

## **PRAVO NA PRAVIČNO SUĐENJE**

### **Blagovremenosti zahtjeva za obnovu ekološke dozvole**

**Postoji kršenje prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu**

**ljudskih prava i osnovnih sloboda kada iz obrazloženja osporene presude Vrhovnog suda proizlazi da nije dato adekvatno obrazloženje za zaključak da je rok iz člana 5. stav 2. Pravilnika o postupku revizije i obnavljanja ekoloških dozvola za podnošenje zahtjeva za obnovu ekološke dozvole instruktivni rok i da ne utiče na pravilnost i zakonitost presude Okružnog suda jer se ne radi o zakonskom roku, već o roku koji je propisan podzakonskim aktom.**

Iz obrazloženja:

Ustavni sud ukazuje da je odredbama člana 94. ZZŽS (Zakon o zaštiti životne sredine - „Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 71/12, 79/15 i 70/20) propisana revizija i obnavljanje ekološke dozvole na način da je propisano da organ nadležan za izdavanje ekološke dozvole vrši svakih pet godina reviziju i obnavljanje izdate ekološke dozvole i obnavlja dozvolu, mijenjajući po potrebi uslove iz dozvole. S druge strane, Ustavni sud zapaža da su postupak revizije i obnavljanja ekoloških dozvola, te u sklopu toga i rok za podnošenje zahtjeva za obnovu ekološke dozvole odgovornom licu, kao i posljedice nepostupanja u tom roku, bliže utvrđeni odredbama Pravilnika o postupku revizije i obnavljanja ekoloških dozvola („Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 28/13 i 104/17). Ustavni sud, pri tome, naglašava da je Pravilnik donesen na osnovu člana 94. stav 5. ZZŽS, kojim je dato ovlaštenje nadležnom ministru da donese propis kojim se utvrđuje postupak revizije i obnavljanja ekoloških dozvola. Dakle, Pravilnik, čijim odredbama je bliže uređen postupak revizije i obnove ekološke dozvole, donesen je upravo na osnovu ovlaštenja datih ZZŽS.

Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra da je proizvoljno obrazloženje Vrhovnog suda da je rok iz člana 5. stav 2. Pravilnika instruktivnog karaktera, te da ne utiče na pravilnost i zakonitost presude Okružnog suda. Pri tome, Ustavni sud ukazuje da je stavom 8. navedenog člana eksplicitno propisano: „U slučaju da odgovorno lice ne podnese zahtjev za obnavljanje dozvole u roku koji je propisan ovim pravilnikom, dozvola prestaje da važi, a rješenje o prestanku dozvole donosi se u skladu sa Zakonom o zaštiti životne sredine.“ Međutim, Vrhovni sud nije cijenio ovu odredbu, a o razlozima za to nema ništa u obrazloženju njegove odluke.

*(Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine,  
broj AP-3927/21 od 21. marta 2024. godine.)*

## PRAVO NA PRAVIČNO SUĐENJE

### Troškovi vještačenja

**Prekršeno je apelantovo pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda kada je, u okolnostima konkretnog slučaja, u osporenoj odluci navedeno proizvoljno stanovište redovnih sudova da rješenje kojim je blagajni suda naloženo da apelantu isplati troškove vještačenja - ne predstavlja izvršnu ispravu.**

Iz obrazloženja:

Ustavni sud zapaža da je u svojoj nedavnoj praksi razmatrao apelacijske navode istog apelanta kojim je osporavao nemogućnost vođenja izvršnog postupka na temelju rješenja o isplati troškova vještačenja, te da je donio Odluku o dopustivosti i meritumu broj AP-4621/20 od 8. juna 2022. godine (dostupna na [www.ustavnisud.ba](http://www.ustavnisud.ba)), u kojoj je utvrdio povredu njegova prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije. U obrazloženju te odluke Ustavni sud je citirao odredbe člana 23. stav (1) tačka 1), člana 24. stav ., člana 25. i člana 27. st. (1) i (2) ZOP-a (Zakon o parničnom postupku - „Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 58/03, 85/03, 74/05, 63/07, 105/08, 45/09, 49/09, 61/13 i 109/21), te je istakao:

“[...] Dakle, iz navedenih odredaba proizlazi da su izvršne isprave, između ostalog odluke sudova, da se sudskom odlukom smatra između ostalog i rješenje, da je sudska odluka izvršna ako je postala pravosnažna i ako je protekao rok za dobrovoljno ispunjenje, da je izvršna isprava podobna za izvršenje ako je u njoj naznačen tražilac izvršenja, obim vrsta i ispunjenje, te da ukoliko nije određen rok za dobrovoljno izvršenje - rok se određuje u izvršnoj ispravi. [...] Apelant je prijedlog za izvršenje podnio na osnovu rješenja o isplati troškova vještačenja [...]. Imajući u vidu navedeno, te sadržaj, odnosno analizu prethodno navedenih odredaba Zakona o izvršnom postupku („Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 59/03, 85/03, 64/05, 118/07, 29/10, 57/12, 67/13, 98/14, 5/17, 60/17, 115/17, 58/18 i 66/18), Ustavni sud nalazi da je proizvoljan stav redovnih sudova da nalog računovodstvu dat od strane sudije koji postupa u određenom predmetu nema značaj izvršne odluke, već ima snagu rješenja koje se tiče upravljanja postupkom. Kod svega navedenog, Ustavni sud nalazi da je proizvoljno i upućivanje apelanta da u redovnom parničnom postupku treba da ostvari svoja prava. [...]”.



U konkretnom slučaju Ustavni sud zapaža da iz obrazloženja osporenog rješenja Višeg privrednog suda takođe proizlazi stanovište da rješenje o isplati troškova vještačenja od 16. maja 2016. godine nema značaj izvršne isprave u smislu čl. 23.–25. i člana 27. ZOP-a, te je apelant upućen da u drugom parničnom postupku ostvaruje svoja prava na provođenje rješenja. Stoga, polazeći od prethodno navedenih stanovišta Ustavnog suda, koja se u cijelosti mogu primijeniti i u ovom slučaju, Ustavni sud smatra da je i u konkretnom slučaju proizvoljno stanovište redovnih sudova da rješenje o isplati troškova vještačenja ne predstavlja izvršnu ispravu. Ustavni sud smatra da nema potrebe davati posebno obrazloženje svog stanovišta, već se u cijelosti poziva na obrazloženje iz Odluke broj AP-4621/20 od 8. juna 2022. godine.

*(Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine,  
broj AP-367/21 od 28. septembra 2023. godine.)*

## **PRAVO NA PRAVIČNO SUĐENJE**

### **Obrazloženje presude u krivičnom postupku**

**Apelantova nemogućnost da unakrsno ispita svjedoke (migrante) na glavnom pretresu - nije uticala na pravičnost postupka u cjelini. Osim toga, sudovi su i o svim drugim pitanjima, koja apelant problematizira apelacijom (zakonitost pribavljenih dokaza i provođenje posebnih istražnih radnji), dali dovoljna i relevantna obrazloženja u osporenim odlukama, tako da se odluke redovnih sudova o tim pitanjima ne mogu ocijeniti proizvoljnim.**

Iz obrazloženja:

Prilikom utvrđivanja apelantove krivice redovni sudovi su dali detaljne razloge i obrazloženja, koja Ustavni sud ne smatra proizvoljnim. Jasno je obrazloženo na osnovu kojih dokaza je utvrđeno da je apelant počinio krivična djela, a apelantovo nezadovoljstvo ishodom postupka sagledanog u cjelini - ne može samo po sebi dovesti do zaključka o proizvoljnosti u utvrđenju činjenica i primjeni prava. Takođe, suprotno apelantovim tvrdnjama, Ustavni sud ne uočava proizvoljnost ni u načinu na koji je Sud BiH obrazložio apelantov psihički odnos prema krivičnim djelima, što je takođe jasno obrazloženo. Osim toga, Ustavni sud nije mogao zaključiti da su redovni sudovi, načinom provođenja dokaznog postupka u ovoj krivičnopravnoj stvari, izašli iz okvira diskrecije slobodne ocjene dokaza - na način koji bi mogao voditi kršenju člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

Ustavni sud zapaža da redovni sudovi nisu imali ni najmanju sumnju u pogledu nekog od dokaza i da ga nisu tumačili na način koji je bio nepovoljniji po apelanta, posljedično čemu u konkretnom slučaju nije došlo ni do kršenja principa *in dubio pro reo*, kao posebnog izraza presumpcije nevinosti - u smislu člana 6. stav 2. Evropske konvencije. Uz to, Ustavni sud smatra neosnovanim i apelantove navode kojima se osporava način na koji su redovni sudovi odlučili o visini kazne zatvora koja mu je izrečena. Naročito, Ustavni sud ima u vidu i da su apelantu za krivična djela utvrđene pojedinačne minimalne zakonske kazne zatvora, a zatim, u skladu sa zakonom, izrečena jedinstvena kazna. Osim toga, Ustavni sud smatra da su neosnovani i apelantovi navodi koji se tiču oduzimanja protivpravno stečene imovinske koristi. Dakle, nasuprot apelantovim navodima, redovni sudovi su i o tome dali relevantne i dovoljne razloge koji se ne mogu ocijeniti proizvoljnim.

*(Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine,  
broj AP-791/21 od 13. jula 2023. godine.)*

## **PRAVO NA PRAVIČNO SUĐENJE**

### **Naknada na ime štete koja se trpi uspostavom prava služnosti**

**Osporenom odlukom Kantonalnog suda, u dijelu u kojem je odlučeno o alternativno postavljenom protivtužbenom zahtjevu, povrijeđeno je apelantičino pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda kada osporena odluka Kantonalnog suda, u nedostatku analize relevantnog pravnog aspekta predmetnog spora na koji je apelantica ukazala u žalbi, ne sadrži obrazloženje koje zadovoljava zahtjeve iz člana 6. stavak 1. Evropske konvencije, što vodi proizvoljnosti nespojivoj s ciljem i suštinom navedenog prava.**

Iz obrazloženja:

Ustavni sud ponavlja da iz odredaba člana 205. st. 1. i 4. Zakona o stvarnim pravima ("Službene novine Federacije BiH", br. 66/13, 100/13, 32/19 i 94/20) slijedi da je obaveza vlasnika nekretnine u čiju se korist osniva taj prolaz - da vlasniku poslužne nekretnine plati punu novčanu naknadu, za sve što će on trpjeti i biti oštećen, odnosno da je osnivanje nužnog prolaza uslovljeno potpunom isplatom naknade koja ne može biti manja od one na koju bi vlasnik poslužne nekretnine imao pravo da se u opštem interesu provodi izvlaštenje. Međutim, Ustavni sud ne nalazi da se Opštinski sud uopšte

bavio navedenim pitanjem. Nadalje, Ustavni sud uočava da je Kantonalni sud u presudi naveo da su apelantica i ostali tužioci u žalbi naveli da je prvostepeni sud, usvajanjem alternativno postavljenog protivtužbenog zahtjeva, počinio povredu materijalnog prava u smislu odredbi čl. 204., 205. i 233. Zakona o stvarnim pravima, te da prvostepeni sud nije odredio naknadu i obavezao vlasnike nekretnina u čiju se korist nužni prolaz osniva (tj. tužene) na plaćanje te naknade. Međutim, Kantonalni sud nije se uopšte osvrnuo na ove žalbene navode u obrazloženju presude.

*(Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine,  
broj AP-4425/20 od 8. juna 2022. godine.)*

## **PRAVO NA PRAVIČNO SUĐENJE**

### **Naknada plate za vrijeme privremene spriječenosti za rad**

**Redovni sudovi su osporenim odlukama povrijedili apelantičino pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine kada su primijenili Odluku o naknadi plate za vrijeme privremene spriječenosti za rad bez ispitivanja njene materijalnopravne saglasnosti sa Zakonom o zdravstvenom osiguranju, uprkos apelantičnim prigovorima u tom pravcu.**

Iz obrazloženja:

Imajući u vidu pitanje koje se predmetnom apelacijom postavlja, Ustavni sud ukazuje na vlastitu praksu zauzetu u predmetu broj AP-120/19, koji je pokretao slično činjenično i pravno pitanje (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj AP-120/19 od 9. septembra 2020. godine, tačka 26., dostupna na [www.ustavnisud.ba](http://www.ustavnisud.ba)). U navedenom predmetu redovni sudovi su odbili kao neutemeljen tužbeni zahtjev Bosne i Hercegovine – Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH (u tom predmetu apelanta) kojim je tražio da se obaveže tuženi da plati apelantu razliku manje refundirane naknade plate za vrijeme privremene spriječenosti za rad. U presudi Kantonalnog suda, koja je osporena navedenom apelacijom, između ostalog, istaknuto je da je navedena odluka donesena na temelju ovlaštenja iz člana 47. stav 3. i člana 57. stav 3. Zakon o zdravstvenom osiguranju - ZZO („Službene novine Federacije BiH“ br. 30/97, 7/02, 70/08, 48/11, 100/14 i 36/18), te da su neutemeljeni žalbeni navodi da je u konkretnom slučaju došlo do pogrešne primjene navedenih zakonskih odredaba.

Dovodeći u vezu navedene stavove iz citirane Odluke broj AP-120/19 od 9. septembra 2020. godine s okolnostima konkretnog predmeta, Ustavni sud

zapaža da je i u konkretnom predmetu apelantica isticala da je Odluka o naknadi plate za vrijeme privremene spriječenosti za rad Zavoda zdravstvenog osiguranja Bosansko-podrinjskog kantona Goražde (Upravni odbor broj 14-2906/09 od 31. avgusta 2009. godine) u suprotnosti za ZZO, te da su redovni sudovi bili dužni da, pored formalnog, ocijene i materijalnopravni aspekt zakonitosti Odluke o naknadi plate za vrijeme privremene spriječenosti za rad, te da su propuštanjem vršenja te dužnosti, uprkos apelantičnim prigovorima u tom pravcu, redovni sudovi povrijedili apelantičino pravo na pravično suđenje.

Stoga, podržavajući svoju praksu iz Odluke broj AP-120/19, te uzimajući u obzir sve relevantne okolnosti konkretnog slučaja, Ustavni sud smatra da je Kantonalni sud u konkretnom slučaju, prilikom odlučjenja, bio u obavezi da pored formalnog, ocijeni i materijalnopravni aspekt zakonitosti Odluke o naknadi plate za vrijeme privremene spriječenosti za rad, a takav propust je doveo do kršenja apelantičinog prava na pravično suđenje. Shodno tome, Ustavni sud smatra da je osporenom presudom Kantonalnog suda, kao konačnom odlukom u predmetnom postupku, prekršeno apelantičino pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine.

*(Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine,  
broj AP-3646/20 od 6. aprila 2022. godine.)*

## **PRAVO NA PRAVIČNO SUĐENJE**

### **Suđenje u razumnom roku**

**U svim postupcima iz apelacija koje su predmet ove odluke došlo do kršenja prava na pravično suđenje u razumnom roku iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda budući da je u svakom pojedinačnom slučaju dužina postupka bila pretjerano duga, za šta sudovi nisu dali razumno i logično objašnjenje.**

Iz obrazloženja:

Ustavni sud ponavlja da se opravdanost dužine postupka mora ocijeniti u svjetlu okolnosti predmeta i u odnosu na sljedeće kriterije: složenost predmeta, postupanje apelanata i relevantnih organa vlasti, te šta je u sporu za apelante bilo dovedeno u pitanje (vidi Evropski sud, *Mikulić protiv Hrvatske*, presuda od 7. februara 2002. godine, predstavka broj 53176/99, tačka 38. i *Delić protiv Bosne i Hercegovine*, presuda od 2. marta 2021. godine, predstavka broj 59181/18, tačka 18).

Ustavni sud naglašava da je u nizu svojih odluka već utvrdio kršenje prava na suđenje u razumnom roku u pitanjima sličnim onima koja se postavljaju i u navedenim apelacijama. Osim toga, Ustavni sud je utvrdio i da postoji sistemski problem s rješavanjem predmeta u razumnom roku pred sudovima u Bosni i Hercegovini, što je posljedica sistemskih nedostataka u organiziranju pravosuđa i efektivnom ostvarivanju nadležnosti raznih nivoa javne vlasti u ovoj oblasti, za šta ne postoji ni djelotvoran pravni lijek (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj AP-1680/16 od 10. maja 2017. godine, tač. 53–66. i druge odluke od 10. maja 2017. godine, sve dostupne na internetskoj stranici Ustavnog suda [www.ustavnisud.ba](http://www.ustavnisud.ba)).

Nakon što je ispitaio sve dokumente koji su mu podneseni u navedenim apelacijama, Ustavni sud nije uočio bilo kakvu činjenicu ili argument koji bi mogli opravdati sveukupnu dužinu navedenih postupaka pred redovnim sudom. Imajući u vidu svoju praksu o ovom pitanju, Ustavni sud smatra da je u predmetima navedenim u ovoj odluci dužina postupka bila prekomjerna, te da nije zadovoljila kriterij „razumnog roka“.

S obzirom na odluku u ovom predmetu i svoju dosadašnju praksu (vidi, npr. Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj AP-2975/21 od 7. septembra 2022. godine, tač. 32–34), Ustavni sud smatra da, u smislu člana 74. Pravila Ustavnog suda, na ime naknade štete zbog nedonošenja odluke u razumnom roku - apelantima treba isplatiti iznos od po 800,00 KM, odnosno po 950,00 KM.

Ovu naknadu je dužna platiti Vlada Kantona Sarajevo u roku od tri mjeseca od dana dostavljanja ove odluke, uz obavezu da nakon isteka tog roka plati apelantima zakonsku zateznu kamatu na eventualno neisplaćeni iznos ili dio iznosa naknade određene ovom odlukom.

Ova odluka Ustavnog suda u dijelu koji se odnosi na naknadu nematerijalne štete predstavlja izvršnu ispravu

*(Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine,  
broj AP-1607/23 od 15. februara 2024. godine.)*

## **PRAVO NA PRIVATNI I PORODIČNI ŽIVOT, DOM I PREPISKU**

### **Zaštita od klevete**

**Nema kršenja prava iz člana II/3.f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda kada su redovni sudovi u osporenim odlukama izvršili**

**odgovarajuću analizu relevantnih kriterija u kontekstu specifičnih okolnosti konkretnog slučaja na način kako to zahtijevaju standardi Evropskog suda za ljudska prava uspostavljeni praksom tog suda u pogledu postizanja pravične ravnoteže između prava iz člana 8. i člana 10. Evropske konvencije.**

Iz obrazloženja:

Nakon razmatranja apelantovih tvrdnji kojima osporava pravnu prirodu spornog izražavanja, Ustavni sud nije mogao zaključiti da postoji proizvoljnost u zaključku redovnih sudova da sporno izražavanje prvotuženog predstavlja mišljenje, te da ne postoji odgovornost tuženih za klevetu u smislu člana 7. Zakona o zaštiti od klevete Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH” br. 59/02, 19/03 i 73/05). Naime, Ustavni sud nalazi da je sporni članak autor zasnovao na iskazu svjedokinje M. D., te da je vjerno prenio sadržaj iskaza svjedokinje o načinu na koji je apelant povezan sa spornim događajem, iznoseći svoje vlastito mišljenje o apelantovom učešću u spornom događaju.

Ustavni sud zapaža da su tuženi objavili demanti spornog teksta, u kojem je apelant negirao svoje učešće u spornom događaju. Ustavni sud, takođe, zapaža da navedenu procjenu redovnih sudova ne dovode u pitanje ni apelantove tvrdnje da je u krivičnom postupku oslobođen odgovornosti za krivično djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva koje mu je tada stavljeno na teret. U ovom pogledu Ustavni sud podsjeća da se procjena postojanja elemenata za klevetu cijeni u trenutku objavljivanja spornog članka, tako da činjenica da je apelant naknadno oslobođen odgovornosti za krivično djelo - ne može biti relevantna za procjenu ranijeg izražavanja. Takođe, u vezi s apelantovim tvrdnjama da mu nije bilo stavljeno na teret da je krivično djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva počinio ubistvom, Ustavni sud uočava da se ni ta okolnost ne može smatrati relevantnom u procjeni razlike između činjenica i vrijednosnog suda u konkretnom slučaju s obzirom na to da su tuženi, kao lica koja se profesionalno bave pružanjem informacija, imali slobodu da svojim izražavanjem dovode u pitanje i eventualno drugačiju apelantovu ulogu u spornim događajima koja ne bi bila obuhvaćena krivičnom optužbom. Stoga, imajući u vidu navedeno, a posebno sadržaj sporog teksta iz članka, Ustavni sud ne vidi bilo kakvu proizvoljnost u zaključku redovnih sudova da se u konkretnom slučaju ne radi o činjenicama, već o vrijednosnom sudu – mišljenju autora koje je imalo odgovarajući činjenični osnov.

Konačno, Ustavni sud može prihvatiti da su navodi iz spornog članka mogli izazivati subjektivne reakcije i neugodnosti kod apelanta, ali da, isto tako, apelant, s obzirom na prihvatljive granice kritike koje su šire kod apelanta, mora trpjeti izražavanja čak i ako su šokantna i uvredljiva. U ovom pogledu, Ustavni sud podsjeća da novinarska sloboda obuhvata i moguće pribjegavanje određenom stepenu pretjerivanja ili čak provokacije [vidi Evropski sud za ljudska prava, *Oberschlick protiv Austrije* (broj 2) od 1. jula 1997. godine].

*(Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine,  
broj AP-1440/19 od 12. januara 2021. godine.)*

## PRAVO NA IMOVINU

### Zastarjelost potraživanja

**Došlo je do povrede apelanticinog prava na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine u situaciji kada je Vrhovni sud zaključio da je, u smislu odredbe člana 373. Zakona o obligacionim odnosima, zastarjelo samo pravo iz kojeg proističu povremena potraživanja, a povremena potraživanja u konkretnom slučaju proizlaze iz prava vlasništva - kao apsolutnog stvarnog prava koje ne zastarijeva.**

Iz obrazloženja:

Ustavni sud primjećuje da je u situaciji kada je Vrhovni sud zaključio da je, pored pojedinih anuiteta, zastarjelo i samo pravo na potraživanje predmetne naknade, s jedne strane apelantica *de facto* trajno lišena prava vlasništva na potopljenom zemljištu i da joj je preostalo *nudum proprietas* („golo pravo vlasništva“) jer ne može ni držati, niti koristiti zemljište čiji je ona vlasnik za neograničen vremenski period, a upitno je da li tim zemljištem može i raspolagati. S druge strane, apelantica je trajno onemogućena da prinudnim putem zahtijeva naplatu predmetne naknade, te takva obaveza tuženog predstavlja samo naturalnu obligaciju.

U vezi s tim Ustavni sud ukazuje da je odredbom člana 6. Zakona o vlasničko-pravnim odnosima („Službene novine Federacije BiH“ br. 6/98 i 29/03) i odredbom člana 20. Zakona o stvarnim pravima („Službene novine Federacije BiH“ br. 66/13, 100/13 i 32/19) propisano da se pravo vlasništva može u javnom interesu oduzeti ili ograničiti uz naknadu. Ustavni sud primjećuje da je u konkretnom slučaju apelanticino vlasništvo ograničeno izgradnjom hidroakumulacionih objekata, u javnom interesu – u svrhu

proizvodnje električne energije i pitke i industrijske vode (član 1. Zakona o izdvajanju i usmjeravanju dijela prihoda preduzeća ostvarenog korištenjem hidroakumulacionih objekata - „Službene novine Federacije BiH“ br. 44/02, 18/03, 9/04 i 57/09). Za to ograničenje je navedenim zakonom propisana naknada u apelanticinu korist, koju je naknadu, odnosno pravo na njenu prinudnu naplatu, apelantica, shodno zaključku osporene odluke o zastari samog prava, trajno izgubila. Međutim, u konkretnom slučaju, za razliku od povjerioca trajnog obligacionog odnosa koji za predmet ima iskorištavanje nekretnine od druge ugovorne strane uz naknadu, dakle, po osnovu ugovora, a ne po osnovu zakona, kao u konkretnom slučaju (npr. zakup zaključen na neodređeno vrijeme), koji povjerilac bi u slučaju primjene odredbe o zastari samog prava iz kojeg proističu povremena potraživanja, imao pravo da raskine (otkaže) takav ugovor i zahtijeva povrat posjeda stvari, apelantica, iako je i ona povjerilac trajnog obligacionog odnosa, to pravo ne može ostvariti jer je njena imovina (dio njene teritorije) trajno potopljena usljed izgradnje hidroakumulacionih objekata. Dakle, apelantica ne može ni vršiti faktičku vlast nad zemljištem koje je u njenom vlasništvu, niti može prinudnim putem zahtijevati naknadu koja joj, uslijed nemogućnosti vršenja vlasničkih prerogativa, pripada.

Slijedom navedenog, sistemskim tumačenjem relevantnih odredbi materijalnog prava, proizlazi da samo pravo iz kojeg proističe apelanticino pravo na predmetnu naknadu jeste pravo vlasništva, čija sudska zaštita ne zastarijeva. U vezi s tim Ustavni sud ukazuje da primjena pravila obligacionog prava, kao relativnog prava, ne može za posljedicu imati *de facto* oduzimanje prava vlasništva kao apsolutnog prava. Stoga, Ustavni sud smatra da je Vrhovni sud postupao proizvoljno kada je, pod specifičnim okolnostima konkretnog slučaja, zaključio da je zastarjelo samo pravo iz kojeg proističe pravo na povremena potraživanja u smislu odredbe člana 373. ZOO. Sumirajući navedeno, Ustavni sud zaključuje da miješanje u apelanticino pravo na imovinu nije bilo zakonito jer u konkretnom slučaju pravo na predmetnu naknadu, kao povremeno potraživanje, proističe iz prava vlasništva kao apsolutnog stvarnog prava čija sudska zaštita nije podložna zastari u smislu odredbe člana 373. ZOO.

*(Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine,  
broj AP-499/19 od 14. oktobra 2020. godine.)*



## **PRAVO NA SLOBODU KRETANJA I PREBIVALIŠTA I PRAVO NA DJELOTVORAN PRAVNI LIJEK**

### **Mjere zabrane**

Postoji povreda prava na slobodu kretanja i prebivališta iz člana II/3.m) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 2. Protokola broj 4 uz Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda kada mjere zabrane izrečene apelantu u skladu sa zakonom i u službi legitimnog cilja ne postižu pravičnu ravnotežu između cilja kojem se teži i apelantovog ustavnog prava zato što je sud propustio dodatno obrazložiti zbog čega istim razlozima, koje samo formalno ponavlja, već godinama opravdava mjere zabrane, a u isto vrijeme ne preduzima odgovarajuće radnje da glavni pretres počne i da se postupak okonča iako je od potvrđivanja optužnice protiv apelanta prošlo duže od šest godina i oko pet mjeseci. Uz to, postoji povreda prava na djelotvoran pravni lijek iz člana 13. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda u vezi s pravom na slobodu kretanja iz člana II/3.m) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 2. Protokola broj 4 uz ovu konvenciju kada je zbog propusta redovnog suda da po isteku dva mjeseca ispita da li je primijenjena mjera zabrane kojom se ograničava apelantova sloboda kretanja i dalje potrebna - apelant lišen mogućnosti da u adversarnom postupku pred sudom ospori izrečene mjere, te da u nedostatku odluke iskoristi djelotvoran pravni lijek propisan zakonom. Takođe, navedena povreda postoji i zbog propusta drugostepenog vijeća Kantonalnog suda da u zakonskom roku od tri dana odluči o apelantovoj žalbi na rješenje kojim je vršena kontrola opravdanosti izrečene mjere zabrane.

### **Iz obrazloženja:**

Ustavni sud podsjeća da je pitanje obaveze redovnog suda da u roku od tri dana odluči o žalbi na rješenje kojim je odlučivano o mjerama zabrane - do sada razmatrao u više svojih odluka, pa je utvrđivao kršenje prava na koja su se apelanti pozivali, zavisno od vrste mjera, koje su bile određene apelantima u tim predmetima (vidi, npr. Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj AP-1003/17 od 19. aprila 2017. godine, dostupna na [www.ustavnisud.ba](http://www.ustavnisud.ba)). Bez obzira na to o kojoj se mjeri zabrane radilo, Ustavni sud je zauzeo stav da odugovlačenje da se odluči o žalbi protiv odluke o mjerama zabrane u roku od tri dana, koji je eksplicitno propisan u Zakonu o krivičnom postupku Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH“ br. 35/03, 37/03, 56/03 ,

78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09, 12/10, 8/13, 59/14 i 74/20), predstavlja nezakonito miješanje u pravo koje primjenom određene mjere zabrane može doći u pitanje.

Ustavni sud ukazuje da je donio odluku kao u dispozitivu jer u trenutku donošenja odluke Ustavnog suda postoji obaveza Kantonalnog suda da provede redovnu dvomjesečnu kontrolu opravdanosti mjere zabrane. U vezi s tim, Ustavni sud ističe da je Kantonalni sud obavezan da ispravi sve propuste na koje je ukazano u ovoj odluci. Naročito, sud je dužan da obrazloži razloge zbog kojih ne uzima u obzir da je, umjesto mjere pritvora, radi apelantovog osiguranja dolaska na sud određeno jemstvo, što je stroža mjera od mjera zabrane. Zatim, sud je dužan dati uvjerljivo opravdanje za kontinuirano ograničavanje apelantove slobode kretanja, odnosno obrazložiti šta u skladu sa zakonom preduzima radi efikasnog vođenja krivičnog postupka koji u konkretnom slučaju još uvijek nije ni otpočeo,

*(Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine,  
broj AP-1633/23 od 18. januara 2024. godine.)*

# EVROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

sudska praksa

Pripremio: **Harun Išerić\***

Novi pregled novosti iz prakse Evropskog suda za ljudska prava (Sud) obuhvatit će presude i odluke donesene od 10. aprila do 11. juna 2024. godine, a povodom navoda o kršenju Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (Konvencija). Ovaj pregled sadrži samo osnovne informacije o stavovima Suda u predmetima koji su zadobili pažnju stručne i šire javnosti, dok su odluke u cjelini dostupne na web stranici Suda.<sup>1</sup>

U 2024. godini, Vijeće Evrope obilježava 75 godina postojanja ove regionalne organizacije. U tom periodu, Sud je razmatrao preko milion aplikacija i donio oko 27.000 presuda. U maju 2024. godine, Sud je izabrao novog predsjednika Suda – sudiju iz Slovenije, Marka Bošnjaka. On je prethodno obnašao funkciju potpredsjednika Suda od 1. novembra 2022. godine, dok će funkciju predsjednika preuzeti 2. jula 2024. godine. Sud je također za potpredsjednika izabrao norveškog sudiju, Arnfinn Bårdsen, a za predsjednicu jednog odjeljenja, sutkinju iz Crne Gore – Ivanu Jelić.

U periodu od aprila do juna 2024. godine, Sud nije donio niti jednu odluku i presudu u predmetima koji su se ticali BiH.

## PRAVO NA ŽIVOT

### **Višestruka kršenja u predmetu koji se odnosi na suprugu bivšeg sudije Vrhovnog suda Čečenije i njenu porodicu**

U predmetu *Zarema Musayeva i drugi protiv Rusije* (aplikacija br. 4573/22) Sud je utvrdio povredu prava na život, zabranu mučenja i nečovječnog postupanja, prava na slobodu i sigurnost ličnosti, prava na

---

\* Viši asistent na Pravnom fakultetu Univerziteta u Sarajevu,  
[h.iseric@pfsa.unsa.ba](mailto:h.iseric@pfsa.unsa.ba)

<sup>1</sup> Odluke i presude Suda su dostupne na web stranici: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22documentcollectionid%22:%5B%22JUDGMENTS%22,%22DECISIONS%22%7D>.

pravično suđenje i prava iz člana 18 Konvencije, koji govore o razlozima zbog kojih će država ograničiti ljudska prava.

Slučaj se ticao supruge bivšeg sudije Vrhovnog suda Čečenije, koju je policija nasilno izvela, u januaru 2022. godine, iz njenog doma u regiji Nižnji Novgorod u Rusiji i odvela 2.000 km daleko, u Grozni, u Čečeniji, kao i njeno kasnije zatvaranje i upravni i krivični postupak koji su se vodili protiv nje. Predmet se također odnosio na zlostavljanje kojem su aplikantica, njen muž i kćerka bili izloženi od strane čečenske policije, u kontekstu ponovljenih javnih prijetnji smrću od strane visoko rangiranih čečenskih dužnosnika, uključujući predsjednika Ramzana Kadirova, koji je obećao da će ih "loviti" i "odsjeći im glave". Sud je utvrdio da su ruske vlasti, čiji su predstavnici bili izvor prijetnji smrću, morali biti svjesni stvarnog i neposrednog rizika za živote aplikantice, njenog muža i njihove kćeri. Uprkos tome, oni ništa nisu učinili. Također je utvrđeno da su aplikantica, njen muž i kćerka bili maltretirani od strane čečenske policije i da je hapšenje i pritvor aplikantice bilo proizvoljno i zamišljeno kao odmazda protiv njene porodice, koja je bila uključena u rad na polju ljudskih prava i opozicijskih aktivnosti u Čečeniji. Užurbani upravni postupak protiv nje, bez pravnog zastupanje i iako je ona očigledno bila lošeg zdravlja, prekršio je garancije pravičnog suđenja. Na kraju, Sud je jednoglasno zaključio da su ruske vlasti prestale početkom marta 2022. godine pružati ažurne podatke o medicinskom tretmanu koji je dat aplikantici, a koja pati od dijabetesa, uprkos privremenoj mjeri koju je Sud donio, kršeći član 34 Konvencije (pravo na pojedinačnu aplikaciju).

## **PRAVO NA PRAVIČNO SUĐENJE**

### **Pravičnost krivičnog postupka protiv bivšeg gruzijskog predsjednika Sakašvilija**

Predmet *Sakašvili protiv Gruzije* (aplikacije br. 6232/20 i 22394/20) ticao se dva odvojena i okončana krivičnih postupaka protiv Mihaila Sakašvilija, bivšeg predsjednika Gruzije. Prvi set postupaka ticao se napada iz 2005. godine, na zastupnika u nacionalnom parlamentu, dok se drugi set postupaka ticao njegovog pomilovanja iz 2008. godine, četvorice bivših visokih službenika Ministarstva unutrašnjih poslova, osuđenih za ubistvo. Oba postupka su se dogodila, nakon što je novoformirana vlada (2012. godine), službeno izjavila da će istraživanje zločina iz prošlosti biti njen ključni prioritet.

Sud je zaključio da nije bilo kršenja prava iz člana 6 stavova 1 i 3, tačke (d) - prava da se osigura prisustvo i ispitivanje svjedoka, a glede načina na koji su nacionalni sudovi postupali sa dokazima protiv aplikanta ili u pogledu nedostatka nezavisnosti ili nepristrasnosti sudije koji je odlučivao u drugom krivičnom postupku protiv aplikanta.

Sud je također utvrdio da nije došlo do povrede prava iz člana 7 Konvencije (nema kazne bez zakona). Aplikant je mogao razumno previdjeti, posebno u okolnostima slučaja, da bi korištenje pomilovanja da izopači tok pravde u slučaj krivičnog djela ubistva, učinilo njega krivično odgovornim prema gruzijskom zakonu.

Sud je također odbacio kao neprihvatljive pritužbe aplikanta temeljem člana 18 Konvencije. Utvrđeno je da aplikant nije potkrijepio tvrdnju da je iza krivičnog postupka protiv njega postojao skriveni motiv – ometanje njegovog učešća u gruzijskoj politici. Sud je uzeo u obzir činjenicu da su optužbe koje su podignute protiv aplikanta, bile ozbiljne i utemeljene; da su postojali značajni direktni i podudarni posredni dokazi protiv njega; da su domaći sudovi vodili potpuno kontradiktorni postupak tokom kojeg je njegov advokat mogao da se suoči sa svima glavnim svjedocima i da na drugi način osporava dokaze protiv njega. U konačnici su odluke nacionalnih sudova bile propisno obrazložene.

### **Odbijanje zahtjeva za naknadu štete zbog pogrešnog prvođenje pravde**

Veliko vijeće je u predmetu *Nealon i Hallam protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (aplikacije br. 32483/19 i 35049/19) utvrdilo da nije došlo do povrede prava na pretpostavku nevinosti. Predmet se odnosio na odbijanje zahtjeva aplikanta za kompenzaciju nakon što su njihove osude poništene, kada su novi dokazi potkopali slučajeve protiv njih. Nacionalni propis predviđao je naknadu za pogrešno provođenje pravde samo kada je nova ili novootkrivena činjenica pokazala van razumne sumnje da dotična osoba nije počinila krivično djelo. Aplikanti su tvrdili da je nacionalni propis nespojiv sa članom 6. stav 2. Konvencije jer se je od njih zahtijevalo da dokažu svoju nevinost kako bi imali pravo na kompenzaciju. Sud je u svojoj sudskoj praksi priznao drugi aspekt člana 6. stava 2. koji stupa na snagu nakon završetka krivičnog postupka, a koji štiti ranije optužene osobe, koje su oslobođene, ili osobe protiv kojih je krivični postupak obustavljen, da se od strane javnih službenika i vlasti smatra da su zapravo krivi. Te osobe su nevine u očima zakona i moraju se tretirati kao takve. U ovom slučaju, Sud je potvrdio da je

član 6 stav 2 Konvencije primjenjiv u ovom drugom aspektu. Nadalje, nakon razmatranja svoje sudske prakse po ovom pitanju, Sud je smatrao da je u svim takvim slučajevima, bez obzira na prirodu naknadnog postupka i bez obzira na to da li je krivični postupak okončan oslobađajućom presudom ili obustavom, pitanje koje je Sud trebalo da razmotri jeste da li su odluke i obrazloženja domaćih sudova ili drugih organa u kasnijim postupcima, posmatrani u cjelini, i u kontekstu aktivnosti koju je od njih zahtijevalo domaće pravo, predstavljali imputaciju aplikantove krivične odgovornosti. Pripisati krivičnu odgovornost osobi značilo je odražavati mišljenje da su on ili ona krivi prema krivičnom standardu za izvršenje krivičnog djela. Sud je primijetio da nacionalni propis zahtjeva od ministra pravosuđa, u kontekstu povjerljivog građanskog i upravnog postupka, da komentariše samo da li nova ili novootkrivena činjenica pokazuje van razumne sumnje da aplikant nije počinio predmetno krivično djelo. Odbijanje naknade od strane ministra pravde nije, stoga, pripisivanje krivične odgovornosti aplikantima, odražavajući mišljenje da su krivi po krivičnom standardu za počinjenje krivičnih djela, niti je sugerisalo da je krivični postupak trebalo drugačije okončati. Nalazeći da se ne može dokazati van razumne sumnje da aplikant nije počinio krivično djelo – upućivanjem na novu ili novootkrivenu činjenicu ili na neki drugi način – nije bilo jednako utvrđivanju da je on ili ona počinio/la krivično djelo. Stoga se ne može reći da je odbijanje naknade od strane ministra pravosuđa pripisalo krivičnu krivicu aplikantima. Sud je zaključio da odbijanje zahtjeva aplikanta za kompenzaciju prema nacionalnom propisu nije prekršilo pretpostavku nevinosti u svom drugom aspektu.

## **PRAVO NA PRIVATNI I PORODIČNI ŽIVOT, DOM I PREPISKU**

### **Kršenje prava preživjelih u holokaustu zbog neinformisanja javnosti o ponovljenim suđenjima za ratne zločine**

Predmet *Zăicescu i Fălticineanu protiv Rumunije* (aplikacija br. 42917/16) ticao se ponovnog suđenja i oslobađanje dvojice vojnih oficira (R.D. i G.P.) 1990-ih godina, a koji su 1950-ih bili osuđeni za ratne zločine i zločine protiv čovječnosti zbog njihove uključenosti u, između ostalih zločina, progon rumunski Jevreja 1941. godine, posebno pogrom u Jašiju, koji je prvi aplikant preživio, i smještanje velikog broja Jevreja u geta, što je bio slučaj sa oba aplikanta. Sud je utvrdio da je došlo do kršenja prava iz člana 8 u vezi sa članom 14 Konvencije.

Aplikanti su izjavili da su se osjećali poniženo i traumatizirano zbog revizije historijskih i sudski utvrđenih činjenica koje su, po njihovom mišljenju, predstavljale poricanje etnički motivisanog nasilja čije su žrtve aplikanti bili tokom holokausta. Sud je smatrao da su nalazi Vrhovnog suda pravde, izneseni u oslobađajućim presudama iz 1990-ih i to da su samo njemačke trupe na teritoriji Rumunije izvodile akcije protiv Jevreja i da je R.D. samo slijedio naređenja koja je izdao nadređeni, bili izgovori ili pokušaji da se zamagli odgovornost i okrivi drugi narod za holokaust suprotno dobro utvrđenim historijskim činjenicama. To su sve elementi poricanja i iskrivljavanja istine o holokaustu. Države koje su iskusile nacističke užase mogle bi se smatrati posebno moralno odgovornim da se distanciraju od masovnih zločina koje su počinili nacisti. Ova obaveza je bila dio predmetnog slučaja, u kojem su državni organi postupali diskriminirajuće. S obzirom da se radi o stvarima od javnog interesa, nacionalne vlasti su trebale da javno objave informaciju o ponovom suđenju i njegovom ishodu. Sud je utvrdio da su, zbog tog propusta javne vlasti, aplikanti saznali slučajno za ponovno suđenje, zbog čega su se mogli osjećati ranjivo i poniženo. Sud se uvjerio da Vlada nije dala relevantne i dovoljne razloge za reviziju historijskih osuda za zločine povezane sa Holokaustom. Oslobađajuće presude su stoga bile pretjerane i nisu bile neophodne u demokratskom društvu, što je dovelo do kršenja prava iz član 8 u vezi sa članom 14 Konvencije.

Sud je većinom glasova utvrdio da aplikacija u dijelu koji se tiče navodne povrede prava iz člana 3 u vezi sa članom 14 Konvencije neprihvatljiva.

### **Otpuštanje učiteljice zbog fotografija objavljenih na društvenim mrežama**

U predmetu *A.K. v. Russia* (aplikacija br. 49014/16) Sud je utvrdio povredu prava iz člana 8 i člana 8 u vezi sa članom 14 Konvencije. Predmet se odnosio na otpuštanje aplikantice, učiteljice, zbog njenih fotografija objavljenih na društvenim mrežama, a za koje je škola smatrala da su „nemoralne“. Sud je posebno utvrdio da je otpuštanje aplikantice bila krajnje neproporcionalna mjera i da je takva reakcija uprave škole rezultat diskriminacije temeljem njene seksualne orijentacije.

### **Pravična ravnoteža u predmetu koji se tiče slobode izražavanja i prava javne ličnosti na ugled**

Predmet *Oleg Balan protiv Moldavije* (aplikacija br. 25259/20) se ticao objavljivanje dokumenta lidera opozicione stranke, na svojoj Facebook

stranici, za koji je tvrdio da ga je napisala moldavska sigurnosno-informativna službe i koji je bio upućen predsjedniku države. U dokument je aplikant, ministar unutrašnjih poslova, bio optužen za kriminalne aktivnosti. Iako je sigurnosno-informativna služba javno izjavila da nikada nije poslala takav dokument, a Ured predsjednika potvrdio da ga nije dobio, Vrhovni sud je odbacio aplikantovu tužbu protiv lidera opozicione stranke, utvrdivši da je lider opozicione stranke imao pravo na zaštitu slobode izražavanja i prema nacionalnom zakonu i prema Konvenciji. Sud je primjetio da je Vrhovni sud odlučio da primjeni pretpostavku postupanja u dobroj vjeri, primjenjivu na istraživačke novinare. Nacionalni sud nije uspio izvršiti vlastitu pažljivu analizu elementa spisa predmeta, u vezi sa zaštitom prava aplikanta na ugled. Stoga Sud nije bio uvjeren da je Vrhovni sud uspostavio pravičnu ravnotežu između konkurentskih prava obuhvaćenih Konvencijom, te je došlo do povrede prava na privatni život.

### **Pravilo o tajnosti informacija o usvojenju**

U predmetu *Mitrevska protiv Sjeverne Makednije* (aplikacija br. 20949/21) Sud je utvrdio povredu prava iz člana 8 Konvencije. Predmet se odnosio na pristup informacijama o usvojenju aplikantice, koja je usvojena kao dijete, a željela je da sazna više o svojoj biološkoj porodici, uključujući njihovu medicinsku historiju. Sud je priznao osjetljivost ovog pitanja i nije potcijenio uticaj koji bi otkrivanje informacija o usvojenju moglo imati na sve one kojih se tiče. Međutim, utvrdilo je da su vlasti odbile zahtjev aplikantice, oslanjajući se samo na relevantni nacionalni zakon, koji sva usvajanja kategorizira kao službenu tajnu, bez balansiranja suprotstavljenih interesa u pitanju. Takvo balansiranje bi trebalo uključivati odmjerenje interesa usvojenog djeteta da sazna informacije od centralnog značaja za njegov ili njen lični život naspram općeg interesa, odnosno očekivanja biološke majke da te informacije o njoj neće biti otkrivene.

### **Italijanski zakon mora predvidjeti sudsko preispitivanje mjera prisluškivanja koji utiču na pojedince koji nisu stranke u krivičnom postupku**

Predmet *Contrada protiv Italije* (br. 4) (aplikacija br. 2507/19) se ticao zakonitosti presretanja telefonskih razgovora aplikanta i pretresa njegove kuće i druge imovine (mjere naložene u kontekstu postupka za ubistvo u koji aplikant nije bio direktno uključen). Sud proglasio pritužbu aplikanta u vezi sa



pretresom njegovog doma neprihvatljivom zbog neiscrpljivanja domaćih pravnih lijekova odnosno jer nije zatražio sudsko preispitivanje takvih mjera. Sud je pak zaključio da je došlo do povrede prava iz člana 8 Konvencije glede presretanja i transkripcije aplikantove telefonske komunikacije. Utvrđeno je da italijanski zakon nije pružio adekvatne i efikasne garancije protiv zloupotreba onim pojedincima koji su bili podvrgnuti mjerama presretanja, ali koji, budući da nisu osumnjičeni ili optuženi za umiješanost u krivično djelo, nisu stranke u postupku. Konkretno, te osobe nisu bile u mogućnosti da se obrate sudskom organu za efektivno preispitivanje zakonitosti i neophodnosti mjere i da, po potrebi, dobiju odgovarajuću kompenzaciju.

### **Izvlačenje i korištenje od strane istražnog sudije ličnih podataka s mobilnog telefona advokata, prekoračenje nadležnosti sudije, neprimjena proceduralnih mjera zaštite u pogledu advokata i njihove profesionalne privilegije, neadekvatna sudska kontrola**

U predmetu *Bersheda i Rybolovlev protiv Monaka* (aplikacije br. 36559/19 i 36570/19), Sud je aplikaciju drugog aplikanta proglasio za nedopustivu. Što se tiče aplikacije prvog aplikanta, Sud je utvrdio povredu prava iz člana 8 Konvencije. Slučaj se odnosio na vođenje sudske istrage koju je vodio francuski sudija, a koje su upućene nacionalnom sudu Monaka. Sud je zauzeo stav da su istrage koje je vodio istražni sudija, a koje su uključivale mobilni telefon advokata i masovno, neselektivno preuzimanje ličnih podataka – uključujući i one koje je aplikanti prethodno izbrisao – prekoračile nadležnosti tog sudije, koja je bila ograničena na optužbe za narušavanje privatnosti i nije bila praćena zaštitnim mjerama radi osiguranja dužnog poštivanje statusa i profesionalne privilegije aplikanta kao advokata.

## **SLOBODA MISLI, SAVJESTI I VJEROISPOVIJESTI**

### **Zabrana vidljivih vjerskih simbola u službenom obrazovnom sistemu flamanske zajednice**

Predmet *Mikyas i drugi protiv Belgije* (aplikacija br. 50681/20) se odnosio na tri mlade žene koje se izjašnjavaju kao muslimanke. Žalile su se Sudu jer ne mogu nositi islamsku maramu u svojim srednjim školama (osim za vrijeme časova vjeronauke), poštujući zabranu nošenja bilo kakvih vidljivih simbola uvjerenja u službenom obrazovnom sistemu flamanske zajednice. Sud je naveo da koncept neutralnosti u obrazovnom sistemu flamanske

zajednice, shvaćen kao zabrana, na opći način, nošenje vidljivih simbola uvjerenja od strane učenika, nije sama po sebi u suprotnosti sa članom 9 Konvencije i vrijednostima na kojima se temelji Konvencija. Sud je naveo da se u ovom slučaju sporna zabrana nije odnosila samo na islamski veo, već se primjenjivala i bez razlikovanje, na sve vidljive simbole vjerovanje. Sud smatra da su nacionalne vlasti imale pravo, imajući u vidu polje diskrecione ocjene koje uživaju, da predvide da će obrazovni sistem flamanske zajednice obezbijediti školsko okruženje u kojem učenici ne nose vjerske simbole. Stoga bi se za sporno ograničenje moglo reći da je proporcionalno ciljevima kojima se teži, odnosno zaštititi prava i sloboda drugih i javnog reda, i stoga je bio neophodano u demokratskom društvu. Sud je zaključio da je pritužba aplikantica bila očigledno neosnovana. Ostali navodi iz njihove aplikacije su odbačeni zbog propusta da se iscrpe domaći pravni lijekovi.

## **PRAVO NA IMOVINU**

### **Nalog italijanskih vlasti radi vraćanja bronzane statue, koja datira iz klasičnog grčkog perioda, iz Getty Villa Museum u SAD**

U predmetu *J. Paul Getty Trust i drugi protiv Italije* (aplikacija br. 35271/19) Sud je utvrdio da nije došlo do povreda prava na imovinu. Slučaj se odnosio na nalog za konfiskaciju, koji su izdale italijanske vlasti, s ciljem vraćanja predmeta kulturnog naslijeđa, posebno „Pobjedničke mladosti“, bronzane statue koja datira iz klasičnog grčkog perioda (300-100. pne), a koja se pripisuje kiparu Lisipu. Statua, koju je navodno ilegalno kupio aplikant, trenutno se nalazi u Getty Villa Museum u Malibuu (Kalifornija, Sjedinjene Američke Države). Italijanske vlasti djelovale su s ciljem povrata nezakonito izvezenog dijela kulturne baštine. Sud je ponovio da je za potrebe Konvencije, zaštita kulturnog i umjetničkog naslijeđa jedne zemlje legitiman cilj. Nadalje, napominje se da je nekoliko međunarodnih instrumenata naglasilo važnost zaštite kulturnih dobara od nezakonitog izvoza, kao što su: Konvencija UNESCO-a o sredstvima za zabranu i sprječavanje nedozvoljenog uvoza, izvoza i prijenosa vlasništva nad kulturnim dobrima iz 1970. godine, UNIDROIT-ova Konvencija o ukradenim ili nezakonito izvezenim kulturnim dobrima iz 1995. godine, Direktiva 2014/60/EU o povratu kulturnih predmeta nezakonito iznesenih sa teritoriju države članice EU i Uredba 116/2009/EZ o izvozu kulturnih dobara. Što se tiče zaštite koju pruža Konvencija, Sud je smatrao da je legitimitet državnih mjera usmjerenih na

zaštitu kulturnog naslijeđa od nezakonitog izvoza iz zemlje porijekla, ili na osiguranje njenog povrata i vraćanja u državu porijekla u slučajevima kada se je protivpravno djelo svejedno desila, a u oba slučaja s ciljem da se na najefikasniji način omogući široki javni pristup umjetničkim djelima, ne može biti doveden u pitanje. Sud je dalje zaključio da je, posebno zbog nemara ili loše vjere Getty Trusta prilikom kupovine statue, uprkos tome što su bili svjesni zahtjeva italijanske države i njihovih napora da je povrate, nalog za konfiskaciju bio proporcionalan cilju osiguranja povrata predmeta koji je bio dio italijanske kulturne baštine.

## **PRAVO NA SLOBODNE IZBORE**

### **Sukob interesa i smjena s pozicije parlamentarca**

U predmetu *Kokëdhima protiv Albanije* (aplikacija br. 55159/16) Sud je razmatrao odluku da se aplikant smijeni sa funkcije člana parlamenta zbog sukoba interesa usljed njegovog vlasništva nad privrednim društvom sa kojim su zaključivani ugovori o javnoj nabavci. Ustavni sud Albanije je posebno naglasio činjenicu da je aplikant prodao dionice u njegovom privrednom društvu, tek šest mjeseci nakon njegovog izbora. Sud nije mogao ništa naći proizvoljno ili očigledno nerazumno u tom pristupu. Štaviše, aplikant je morao poznavati primjenjive zakone i praksu u njegovom slučaju i stoga je mogao predvidjeti da će se, ukoliko kao parlamentarac nastavi ostvarivati prihode temeljem odnosa njegovog privrednog društva i države, naći u situaciji sukoba interesa. Zaključno, Sud nije utvrdio povredu prava na slobodne izbore.

### **Ispitivanje izbornih žalbi**

Predmet *Guðmundur Gunnarsson i Magnús Davíð Norðdahl protiv Islanda* (aplikacije br. 24159/22 i 25751/22) se odnosio na navodne nepravilnosti u ponovnom prebrojavanju glasova u jednoj izbornoj jedinici na izborima za islandski parlament 2021. godine, naknadne promjene u dodjeli izravnih parlamentarnih mjesta i ispitivanja postizbornih žalbi dvaju aplikanata, kandidata u datoj izbornoj jedinici. Utvrdivši povredu prava na slobodne izbore i prava na pravni lijek u vezi sa pravom na slobodne izbore, Sud je posebno utvrdio da, iako je postupak za ispitivanje pritužbi aplikanata bio pravičan i objektivan i da je garantovao dovoljno obrazloženu odluku, postupku su nedostajale neophodne garancije nepristrasnosti (jer je o žalbama odlučivao parlament, a istragu provodilo parlamentarno tijelo), a

karakterisala ga je praktično neograničena diskrecija u kontekstu praktičnih posljedica zbog bilo kakvih identifikovanih izbornih propusta.

## **SLOBODA KRETANJA**

### **Odluku o stavljanju dvojice aktivista u kućni policijski sat, radi osiguranja sigurnost tokom UN-ove konferencije o klimatskim promjenama, a tokom vanrednog stanja u Francuskoj**

U predmetu *Domenjoud protiv Francuske* (aplikacije br. 34749/16 i 79607/17) Sud nije utvrdio povredu prava na slobodu kretanja glede prvog aplikanta, dok je u pogledu drugog aplikanta došao do suprotnog zaključka.

Slučaj se odnosio na naredbe o kućnom policijskom satu koje su izdate protiv dvojice francuskih državljana, na osnovu zakona o vanrednom stanju. Mjere su poduzete u kontekstu 21. konferencije država potpisnica Okvirne konvencije Ujedinjenih nacija o klimatskim promjenama ("COP21"). Ministar unutrašnjih poslova je naredbu o kućnom policijskom satu pravdao potrebom da se osigura sigurnosti tokom događaja COP21, u kontekstu ozbiljne terorističke prijetnje i nasilnih incidenata tokom drugih masovih dešavanja u susjednim zemljama, u 2015. godini. Njegova odluka također je zasnovana na informacijama obavještajne službe koji su ukazivali da su aktivisti pripremali nasilne proteste tokom COP21 i da će dvojica aplikanta najvjerovatnije učestvovati u njima. Što se tiče prvog aplikanta, Sud je utvrdio da je mjera, iako restriktivna, bila temeljena na relevantnim i dovoljnim razlozima i na specifičnim aspektima njegovog ponašanja i kriminalnog dosjea, koji je ukazivao na ozbiljan rizik od umiješanosti u veoma nasilne proteste. Mjera izrečena protiv njega stoga nije bila nesrazmjerna ciljevima kojima se težilo (zaštita državne sigurnost, javna sigurnost i održavanje javnog reda). Pored toga, postojale su adekvatne procesne garancije za sudsko preispitivanje mjere, posebno u vezi sa razmatranjem dopisa obavještajne službe. Što se tiče drugog aplikanta, Sud je primijetio da ništa ne ukazuje na to da je lično planirao da učestvuje u nasilnim protestima ili pomaže u njihovom organizovanju. Također, nije bilo utvrđeno da je podsticao ili čak podržavao takva djela. Nije bilo čvrstih dokaza da podrže navode obavještajne službe da je aplikant bio nasilni aktivista. Posljedično, preventivna mjera koja je protiv aplikanta bila poduzeta, nije bila rezultat pojedinačne i detaljne procjene njegovog ponašanja ili postupanja, a koja bi omogućila da se potkrijepi rizik da bi aplikant mogao doprinijeti neredima od kojih su strahovale domaće vlasti.

Sud je dalje utvrdio da izvršena sudska kontrola mjere preduzete protiv drugog aplikanta, nije praćeno adekvatnim procesnim zaštitnim mjerama. Na kraju, zaključeno je da poduzeta mjera nije bila obuhvaćena derogacijom o primjeni Konvenciju, a o čemu je Francuska obavijestila Vijeću Evrope temeljem člana 15 Konvencije.

## **DOPUSTIVOST APLIKACIJE**

### **Zabrana ulaska ruskom državljaninu u Litvaniju**

Aplikaciju u predmetu *Kirkorov protiv Litvanije* (aplikacija br. 12174/22) Sud je proglasio za nedopustivu. Predmet se odnosio na zabranu ulazak u Litvaniju, aplikantu, popularnom pjevaču i muzičkom producentu iz Rusija, jer se je smatrao prijetnjom po nacionalnu sigurnost. Litvanske vlasti su posebno utvrdile da je on bio instrument ruske propagande u državama bivšeg SSSR i da je redovnim koncertima na Krimu podržavao agresiju kao politiku ruske države. Sve u svemu, Sud je utvrdio da je procjena litvanskih vlasti, koja se zasnivala na izjavama i ponašanju aplikanta, nije bila proizvoljna ili bez osnova. Aplikant je otvoreno izjavio da podržava djelovanje Rusije na krimskom poluotoku, a sebe je nazivao "predstavnikom Vladimira Putina na sceni". Osim toga, sudovi su odmjerili interese nacionalne sigurnosti i javnog poretka naspram postupaka aplikanta, te nametnuta zabrana nije neproportionalna. Sud je također istakao da su nacionalni sudovi, litvanski parlament i Evropski parlament istakli potrebu za razotkrivanjem ruskih dezinformacija i propagandnog rata.

### **Pritužbe slovenskih ribara u vezi sa sporom o Piranskom zaljevu**

U predmetu *Chelleri i drugi protiv Hrvatske* (aplikacije br. 49358/22, 49562/22 i 54489/22) Sud je aplikacije proglasio za nedopustive. Predmet se odnosio na odluke hrvatskih sudova za aplikantove (svi ribari) prekršaje u pomorskim vodama koje su predmet spora Hrvatske i Slovenije. Sud je smatrao da nije nadležan da odlučuje o punovažnosti i pravnim efektima arbitražne odluke iz 2017. godine, kojom je utvrđena pomorska granica između dvije zemlje. Kako je, između ostalih pokazatelja, prema hrvatskom zakonu pomorska granica bila jasno određena, aplikanti nisu mogli biti nesvjesni da će njihovo ponašanje u spornim vodama predstavljati lakše prekršaje prema važećim hrvatskim zakonima.

## SUD EVROPSKE UNIJE

sudska praksa

Pripremio: **Nasir Muftić\***

Pregled novosti iz sudske prakse Suda Evropske unije obuhvatit će relevantne presude i mišljenja Suda Evropske unije koje su donesene u martu, aprilu i maju 2024. godine.<sup>1</sup> Ovaj pregled ne obuhvata nužno sve presude i mišljenja koji su doneseni u ovom periodu, nego se fokusira na one najvažnije, određujući ih na temelju pažnje koju su zadobile u stručnoj javnosti. Također, ovaj pregled je ograničen na osnovne podatke o predstavljanim presudama i mišljenjima, pa se čitaoci pozivaju da za više informacija o njima posjete internetsku stranicu Suda Evropske unije, gdje su one dostupne u cjelini.

### **C-755/21 P – Europol i država članica u kojoj se dogodila šteta zbog nezakonite obrade podataka do koje je došlo u okviru njihove saradnje su solidarno odgovorni**

Nakon ubistva slovačkog novinara i njegove zaručnice u 2018. godini, Slovačka je provela istragu u saradnji sa Europol-om. Na zahtjev ove države, Europol je preuzeo podatke pohranjene na dva mobilna telefona, državnim organima predao dva hard disca sa njima. Podaci su bili šifrirani. Slovački mediji su nakon toga objavili informaciju da su određene informacije o vlasniku mobilnih telefona koji su bili predmet analize bile preuzete. Riječ je o, između ostalog, transkriptima intimnih razgovora ove osobe. Nadalje, Europol je naveo da je ovoj osobi od 2018. godine određen pritvor zbog sumnje u počinjenje krivičnog djela iz oblasti finansija i da se njegovo ime spominje kao jedno od imena koje imaju veze sa mafijom i u „Panama Papersima”.

Zbog svega toga, osoba o čijim se podacima radi je podnijela tužbu protiv Europol-a i zahtijevala naknadu štete zbog nezakonite obrade svojih

---

\* *Docent na Pravnom fakultetu Univerziteta u Sarajevu*

<sup>1</sup> Praksa Suda Evropske unije je dostupna na: [https://curia.europa.eu/jcms/jcms/j\\_6/en/](https://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/en/)

podataka. Opći sud Evropske unije je tužbu odbio uz obrazloženje da tužitelj nije dokazao postojanje uzročnopoljednične veze između postupanja Europol-a i nastale štete. Također, on nije dokazao da je Europol imao spiskove lica koja se povezuju s mafijom. U postupku po žalbi, Sud je preinačio prvostepenu presudu. On je smatrao da je otkrivanja podataka o intimnim razgovorima tužitelja neovlaštenim osobama putem objavljivanja u slovačkim medijima kršenje njegovog prava. Također, Sud je utvrdio da se Europol može smatrati odgovornim zbog toga što sistem odgovornosti u Evropskoj uniji u situacijama kada postoji saradnja između države članice i EU predviđa primjenu pravila o solidarnoj odgovornosti. Osoba je dužna dokazati da je u okviru saradnje između Europol-a i određene države članice izvršena nezakonita obrada podataka kojom joj je uzrokovana šteta, a ne mora dokazivati ko je konkretno bio odgovoran za štetnu radnju.

### **C-61/22 – Uzimanje otisaka prstiju i unošenje u lične karte je u skladu s osnovnim pravima na poštovanje privatnog života i na zaštitu ličnih podataka**

Pred njemačkim sudom, državljanin ove zemlje je osporio odluku grada Wiesbadena prema kojoj se lična karta ne može izdati bez unošenja njegovih otisaka prstiju. Postupajući po zahtjevu ovog suda, Sud je dao tumačenje Uredbe<sup>2</sup> koja uređuje ovo pitanje.

Prije svega, Sud je potvrdio da je obaveza unošenja dva potpuna otiska prstiju u nosač podataka ličnih karata zaista predstavlja ograničenje osnovnih prava na poštovanje privatnog života i zaštitu ličnih podataka koji se garantuju Poveljom Evropske unije o osnovnim pravima. Međutim, postoji legitiman cilj u vezi s kojim je ta obaveza proporcionalna. Ciljevi o kojima je riječ se postižu kroz borbu protiv izrade lažnih ličnih karata i zloupotrebe identiteta te osiguranje interoperabilnosti sistema provjere. Kao ciljeve koji se ostvaruju, Sud je identificirao zaštitu privatnog života osoba i borbu protiv kriminala i terorizma. Nadalje, kroz omogućavanje pouzdane identifikacije, građanima EU, ova obaveza olakšava ostvarivanje prava na slobodno kretanje i boravak u EU.

---

<sup>2</sup> Uredba (EU) 2019/1157 Evropskog parlamenta i Vijeća od 20. juna 2019. o jačanju sigurnosti ličnih karata građana Unije i boravišnih isprava koje se izdaju građanima Unije i članovima njihovih porodica koji ostvaruju pravo na slobodno kretanje.

Međutim, Sud je također našao da je ova Uredba donesena je na temelju pogrešne pravne osnove. Ona je donesena u pogrešnom postupku - to jest u redovnom postupku, umjesto u posebnom zakonodavnom postupku, zbog čega pati od procesnih nedostataka (jednoglasne odluke Vijeća koja je bila potrebna). Sud je zbog toga Uredbu proglasio nevaljanom te odredio da održava na snazi učinke Uredbe do stupanja na snagu nove uredbe, u razumnom roku, a najkasnije do 31. decembra 2026. godine.

### **C-605/21 – Pravila o zastari koja su ranije važila u češkom pravu nisu usklađena s pravom konkurencije EU**

Češki internet portal društva Heureka korisnicima nudi usluge uporedbe prodajnih cijena. Oni su smatrali da je pretraživač Google na svojim stranicama s rezultatima općeg pretraživanja sistemski davao prednost vlastitoj usluzi za uporedbu prodajnih cijena, te je zbog toga promet na portalu društva Heureka bio smanjen. Ovo društvo smatra da je pretrpjelo štetu ovakvim postupanjem Google-a i zbog toga podnosi tužbu pred češkim sudom, pozivajući se na odluku Evropske komisije u kojoj je utvrđeno da je Google sličnim postupanjem zloupotrijebio dominantni položaj na tržištu.

Češki sud je pozvao Sud da ponudi tumačenje usklađenosti pravila o zastari koja su ranije važila u češkom pravu, jer se ona još uvijek primjenjuje u ovom predmetu. Prema tim pravilima, ne zahtijeva se da oštećeni saznao za činjenicu da postupanje o kojem je riječ predstavlja povredu ni da je saznao za prestanak povrede. Također, ova pravila ne predviđaju ni zastoj ili prekid zastare u toku trajanja istrage Komisije ili barem godinu dana od dana pravosnažnosti odluke Komisije ako se u odluci pronalazi povreda. Sud je usvojio odluci utvrdio neusklađenost ranijeg češkog prava pravom EU. Za razliku od ovih pravila o zastari, pravo EU<sup>3</sup> prije svega zahtijeva da je oštećeni morao saznati za informacije neophodne za podnošenje tužbe za naknadu štete, a naročito i to da određeno postupanje predstavlja povredu, kako bi počeo teći zastarni rok. Osim toga, Sud ističe da pravo EU također predviđa postojanje mogućnosti zastoja ili prekida zastare za vrijeme trajanja istrage Komisije.

---

<sup>3</sup> Član 102. UFEU-a i član 10. Direktive 2014/104/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. novembra 2014. o određenim pravilima kojima se uređuju postupci za naknadu štete prema nacionalnom pravu za kršenje odredaba prava tržišne konkurencije država članica i Evropske unije



### **C-400/22 - Narudžbe putem interneta: Polje za narudžbu (ili slična funkcija) mora jasno označavati da njegovom aktivacijom potrošač preuzima obavezu plaćanja**

U Njemačkoj je zakupac stana, čija je mjesečna zakupnina prelazila zakonom dopuštenu granicu, zatražio od društva za naplatu potraživanja da od njegovih najmodavaca povрати preplaćene iznose najamnine. Taj je zahtjev podnio putem internetske stranice te kompanije. Prije nego što je potvrdio narudžbu, označio je polje kojim prihvaća opće uvjete poslovanja. Prema tim uvjetima, zakupci moraju platiti naknadu u visini jedne trećine ušteđenog iznosa godišnje zakupnina u slučaju uspjeha društva za naplatu potraživanja u njihovom konkretnom predmetu.

Predmet spora je da li zakupac navedenim potezom preuzeo obavezu isplate naknade društvu za naplatu potraživanja. On je tvrdio da nije valjano ovlastio pružatelja usluga zato što je samo aktivirao navedeno polje pri čemu ono nije sadržavalo oznaku „narudžba s obavezom plaćanja”. Direktiva o pravima potrošača<sup>4</sup> postavlja zahtjev za takvom oznakom u slučaju narudžbe, ali eksplicitno ne govori o situaciji kada polje aktivira zahtjev za uspješno ostvarivanje prava pojedinca.

Sud je presudio da trgovac mora, u skladu sa zahtjevima Direktive, obavijestiti potrošača prije izvršenja internetske narudžbe da time preuzima obavezu plaćanja. Ova obaveza trgovca postoji neovisno o tome je li potrošačeva obaveza plaćanja bezuvjetna ili je potrošač dužan platiti trgovcu tek nakon što se ispune određeni uslovi. Ako trgovac nije pružio adekvatnu oznaku, onda narudžba nije obavezujuća za potrošača.

### **C-470/21 - Nacionalno tijelo zaduženo za borbu protiv povreda počinjenih na internetu može pristupiti identifikacijskim podacima s određene IP adrese u cilju borbe protiv krivičnih djela**

U cilju borbe protiv krivičnih djela počinjenih na internetu kojima se vrši povreda djela zaštićenih autorskim ili srodnim pravom, od francusko pravo je uspostavilo nekoliko pravila koja su bila predmet odlučivanja od strane Suda. Prije svega, organizacije koje zastupaju nositelje autorskih ili srodnih prava

---

<sup>4</sup> Direktiva 2011/83/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 25. oktobra 2011. o pravima potrošača.

prikupljaju IP adrese koje su na P2P stranicama korištene za počinjenje krivičnih djela kao i od stavljanja na raspolaganje tih adresa francuskom nacionalnom tijelu zaduženom za zaštitu (Visoko tijelo za emitiranje djela i zaštitu prava na internetu). Nakon toga, ovo francusko javno tijelo naređuje provođenje postupka povezivanja određene IP adrese i podataka o građanskom identitetu njenog nositelja. Navedeni postupak provode pružatelji pristupa internetu postupajući po takvoj naredbi. Nakon što se otkrije građanski identitet pojedinca, ovo francusko javno tijelo pokreće postupak u okviru kojeg može izreći pedagoške i represivne mjere, a u najtežim slučajevima predmet može uputiti državnom tužilaštvu. Francuski sud je pitao Sud da li su navedene obrade podataka usklađene s pravom Unije.

Sud je utvrdio da opće i neselektivno zadržavanje IP adresa ne predstavlja nužno ozbiljno zadiranje u osnova pravai da je ono dopušteno ako nacionalno pravo predviđa garancije putem kojih se osigurava razdvajanje različitih kategorija ličnih podataka i tako isključuje mogućnost donošenja konkretnih zaključaka o privatnom životu osobe. To znači da službenicima koji imaju takav pristup mora biti zabranjeno otkrivanje informacija o sadržaju pregledanih datoteka, praćenje aktivnosti pretraživanja s tih IP adresa i korištenje tih adresa u svrhe različite od identifikacije njihovih vlasnika radi poduzimanja mogućih mjera.

Pitanje obaveze postojanja nadzora sud ili nezavisnog upravnog tijela zavisi od svrhe koja se postiže. Ako se prikupljanjem podataka isključivo utvrditi korisnika o kojem je riječ, onda nadzor nije neophodan. S druge strane, on je potreban ako će se prikupljanjem podataka omogućiti donošenje konkretnih zaključaka o privatnom životu osobe o kojoj je riječ i stoga dovesti do ozbiljnog zadiranja u temeljna prava.

### **C-178/22 – Za odobrenje pristupa telefonskim zapisima radi utvrđivanja počinitelja krivičnog djela je potrebna odluka suda ili nezavisnog upravnog organa i ona podliježe određenim kriterijima**

U okviru krivičnopravne istrage teške krađe dva mobilna telefona, državno tužilaštvo je zatražilo od italijanskog suda dopuštenje da prikupi telefonske zapise ukradenih uređaja od svih telefonskih kompanija kako bi identificiralo počinitelje krađe. Italijanski sud sumnja u usklađenost italijanskog zakona, na kojem se temelji taj zahtjev, s Direktivom Unije o

privatnosti i elektronskim komunikacijama<sup>5</sup>. Italijanski zakon primjenjuje na krivična djela koja uzrokuju ograničenu društvenu štetu i ne opravdavaju ozbiljno zadiranje u osnovna prava – pravo na privatnost i zaštitu ličnih podataka. Također, italijanski sudovi nemaju diskrecijsko pravo procijeniti konkretne težine određenog krivičnog djela. Zbog toga, on je uputio zahtjev Sudu o usklađenosti ovog zakona sa Direktivom o privatnosti i elektronskim komunikacijama.

Sud je, prije svega, utvrdio da se pristup telefonskim zapisima može kvalificirati kao ozbiljno miješanje u osnovna prava i zbog toga se on može odobriti jedino u odnosu na podatke osoba osumnjičenih da su sudjelovale u počinjenju teškog krivičnog djela, pri čemu će države članice samostalno označiti koja djela smatraju teškim. Diskrecija država nije apsolutna, te se za teška krivična djela ne mogu proglasiti ona koja nisu očito teška s obzirom na društvene okolnosti u određenoj državi članici, bez obzira na predviđenu kaznu.

Kada se želi omogućiti pristup telefonskim zapisima, taj pristup podliježe prethodnom nadzoru suda ili neovisnog upravnog tijela jer je riječ o ozbiljnom miješanju u osnovna prava pojedinca o kojem je riječ.

---

<sup>5</sup> Direktiva 2002/58/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 12. jula 2002. o obradi ličnih podataka i zaštiti privatnosti u području elektronskih komunikacija

## UPUTE ZA AUTORE

Radovi se objavljuju na hrvatskom, bosanskom i srpskom jeziku (u latiničnom ili ćiriličnom pismu) ili engleskom jeziku.

Ukoliko rukopis zadovoljava kriterije časopisa „Pravna misao“, upućuje se na recenziju.

Svaki rukopis ocjenjuju najmanje dva nepristrana recenzenta, pri čemu identitet autora i recenzenta ostaje obostrano nepoznat. Nakon ocjene recenzenta i članova Redakcije, rukopis se vraća autoru s obrazloženjem i zahtjevima za doradu i ispravak rada, ukoliko se to smatra potrebnim. Ispravljene rukopise autori trebaju vratiti Redakciji u roku od osam dana od primitka.

Pretpostavlja se da članci i ostali prilozi nisu i neće biti objavljeni u drugim publikacijama, osim uz posebno odobrenje Redakcije kada se to jasno naznačuje u objavi.

Autori dopuštaju postavljanje svojih radova na web stranicu Časopisa.

Časopis zadržava i sva ostala prava, osim ukoliko nije drugačije dogovoreno s autorom.

Radovi koje ovaj časopis objavljuje su:

- Uvodna riječ glavnog urednika
- Izvorni znanstveni rad
- Prethodno saopćenje
- Pregledni znanstveni rad
- Stručni članak
- Sudska praksa
- Ostali radovi kao što su prikaz knjige, izvještaji o znanstvenim i stručnim skupovima i dr.
- Obavijesti o nadolazećim stručnim i znanstvenim skupovima
- Domaći autori u međunarodnim publikacijama
- Pismo uredniku

Radovi se šalju Redakciji časopisa elektronskom poštom na adresu:  
*Pravna.Misao@fmp.gov.ba*

Dokument treba biti načinjen u programu Microsoft Word. U njemu ne smiju postojati nikakve indikacije osobnoga identiteta autora ili institucije u kojoj bilo koji od autora radi, kako u samom radu, tako ni u karakteristikama (properties) elektroničkog dokumenta.

Radovi koji se dostavljaju Redakciji moraju biti lektorirani. Lektori koje odredi Redakcija vrše superviziju.

U Časopisu se objavljuju znanstveni i stručni radovi koji ne prelaze dužinu od 10.000 riječi, uključujući sve dijelove rada. Svaki rad mora sadržavati sažetak od 150 do 200 riječi i izbor ključnih riječi na jednom od službenih jezika u Bosni i Hercegovini i na engleskom jeziku iste dužine. Ostali radovi ne mogu prelaziti dužinu od 2.000 riječi.

Izuzetno, Redakcija može odobriti objavljivanje radova izvan navedenih kategorija i s dužinom koja prelazi navedeni broj riječi, ukoliko je rad značajan za razvoj pravne teorije i prakse.

Svaki rukopis mora biti priložen zajedno s popratnim pismom, u kojem je nužno navesti sljedeće:

- kratki opis sadržaja članka u dvije do tri rečenice, kao i sve dodatne informacije o rukopisu koje bi Redakciji mogle biti od koristi;
- razloge zbog kojih autori drže da je njihov rad zanimljiv čitateljstvu časopisa (novost koju rad donosi);
- kratku biografiju autora (25-30 riječi),
- osobne podatke:
  - jedinstveni matični broj
  - adresa stanovanja i općina
  - kontakt telefon
  - naziv banke
  - transakcijski račun banke
  - broj žiro računa

Svaki autor će uz popratno pismo dostaviti i izjavu da rad nije prethodno objavljan.

Prva stranica rukopisa treba sadržavati:

- Naslov
- Datum

- Broj riječi u članku
- Ime autora i profesija
- Nazivi ustanova u kojima rade
- E-mail adrese
- Kategorizaciju
- Sažetak i ključne riječi na izvornom jeziku rada
- Naslov, sažetak i ključne riječi i naslov na engleskom jeziku (summary, key words)

Sažetak rada treba sadržavati opći prikaz teme, metodologiju rada, rezultate i zaključak.

Ključne riječi sadrže pojmove koji se pojavljuju u tekstu, ali ne opće i preširoke pojmove niti preuske pojmove opisane s puno riječi.

Tablice i grafikoni trebaju biti prezentirani u programima kao što su MS Word, s jasno iskazanim naslovima. Sve tablice i grafikoni bit će tiskani isključivo u crno-bijeloj boji.

Napomene u radu se navode u obliku fusnote (footnote). U pravilu su objašnjavajućeg karaktera.

U fusnoti treba navoditi samo objavljene podatke (ili staviti posebnu bilješku s objašnjenjem).

U fusnoti treba navoditi samo literaturu koja je navedena u popisu literature na kraju članka.

U fusnoti treba ujednačeno navoditi sve izvore. Poželjno je staviti broj stranice.

*Molimo autore da se pridržavaju sljedećih naputaka za navođenje literature i fusnota:*

Ukoliko je riječ o navođenoj knjizi:

Josipović, I. (2000) Haaško implementacijsko kazneno pravo. Zagreb: Informator i Hrvatski Pravni Centar.

Ukoliko je riječ o navođenom članku:

Tschudi, F. (2008) "Dealing with violent conflicts and mass victimisation: a human dignity approach", str. 46-69. U: I. Aertsen et al.: Restoring Justice after Large-scale Violent Conflicts. Portland. Willan Publishing.

Ukoliko je riječ o navođenom članku u časopisu:

Sijerčić-Čolić, H. (1999) "Reforma krivičnog zakonodavstva u Federaciji Bosne i Hercegovine: karakteristike federalnog procesnog krivičnog prava", Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, Vol. 6 – br. 1/1999, str. 251-268.

Ukoliko je riječ o navođenom članku u elektroničkom časopisu:

Lendvai, N., 2005. "Central and Eastern European Social Policy and European Accession – Time for Reflections" (online). Financial Theory and Practice, 29 (1), str. 1-12. Dostupno na: <http://www.ijf.hr/eng/FTP/2005/1/lendvai.pdf>.

Ukoliko je riječ o navođenoj Web adresi:

World Bank, 2004. Corruption: how the World Bank Fights Corruption (online). Washington: The World Bank. Dostupno na: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/NEWS/0>.

Rad treba oblikovati prema sljedećim uputama:

- dokument pohraniti u programu MS Word (\*.doc format);
- stranica standardne veličine (A4);
- obični prored za cijeli rukopis
- font Arial, 12 pt;
- sve margine 2,5 cm;
- ne uređivati zaglavlje (Header) niti podnožje (Footer) dokumenta;
- obavezno brojčano označiti stranice;
- slike ili fotografije prilažu se u jednom od formata: \*.jpg, \*.bmp, \*.tiff.

Pozivamo sve autore da na adresu redakcije šalju sažetke svojih stručnih i znanstvenih radova objavljenih u međunarodnim publikacijama indeksiranim u literaturnim bazama podataka. Redakcija će objaviti sve pristigle sažetke izvornih radova domaćih autora.

Radujemo se Vašim priložima!

**Redakcija**

